

Pierre Hazan

Războiul de Șase Zile
Victoria compromisă

Pierre Hazan.

1967, la guerre des six jours: la victoire empoisonnée

© Editura Corint, 2002

Toate drepturile rezervate

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

HAZAN, PIERRE

Războiul de Șase Zile. Victoria compromisă / Pierre Hazan;

trad: Cristina Jinga.

— București: Corint, 2002

ISBN: 973 - 653 - 290 - 9

I. Jinga, Cristina (trad)

821.111 (73) - 31 = 135.1

Cuprins

PREFAȚĂ 4

FATALITATEA CONCURSULUI DE ÎMPREJURĂRI 8

O victorie compromisă 8

Premisele crizei politice 11

Concursul de împrejurări 14

Retragerea Căștilor Albastre ale ONU: gafa lui U Thant 16

Închiderea Strâmătorii Tiran 19

Politica sovietică: strategia tensiunii 21

Puterea de convingere israeliana nu mai este credibilă 24

Punctul critic 28

Israelul alege războiul 30

Erorile de apreciere 33

RĂZBOIUL 35

Cucerirea Sinaiului 35

	Iordania 38
	Frontul diplomatic 40
	Armistițiul 41
	Siria 45
	SUB AMENINȚAREA RĂZBOIULUI NUCLEAR 47
	Narile Puteri în război 47
	Statele Unite - Israel: o interdependență în creștere
53	
	URSS, sprijinul necondiționat pentru lumea arabă 55
	Bilanțul războiului 56
	Lumea arabă umilită: cauzele înfrângerii 61
	Falsa ieșire din scenă a lui Nasser 65
	Alternativa Egiptului: a II-a Cuba sau o republica
	bananieră 66
	Israel: puterea militară a Orientului Mijlociu 68
	OPINIA OCCIDENTALA: SALVAREA ISRAELULUI DE
	PERICOLUL ARAB 71
	Opinia publică internațională 71
	Franța: divorțul dintre guvernare și opinia publică 74
	Scena intelectuală 81
	Susținerea populară americană pentru Israel 83
	Prudenta britanică 85
	Susținerea Israelului din partea micilor state vest-
	europene 86
	Constanța încărcată a germanilor 87
	Părerii împărțite în Lumea a Treia 88
	În concluzie 89
	ZDRUNCINAREA LUMII ARABE 90
	<i>Summitul</i> de la Khartoum 90
	Gherilă sau negocieri indirecte: triumful lui „nici
	pace, nici război” 93
	Arma petrolului 98
	Conferința de la Khartoum 100
	Politica de la Khartoum 104
	Soluția politică: o mutare tactică 106
	Apariția problemei palestinienilor 110
	POLITICA ISRAELIANĂ DE DUPĂ RĂZBOI 119
	Politica israeliană 119

Khartoum și după	121
Impasul Rezoluției	242 126
ȘOCUL REPREZENTĂRIILOR COLECTIVE	129
Moarte demonului israelian!	129
Sindromul Auschwitz	136
Răzvrătirea	143
Două viziuni asupra Israelului	145
BILANȚ	149
ANEXE	155
Rezoluția 234 (7 Iunie 1967)	155
Rezoluția 257 (14 iunie 1967)	155
Rezoluția 255 adoptată de către Adunarea Generală a națiunilor Unite (4 Iulie 1967)	157
Rezoluția 242 adoptată la unanimitate de către Constitui de Securitate (22 noiembrie 1967)	157
Rezoluția adoptată la Conferința arabă de la Khartoum (1 septembrie 1967)	158
CRONOLOGIA EVENIMENTELOR ANULUI 1967	161
Criza politică	161
Războiul	162
După război	163
HĂRȚI	164
PREFAȚĂ	

La 5 iunie 1967, diplomația Marilor Puteri și a organizațiilor internaționale nu mai poate opri declanșarea unui conflict militar în Orientul Mijlociu. Israelul înfruntă Egiptul, Iordania și Siria într-un război-fulger care se încheie șase zile mai târziu, pe 10 iunie, sub presiunea aceleiași diplomații internaționale, dar și ca urmare a unei zdrobitoare victorii israeliene. Cele două părți, care se acuză reciproc de agresiune și revendică dreptul la legitimă apărare, rămân și după aceea dată în aceeași stare de război virtual în care se aflau înainte de izbucnirea ostilităților. Raportul de forțe dintre ele este însă total

schimbat după anexarea unor teritorii de patru ori mai întinse decât suprafața inițiată a statului lor și după distrugerea temutei armate egiptene, israelienii se văd în postura neprevăzută de cea mai mare putere a regiunii. Această modificare profundă a ecuației politice a zonei, ale cărei consecințe se resimt și în prezent conferă momentului *Iunie 1967* calitatea de cel mai important eveniment din dramatica istorie a relațiilor dintre statul evreu și lumea arabă. Analizându-l în raport cu antecedentele și cu consecințele sale, cartea lui Pierre Hazan ne oferă astfel o succintă introducere în universul celui mai mediatizat focar de conflict al lumii postbelice.

Diferendul israeliano-arab constituie obiect de studiu pentru multe discipline și poligon de încercare pentru numeroase teorii. Subiect de referință pentru studioșii dreptului internațional, el nu a putut fi ocolit de sovietologi și de istoricii Războiului Rece, face parte dintre preocupările orientaliștilor și le provoacă dileme deopotrivă teoreticienilor multiculturalismului și profesilor globalizării. Loc de întâlnire dintre tradiții milenare și ideologii moderne, dintre relicve sacre și tehnologii sofisticate, el încorporează în textura sa fanatismul religios și artificul politic, abjecția crimei teroriste și măreția abnegației civice. A devenit atât de obișnuit să știm că zgometul unei pietre aruncate în Orașul Sfânt se aude la Pekin și la Londra, pune în mișcare complicate mașinării guvernamentale și mediatice la Washington și la Moscova și provoacă măcar o încordare a atenției la București sau la Atena, încât aproape că nu mai sesizăm paradoxurile acestei confruntări ale cărei mize, de proporții mondiale, se află într-o contradicție atât de flagrantă cu dimensiunea redusă a aridelor pământuri din jurul Mării Moarte, disputate cu îndârjire de cele două tabere.

Dacă paradoxul conflictului a rămas constant, este greșit să credem că și conținutul său s-a păstrat neschimbat de la crearea statului Israel în 1947 și până astăzi. La începuturi, el a dat glas indignării lumii arabe față de o acțiune denunțată ca nimic altceva decât un nou

episod al colonialismului occidental. Implantarea coloniștilor evrei în Palestina, sub protecția marilor puteri occidentale, a fost respinsă de liderii arabi ca o expresie a aroganței imperialiste. Evreii colonizați și palestinienii dezrădăcinați figurau nu ca actori principali ai conflictului, ci ca simboluri a doua universuri ce se excludeau reciproc. Israelianul era perceput ca o încarnare a răului în calitatea sa de slujitor umil al marilor săi protectori europeni, pe care conștiința încărcată a pogromurilor medievale și a Holocaustului îi făcea să sprijine soluția sionistă. Iar palestinianul era văzut ca ultima victimă a expansiunii occidentale, obiect al solitudinii statelor arabe vecine. Ulterior, Orientul Mijlociu a devenit un front de luptă al Uniunii Sovietice, în încercarea sa de încercuire a Occidentului prin implantarea unor regimuri politice de inspirație marxist-revoluționară în diverse regiuni ale lumii. Sciziunea dintre lumea arabă și inamicul sionist este agravată astfel de cea dintre Est și Vest, care aduce după sine la rândul său sciziuni în interiorul blocului islamic, unde statele ce adoptă sloganuri revoluționare se opun celor ce rămân credincioase instituțiilor tradiționale. În continuare, Israelul este invocat de arabi cu dispreț, ca o marionetă a Marilor Puteri. Iar palestinienii continuă să existe ca factor politic nu prin vocea lor proprie, ci prin cea a diverselor republici și monarhii arabe ce se erijează în apărători al lor. Cât despre autopercepția israelienilor și a palestinienilor, ea se conformează în bună măsură reprezentărilor pe care ceilalți le au despre ei. Cei dintâi trăiesc sub amintirea vechilor persecuții și se simt ca o mică națiune înconjurată de inamici cu o torță copleșitoare. Iar cei din urmă sunt nesiguri în ceea ce privește identitatea lor, și incapabili să se individualizeze ca un actor politic independent.

Iunie 1967 bulversează nu numai datele concrete ale situației politice, dar și proiecțiile sale ideologice. Confruntată cu ridicolul înfrângerii, lumea arabă este nevoită să accepte existența unui inamic israelian redutabil prin el însuși, și nu datorită portavioanelor

occidentale din Mediterana. Copleșit de povara victoriei, Israelul este nevoit să accepte responsabilitățile inerente puterii. El trebuie să-și construiască o nouă imagine de sine, care să corespundă noii sale poziții de principală putere militară a zonei. Mitul cetății asediate trebuie să fie re-elaborat în conformitate cu cerința de a justifica ideologic menținerea teritoriilor ocupate. Iar autoimaginea veșnicului oprimat trebuie să fie amendată, pentru a contracara acuzațiile referitoare la opresiunea populației arabe din interiorul granițelor.

Pierre Hazan consideră însă că noua constelație politică și ideologică se întregește abia odată cu izbucnirea intifadei, în 1987. Revolta tinerilor și adolescenților, născuți după 1967, semnalează irupția în viața politică a unui popor al cărui nume a fost de prea multe ori folosit ca un instrument, înainte ca el să existe cu adevărat, și a cărui existență se manifestă astăzi în alt fel decât au prevăzut vreodată apărătorii săi oficiali. Învingătorii și învinșii de la 1967 înțeleg astăzi că moștenirea acelui an nu se mai traduce în ambiția de a păstra ceva câștigat sau a recăpăta ceva pierdut: modelată din cuvintele războiului ideologic înainte de a se întrupa în tinerii care aruncă pietre, națiunea palestiniană este acum o realitate. Născută din războaiele altora, ea reclamă acum o pace în beneficiul său.

Victor Rizescu

FATALITATEA CONCURSULUI DE ÎMPREJURĂRI O victorie compromisă

Războiul din iunie 1967, în care se confrunta Israelul cu Egiptul, Iordania și Siria, cade ca un trăsnet în istoria tumultuoasă a Orientului Mijlociu: într-un interval de numai șase zile, într-o atmosferă incendiară, uneori de isterie, centrul de greutate din această regiune se răstoarnă. Planeta este la un pas de un conflict nuclear, în vreme ce Israelul își anexează Ierusalimul, își mărește de patru ori teritoriul și se erijează în putere regională. Gamal

Abdel Nasser, până mai ieri lider al lumii arabe, iese zdrobit din această înfrângere. Trei sute de mii de palestinieni iau drumul exilului. Există persoane care înclină să interpreteze această cascadă de evenimente ca fiind voința Domnului, care i-a binecuvântat pe unii și i-a părăsit pe ceilalți.

Atât din punct de vedere al istoriei relațiilor internaționale cât și al mentalităților, acest război-fulger a provocat un veritabil cutremur ale cărui unde de șoc modifică însăși esența conflictului. Conflictul retrasează frontierele în Orientul Mijlociu, plasează problema palestiniană în centrul diferendului arabo-israelian, redefineste jocul alianțelor cu Marile Puteri, suscită naționalismul israelian și palestinian, destabilizează atât învingători cât și învinși, și atrage, printr-o reacție în lanț, întâi Iordania, apoi și Libanul în războiul civil. Efectul asupra mentalităților nu este mai prejos: niciodată și, fără îndoială, nicicând mai mult, rezerva de simpatie acumulată de către statul evreu n-a fost atât de mare.

Însă, cum David îl doborâse pe Goliatul arab, opinia publică occidentală îi întoarce spatele, treptat, învingătorului, pentru a face din palestinian o victimă, jefuită de drepturile sale naționale. În Israel, victoria răsunătoare care permite anexarea Ierusalimului deschide o nouă eră în istoria frământată a acestei țări. Dincolo de considerațiunile tradiționale de apărare, unirea dintre naționalism și teologie justifică o nouă abordare a spațiului israelian, a unui Israel mai mare, mai puternic, care va fi un demn urmaș al poporului evreu din *Biblie*. Cât despre țările arabe, umilința înfrângerii discreditează guvernele și dă naștere unei întoarceri la valorile islamice.

Această criză politică se transformă, încetul cu încetul, într-un fatal concurs de împrejurări, care fascinează. După cel de Al Doilea Război Mondial, niciodată pulsul opiniei publice n-a crescut atât de mult pentru o criza regională. Este adevărat că aici se regăsește toată recuzita dramaturgiei: conflictul arabo-israelian a îndârjit unele împotriva altora popoare cu destine tragice,

marcate fie de barbaria nazistă, fie de colonialism, o regiune strategică pe care și-o dispută înverșunat Marile Puteri, un secretar general al Națiunilor Unite extrem de incapabil, totul pe fundalul unei tensiuni adeseori paroxistice, în care nu se hotărăște doar existența statului Israel, dar chiar și aceea a întregii omeniri. Concursul de împrejurări, care începe să se contureze la jumătatea lunii mai 1967, devine și mai dramatic prin jocul alianțelor complicate, prin resuscitări neașteptate, prin intervenția nenumăraților actori și printr-un deznodământ absolut spectaculos.

Răscruce strategică, bogat în petrol, Orientul Mijlociu este o placă tectonică sensibilă a relațiilor internaționale. Criza din 1967 arată că această regiune a devenit nodul crucial pentru trei fronturi de rivalitate:

Orientul Mijlociu rămâne unul din locurile esențiale de confruntare între Est și Vest mulțumită crizei din Suez, din 1956, Uniunea Sovietică a pătruns în ceea ce reprezenta, până atunci, terenul de vânătoare bine păzit al puterilor occidentale. Sovieticii au finanțat construcția barajului de la Assuan și a echipat armata egipteană din cap până-n picioare. Cairo n-a însemnat decât prima victorie a diplomației Moscovei în Orientul Mijlociu. În continuare, este rândul regimului din Damasc, urmat de Irakul „democratic” și de Yemenul „progresist” să se apropie de URSS. Hrușciov, apoi tandemul Brejnev-Kosîghin au privit cu satisfacție, „sensul istoriei” înaintând inexorabil în direcția Uniunii Sovietice. Acest climat de optimism, întreținut de consolidarea constantă a pozițiilor URSS în regiune, a marcat percepția Kremlinului în timpul clipelor fierbinți din mai și iunie 1967. În mod simetric, puterile occidentale s-au dispus în ofensivă: de la bătălia din Suez, drapelul Union Jack nu mai flutura decât în vestul canalului egiptean, iar Franța nu isprăvisese încă să-și vindece rănila în urma războiului din Algeria. Cât despre diplomația americană, atenția acesteia era focalizată asupra războiului din Vietnam, unde Kennedy, apoi

Johnson, trimiseseră un contingent militar al cărui efectiv nu înceta să crească. Între patru și cinci mii de *boys* erau înfundați până la gât în mlaștina vietnameză, la vremea când izbucnește conflictul de la jumătatea lunii mai 1967, în Orientul Mijlociu.

Decolonizarea, apoi inițierea destinderii relațiilor dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică au propulsat forțe noi pe eșichierul internațional. Simple mize ale luptei dintre aceste două tabere, noile state au devenit, încet-încet, personaje active în politica internațională. Această autonomie a actorilor locali s-a soldat, în lumea arabă, cu o profundă instabilitate. Războiul din Yemen a opus regimurile „progresiste” și „puterile conservatoare”; loviturile de stat s-au succedat una după alta în Siria și în Irak, în timp ce guvernele destul de fragile dirijau destinele Iordaniei și ale Libanului. Pe acest fundal politic tulbure se grefează evenimentele din mai și iunie 1967.

Ne-a mai rămas să descriem dimensiunea centrală a acestui război: conflictul arabo-israelian. De la înființarea sa, din 1948, lumea arabă n-a recunoscut niciodată statul Israel. Înainte de războiul din iunie, un milion trei sute de mii de palestinieni, trăind în lagărele de refugiați, își revendicau zadarnic dreptul la autodeterminare. Pentru ei, ca și pentru guvernele arabe, soluția conflictului presupunea anihilarea statului evreu.

Situate în punctul de confluență a acestor trei fronturi - rivalitățile Est-Vest, conflictele interne arabe și confruntarea arabo-israeliană - efectele Războiului de Șase Zile obligă la reconsiderarea totală a datelor strategice și politice din Orientul Mijlociu. Această schimbare de perspectivă este descrisă în paginile care urmează. Delimitată, pe de-o parte de criza politică declanșată odată cu telegrama sovietică de la 12 mai și, pe de altă parte de Rezoluția 242 a Națiunilor Unite, de la 22 noiembrie 1967, cea de-a treia rundă a confruntării armate între Israel și vecinii săi este. până la ultimul episod, plasată sub semnul paradoxului: un război pe care nici

protagoniștii, nici Marile Puteri nu-i doresc cu adevărat, un război care n-ar fi trebuit niciodată să izbucnească, bulversează într-un mod neprevăzut raportul de forțe din Orientul Mijlociu. Dar, această victorie fulgerătoare a israelienilor, care le dă iluzia securității, avea să se întoarcă, puțin câte puțin, împotriva lor. Astfel, de două ori, istoria le-a înșelat așteptările.

Premisele crizei politice

În Ianuarie 1967, nimic nu dădea de bănuiră că un război care avea să cuprindă întregul Orient Mijlociu stătea gata să izbucnească. Desigur, spiritele erau pe cale să se încingă, dar Gamal Abdel Nasser, puternică personalitate în zonă, se ferise, până atunci, de orice acțiune hazardată față de Israel. În ciuda unei retorici violente, el ducea o politică de relativă moderație. Armatele arabe, credea el, nu erau încă pregătite să înfrunte inamicul sionist. Cu prudență, din 1957, se adăpostea în spatele barierei formate de cele 3400 de Căști Albastre ale Națiunilor Unite, care separau forțele israeliene de trupele egiptene. Cu toate acestea, Nasser, în zilele fierbinți ale lunii mai 1967, își abandonează politica tradițională. Din apărător de *statu-quo*, Nasser se transformă, în decurs de numai câteva zile, în fitilul aprins al butoiului cu pulbere. El devine vioara întâi în suita evenimentelor inexorabile care urmează. De ce se lasă antrenat pe calea înflăcărării și a demagogiei? Desigur, trebuie să pătrundem în psihologia liderului egiptean. Steaua sa începuse să pălească, politica sa de prudență era privită cu ochi răi de către conducătorii din Damasc, care ar fi vrut să supraliciteze în conflictul cu Israelul. *Fedainii*¹, care reprezentau „cauza sfântă a lumii arabe”, loveau statul evreu, în zeci de reprize, pornind din Iordania, Liban și Siria. Însă, în Egipt Nasser îi ține în frâu, iar, câteodată, chiar îi bagă la închisoare pe cei mai activi.

Se declanșează ciclul acțiunilor de comando, urmate de represaliile israeliene. La 13 noiembrie 1966, ca ripostă

---

¹ Fedain, partizan palestinian, care duce o acțiune de gherilă. (N. tr.)

la o serie de raiduri palestinienne, pornite de pe teritoriul iordanian, israelienii lansează una dintre cele mai importante operațiuni militare întreprinse vreodată de ei pe teritoriul inamic Ținta este așezarea Samoa, din Iordania, baza gherilelor palestinienne. Înaltul Comandament israelian nu face economie de mijloace: aviație, artilerie și infanterie participă la această operațiune combinată. Zeci de case sunt distruse, iar forțele din Legiunea arabă, venite în ajutor, sunt nimicite. Regele Hussein acuză Cairo de a-și fi jucat cartea palestiniană în dauna sa, în vreme ce egiptenii se feresc cu strășnicie de a lăsa vreo cât de mică inițiativa *fedainilor* pe teritoriul lor, preferând să se ascundă cu lașitate în spatele trupelor ONU. Tonul dintre cele două capitale arabe e mai curând de invectivă.

La granița siriană, tensiunea crește continuu. De pe înălțimile Platoului Golan, artileria siriană bombardează intens *kibbutz*²-urile din vale, iar operațiunile de sabotaj continuă. La 7 aprilie 1967, aviația israeliană atacă forțele de pe Golan. MIG-urile siriene intervin. Deznodământul luptei înseamnă o usturătoare înfrângere pentru Damasc: șase dintre aparatele sale sunt doborâte în raidul israelian. Președintele Atassi cheamă Egiptul să-și îndeplinească datoria de solidaritate, stipulată în tratatul dintre cele două țări, de întrajutorare în caz de agresiune. Însă, conducătorul egiptean se mulțumește cu proteste verbale. Nasser, cel care predică revoluția în lumea arabă, cel pe care regimurile conservatoare îl consideră piromanul Orientului Mijlociu și de care se tem ca de ciumă, cel care prin puterea cuvântului său este capabil să suscite entuziasmul și bucuria frenetică populară pretutindeni pe unde ajunge propaganda sa, devine un tigru de hârtie. Siria revoluționară își bate joc de prea-timoratul lider egiptean.

Chiar și modestul Regat Hașemit îl sfidează pe marele Nasser, care predică revolta în afara granițelor și închide pe militanții palestinieni la el acasă.

---

² Kibbutz, ferma israeliană. (n. tr.)

Nasser pierde teren: steaua lui, care strălucea pe firmamentul panarabic, este periculos de aproape de a se stinge cu totul. Și-a aruncat armata în dezastruoasă afacere yemenită, iar sirienii și iordanienii își bat joc pe tată de lipsa sa de atitudine față de Israel. Însetat după o mezialanță revigoratoare, Gamal Abdel Nasser face să crească vertiginos licitația. El adoptă o poziție necruțătoare față de statul evreu. Drama sa este aceea de a se fi lăsat prins în capcana propriei retorici. Începe, astfel, o cursă nebunească.

Concursul de împrejurări

Trei săptămâni de criză politica internațională precedă nașterea conflictului în urma căruia statul Israel, amenințat de-a fi șters de pe hartă, devine puterea dominantă în Orientul Mijlociu. Totul începe la 12 mai. O depeșă a agenției de presă UPI arată că după o înaltă sursă israeliană, *„statul evreu se pregătește de o acțiune militară restrânsă împotriva armatei din Damasc, dacă teroriștii sirieni vor continua raidurile de sabotaj în Israel”*. Chiar în aceeași zi, mai multe capitale arabe primesc o telegramă de la Moscova prin care li se atestă concentrarea de trupe israeliene la granița de nord, în vederea unui atac-surpriză împotriva Siriei³. Neîntârziat, președintele sirian cere egiptenilor să dea curs pactului de apărare mutuală încheiat între ei.

În pofida raporturilor încordate cu Damascul, Gamal Abdel Nasser nu stă pe gânduri: își mobilizează trupele. Rațiunile sale oficiale sunt de ordin ideologic – guvernul din Damasc precum și cel din Cairo aparțin, amândouă, taberei revoluționare expuse ostilității forțelor sioniste, regimurilor reacționare arabe și imperialismului american. Din solidaritate socialistă, se avântă, așadar, în ajutorul aliatului său, președintele Atassi, așa cum o va declara mai târziu (la 23 iulie 1967, cu ocazia discursului de independență):

„Știm cu toții că această criză a început odată cu

---

³ vezi Bibliografie: Bar-Zohar, p.9

amibiția israeliană de a invada Siria. Era limpede pentru noi că în această politică Israelul nu era singur, ci era susținut de forțele care își pierduseră răbdarea în fața mișcării revoluționare arabe”.

Cu toate acestea, nu este sigur că liderul egiptean credea cu adevărat în iminența unui atac israelian. El îl trimite pe șeful de Stat-Major, generalul Fawzi, la Damasc, în scopul de a afla mai multe despre pretenziile amenințări israeliene. Acesta din urmă va constata că *„sovieticii trebuie să fi avut halucinații”* când făcuseră asemenea declarații⁴.

La 14 mai, tensiunea mai urcă o treaptă. Nasser ordonă deplasarea trupelor egiptene în direcția Sinaiului. Cu mare pompă și cu multă publicitate, armata egipteană pleacă din Cairo. Mulți observatori nu văd în această etalare de forțe a președintelui egiptean decât o operațiune de intimidare, care să mulțumească mai degrabă vocile din țară. Regimul din Amman îl sfidează pe *Rais*⁵ pentru această nouă manevră neașteptată, pe cât de lipsită de sens pe atât de trâmbițată.

Pe de altă parte, israelienii nu contribuie la clarificarea situației. Ei trimit mesaje contradictorii în lumea arabă, alternând amenințările cu represaliile și dezmințind orice operațiune militară în pregătire. Acest discurs duplicitar se dovedește a fi cel mai sigur mijloc de a-i neliniști pe inamici.

La 14 mai, generalul Rabin dă de înțeles ca Damascul va plăti scump pentru atitudinea sa războinică. La rândul său, prim-ministrul avertizează că Israelul nu va accepta nicio limitare a libertății de a naviga în Marea Roșie și amenință cu o replică militară în cazul continuării „terrorismului”. Dacă aceste declarații se adresează, de asemenea, și Egiptului, totuși se pare că Siria este cea dintâi vizată de către responsabilii statului evreu. În tabăra

---

⁴ vezi Bibliografie: Middle East Record, 1967, p. 191.

⁵ Rais, în tarile arabe (în special Egipt), șef de stat președinte. (N. tr.)

arabă, aceste afirmații sunt interpretate ca expresia dorinței sioniștilor de a pune capăt regimului sirian. Atmosfera din aceste zile este încinsă la maximum de ciclurile de raiduri palestinienne și de represalii israeliene.

Guvernul din Tel Aviv se străduiește zadarnic să dezmință existența concentrărilor de trupe la granița siriană - suspiciunile rămân.

La 15 mai, purtătorul de cuvânt al armatei israeliene afirmă: *„Singurele concentrări din Israel sunt acelea de turiști”*. Ierusalimul autorizează observatorilor Națiunilor Unite să verifice aserțiunile arabe. Secretarul general al Națiunilor Unite, U Thant, va scrie, în raportul său de la 19 mai, că: *„... observatorii UNTSO au confirmat absența concentrărilor de trupe de ambele părți ale frontierei”*.

La 16 mai, încordarea continuă să crească. Cotidianul egiptean *Al Ahram* anunță că *„din surse sigure, Republica Arabă Unită va intra în război, dacă Siria va fi ținta vreunei agresiuni care-i va amenința teritoriul sau securitatea”*. În aceeași zi, Statul-Major instaurează starea de alertă maxi mă, înrăutățirea situației este însoțită de o propagandă arabă arțăgoasă, chiar dușmănoasă față de Israel, în vreme ce tensiunea se menține acută între țările „progresiste” și țările „conservatoare” arabe. La posturile de radio, supuse monopolului de stat, violența comentariilor atinge punctul culminant. Radio Cairo nu este nicidecum cel din urmă la această supralicitare verbală. Zi după zi, pune semnul egal între Statele Unite și statul evreu pe de-o parte și regimurile conservatoare arabe pe de altă parte, pentru a înfiera cu mai mult aplomb „forțele imperialismului”:

„Ținând cont de potențialul israelian, de ajutorul imperialist al Flotei a VI-a americane la trădarea urzită de către regele Hussein, de duplicitatea regelui Faysal și de provocarea deliberată a lui Burghiba, orice înțelegere secretă între americani și Israel în 1967 [...] va distruge prezența americană în Orientul Mijlociu [...]. Te desfidem,

Eskhol, să-ți încerci armele... ele vor conduce la moartea și la nimicirea Israelului”.

Retragerea Căștilor Albastre ale ONU: gafa lui U Thant

Chiar și firavă, cortina Forțelor de Urgență ale Națiunilor Unite (FUNU) împiedică generalizarea conflictului între Egipt și Israel. Însă, dispusă numai pe teritoriul egiptean, prezența forței de interpunere depinde de bunul plac al *Raisului*. La 16 mai 1967, Gamal Abdel Nasser decide să evacueze Căștile Albastre de pe pozițiile lor și să le concentreze în Gaza, la Kuntila și la Sharm-el-Sheikh. Un emisar egiptean îi remite comandantului forțelor ONU mesajul semnat de către șeful de Stat-Major egiptean, Mahmud Fawzi. În mesaj, acesta spunea că: *„În scopul de a garanta securitatea soldaților Forțelor de Urgență, vă cer să ordonați acestor soldați să-și evacueze linia de apărare de la frontieră și să se regrupeze la bazele lor...”*

În aceeași zi, blindatele egiptene se comasează în apropierea graniței israeliene.

Nasser crede că a făcut o mutare de maestru. Cerând retragerea parțială a FUNU, el dă asigurări despre solidaritatea sa la cauza arabă împotriva inamicului sionist și înăbușă criticile la adresa lui. Cu toate acestea, se ferește să provoace Israelul, păstrând trupele Națiunilor Unite în punctele nevralgice, respectiv Gaza și Sharm-el-Sheikh.

Guvernul israelian nu își pierde capul: Nasser nu vrea război. El intenționează doar să facă o demonstrație de forță în ochii țărilor arabe.

Generalul indian Rikhye, șeful Forțelor de Urgență, cere instrucțiuni de la secretarul general al Națiunilor Unite, birmanul U Thant. Acesta interpretează manevra lui Nasser ca și israelienii. Totuși, comite o colosală eroare.

Ar fi putut temporiza, așteptând ca situația să se detensioneze, în schimb preferă să lanseze un ultimatum

lui Nasser: ori Căștile Albastre se retrag din Egipt ori rămân pe pozițiile lor – trebuie să se pronunțe în mod public.

Așadar, *Raisul* nu are de ales decât între a da pur și simplu înapoi și un *statu-quo* umilitor. Nu pierde timp cu tergiversările și ordonă plecarea Căștilor Albastre. La 18 mai, FUNU se retrage, lăsându-i pe israelieni și pe egipteni față în față. În 48 de ore, a sărit și ultima piedică de siguranță.

Nimic nu mai oprește deflagrația.

Cu toate acestea, șeful birman al ONU, instalat la etajul 38 al turnului său de sticlă din New York, avea toate atuurile de partea sa. Un memorandum secret, încheiat între Nasser și predecesorul lui U Thant. Dag Hammarskjöld, cerea să existe un acord prealabil între Națiunile Unite și guvernul egiptean în caz de retragere a Forțelor de Urgență. Acord prealabil care, bineînțeles, nu s-a respectat vreodată.

Secretarul general al ONU comite, astfel, o greșeală de neiertat. Nu doar că percepe eronat evoluția ostilităților care vor răbufni într-un război, dar, în plus, își aduce o contribuție activă. Noua situație creată prin retragerea trupelor FUNU este explozivă: la Sharm-el-Sheikh, forțele egiptene se trezesc față în față cu navele israeliene, care trec prin Strâmtoarea Tiran ca să ajungă în portul Eilat. Să nu fi intervenit în noua situație ar fi însemnat, pentru Nasser, să devină ridicol în ochii lumii arabe – el, eroul arabismului, care-și proclamase dintotdeauna voința de a desființa statul sionist, să fi rămas cu brațele încrucișate când ambarcațiunile inamice treceau la câteva sute de metri de trupele sale? Era, așadar, obligatoriu să închidă Strâmtoarea Tiran pentru navigația israeliană. Însă prim-ministrul Levi Eshkol spusese și repetase: orice închidere a căii maritime pentru navele pe care flutura pavilionul albastru și alb ar fi echivalat cu un *casus belli*. În întregul Orient Mijlociu, atmosfera degenerază. Charles Yost, ambasadorul american la Națiunile Unite, care a încercat, zadarnic, să salveze pacea, declara: „La 17 mai, criza

atinse o asemenea intensitate încât fiecare dintre părți părea lansată într-o cursă scăpată de sub control"⁶.

La 20 mai, Israelul trece la mobilizarea parțială a rezerviștilor.

Sirienii regroupează la graniță noi unități de infanterie, iar egiptenii își retrag trupele din Yemen, pentru orice eventualitate. Ei și-au comasat forțele în Sinai, unde la 22 mai, după sursele israeliene, 80.000 de soldați erau pe picior de război. Ansamblul statelor arabe se declară solidare în caz de atac asupra unuia dintre ele. În aceeași zi, liderul palestinian Shukeiri proclamă că Israelul va fi distrus.

Închiderea Strâmătorii Tiran

La 24 mai, situația atinge punctul critic. Nasser hotărăște să se arunce cu capul înainte. În fața ofițerilor forțelor aeriene, afirmă:

„Strâmtoarea Tiran se află în apele teritoriale arabe. Nu vom mai permite trecerea prin Golful Akaba a navelor israeliene, nici a vapoarelor altora care transportă material strategic cu destinația Israel, iată de ce trupele noastre se află la Sharm-el-Sheikh. Dacă generalul Rabin și conducătorii israelieni doresc războiul, *Ahalen Vesahalen* – sunt bineveniți, îl așteptăm”⁷.

Ce-l împinge pe șeful statului egiptean să riște deschiderea unui conflict? Nu putem decât să facem presupuneri despre motivațiile sale. Încredințat de către consilieri de forța armatei sale și de neînsemnata valoare a

---

⁶ vezi Bibliografie: Yost p. 315.

⁷ Nasser încercase, la 26 iulie 1956, naționalizarea Companiei Universale a Canalului Suez, cu capital majoritar franco-britanic, ceea ce a dus la declanșarea ostilităților (30 octombrie-5 noiembrie) din partea Marii Britanii, a Franței și a Israelului. Nou pretext pentru confruntarea Est-Vest URSS și SUA au reacționat, fiecare urmărindu-și propriile interese. Rezultatul „concret” a fost reinternționalizarea Canalului (pentru încă 12 ani) și trimiterea Căștilor Albastre în Egipt pentru supraveghere militară. (N. tr.)

comandamentului israelian, *Raisul* întreveđe acum ocazia visată de a șterge „urmele din 1956”. Libera circulație a navelor israeliene prin Strâmtoarea Tiran, pe care statul evreu a impus-o prin forță, cu 11 ani mai devreme, este radiată dintr-o trăsătură de condei de către Nasser.

Punând guvernul israelian în fața faptului împlinit, el știe că nu s-a jucat încă totul. Blocada nu este vitală pentru interesele israeliene, căci numai 5% din comerțul statului evreu tranzitează prin strâmtoare. Așadar, estimează riscul de război la una din două șanse.

De asemenea, fără îndoială că Nasser este cucerit de euforia care domnește în lumea arabă. Dacă ar fi împiedicat procesul evolutiv n-ar fi găsit înțelegere din partea mulțimii în culmea entuziasmului care vedea în desfășurarea acestei crize o dreaptă revanșă a oprimaților istoriei.

Bilanțul pe care el îl întocmește în seara de 28 mai este pozitiv: manevrele sale politice au fost, până în acest moment, încununate de succes. Fără a fi tras nici măcar un singur foc, *Raisul* a răsturnat în favoarea sa situația stabilită în timpul „agresiunii tripartite din 1956”. El a alungat trupele FUNU și a închis strâmtoarea în direcția Israelului.

Parametrii politici și militari sunt solid fixați: susținerea arabă și sovietică, poziția favorabilă a Franței, confuziile din politica inamicului, armada masată în Sinai, totul, absolut totul, îl încurajează în politica sa de intimidare. Nu exclude posibilitatea unui atac israelian contra Egiptului, dar se așteaptă ca armata proprie să pareze atacul inamic și apoi să se lanseze într-o contraofensivă victorioasă și definitivă. O sută de mii de soldați și 800 de tancuri sunt concentrate în Sinai. Solidaritatea arabă atinge punctul culminant: algerienii, marocanii, kuweitienii și saudiții se declară gata să susțină militar războiul țărilor direct implicate. Irakul decide să-și trimită trupe în Egipt, Siria și Iordania. La 29 mai, Arabia Saudită anunță că 20.000 de soldați din forțele sale armate sunt gata de luptă, în regiunea Akaba. Prins în acest vârtej,

Nasser îi autorizează pe *fedaini* să-și reînceapă raidurile, pornind din Gaza.

Tabăra arabă a preluat inițiativa.

Aceste evenimente, care îl poartă pe Nasser de la nivelul cel mai scăzut al popularității sale până la cele mai înalte cote, se înlanțuie de-a dreptul vertiginos. Poporul arab, până mai ieri divizat, se regăsește, în spatele său, unit ca degetele de la o mână. Nasser, susținătorul înfocat al panarabismului, și-a împlinit vechiul său vis: închegarea națiunii arabe. Ajuns, astfel, la apogeul popularității sale, *Raisul* egiptean nu mai poate da înapoi – în caz că ar fi avut acest gând –, fără a risca să fie încondeiat cu pecetea infamiei și a trădării. Împins tot înaintea de către poporul arab, el este conștient că, prin închiderea Strâmtoării Tiran, a devenit simbolul emancipării popoarelor din Lumea a Treia împotriva colonialismului și a imperialismului.

Confidentul său, Heykal, scria, în cotidianul *Al Ahram* din 26 mai: *„Este în joc nu atât Golful Akaba, cât o mult mai mare ambiție – întreaga filosofie a securității Israelului”* și ajungea la concluzia că *„o confruntare armată [...] este inevitabilă”*.

Politica sovietică: strategia tensiunii

Uniunea Sovietică și Statele Unite nu vor să se lase antrenate într-un conflict pe care nu îl orchestrează ele.

Spectrul războiului nuclear nu este prea departe și niciunul dintre aceste două state nu este pregătit să declanșeze, pentru interese străine, un Al Treilea Război Mondial. Este unul dintre rarele puncte de convergență între sovietici și americani. În rest, trecerea în revistă a situației îi conduce la adoptarea unor politici diametral opuse.

Statele Unite încearcă să evite orice confruntare. Deja înglodați în mlaștina vietnameză, americanii nu doresc să se implice într-un alt conflict. Așa cum îi spunea Johnson unuia dintre consilierii săi: *„Cei care pretind de la mine, cu surle și trâmbițe, să nu mai trimit niciun soldat în Vietnam, îmi cer să îndrept imediat toate portavioanele*

americane către Golful Akaba!”

Cu totul alta este politica sovietică. Strategia tensiunii îi permite Uniunii Sovietice să vizeze mai multe obiective deodată: la nivel regional, se temea pentru stabilitatea regimului sirian, apropiat de al său. Într-adevăr, Damascul reprezintă cel mai sigur aliat sovietic din Orientul Mijlociu.

Guvernul sirian poartă un război ideologic împotriva „complotului reacționar imperialist și sionist”, în numele doctrinei „războiului de eliberare populară”. La fața locului, această politică se traduce nu doar prin susținerea luptei de „eliberare națională” pe care o duc fedainii palestinieni, dar și prin opoziția la interesele occidentale și la guvernele arabe „aservite imperialismului”, precum acela al regelui Hussein al Iordaniei. Moscova urmărește, în același timp, să refacă unitatea națională, într-un moment în care regimul din Damasc traversează o criză internă, și să reîntărească axa „progresistă” Cairodamasc. Pe plan internațional, angajarea americană atinsese cota maximă în Vietnam. Aprinzând mai multe focare de tensiune, creând nu doar unul, ci zece Vietnamuri, diplomația sovietică îi obliga pe americani la defensivă.

Cel mai fidel aliat al URSS în Orientul Mijlociu este Siria. În mai 1967, guvernul din Damasc se clatină. Bazată pe o alianță dificilă între diferite grupări musulmane minoritare, puterea conducătoare nu se bucură de popularitate în ochii sunniților și, în plus, este slăbită de neînțelegerile dintre alauiți și druizi. Stabilitatea regimului este încă și mai mult amenințată cu cât unii baasiști⁸ au criticat rolul religiei, ceea ce a avut darul să exaspereze puternicul cler musulman. Dacă guvernul se prăbușește, relațiile dintre Damasc și Moscova sunt compromise. Ca să mai atenueze nemulțumirea, sovieticii recurg la

---

⁸ Membrii partidului socialist Baas sau Baath („Învierea”), fondat în aprilie 1953 (președinte: M. Aflak), cu scopul de a regrupa toate statele arabe din Orientul Mijlociu într-o singură națiune. La putere în Siria din 1963 și în Irak din 1968 (președinte: Saddam Hussein).

diversiune, bătând monedă pe elementul sionist și căutând să obțină credit pentru teza unui pericol militar israelian împotriva Siriei.

Așa se explică telegrama sovietică de la 12 mai, apoi încurcătura ambasadorului lor în Israel, Șevakin, atunci când trebuie să decline propunerea pe care i-o face Levi Eskhol de a verifica personal absența concentrărilor de trupe în zona de frontiera cu Siria.

Politica dusă de Kremlin contribuie la deteriorarea atmosferei din Orientul Mijlociu. Președintele Johnson primește o telegramă, pe un ton foarte sec, de la Moscova, prin care este avertizat despre o posibilă intervenție a sovieticilor în caz de conflict.

„Zvonurile conform cărora Egiptul se pregătește să atace Israelul sunt total nefondate, în schimb, din informațiile noastre rezultă că Israelul ar proiecta o acțiune armată împotriva vecinilor săi [...]. Dacă Israelul va lua inițiativa unei acțiuni militare, Uniunea Sovietică va ajuta țările atacate”.

La 24 mai, a doua zi după închiderea Golfului Akaba, guvernul sovietic anunță că nu va tolera „o agresiune lașă”:

„Uniunea Sovietică a ajutat timp de zeci de ani popoarele din țările arabe să-și ducă dreapta lor luptă de eliberare națională împotriva colonialismului și a imperialismului. Nu trebuie să existe nicio îndoială, pentru nimeni, că oricine va risca să declanșeze un război în Orientul Apropiat se va ciocni nu doar de forțele reunite ale țărilor arabe, dar și de riposta energică a Uniunii Sovietice și a tuturor țărilor ce îndrăgesc pacea...”⁹

Avertismentul este limpede. Mai mult, sovieticii fac presiuni directe asupra israelienilor pentru a-i convinge să renunțe la orice tentativă militară. Kosîghin trimite o telegramă adresată lui Levi Eskhol, prin care cere „să

---

9 vezi Bibliografie: Pravda din 24 mai 1967, citat de Carrera d'Encausse. p. 164

regleze conflictul prin mijloace pașnice”.

Strategia tensiunii permite Moscovei să-și împingă pionii în Orientul Mijlociu. Dorința Uniunii Sovietice de a se implanta în Mediterana explică livrările sale de arme către țările arabe și încurajările sale în lupta lor „antisionistă”.

Pentru a-și atinge scopurile, Brejnev apreciază că sirienii sunt utili și că Nasser nu reprezintă un obstacol:

„E cu capul în nori, afirma el referitor la acesta din urmă, cel puțin în ceea ce privește problemele ideologice. Dar e un om curajos și ne-a dovedit că putem conta pe el. Are destulă fermitate pentru a se așeza în fruntea mișcării de eliberare arabe, ceea ce pentru noi, în stadiul actual, este nespus de prețios...”¹⁰

Însă, la sfârșitul lunii mai 1967, când riscul unui război generalizat devine real, diplomația sovietică se confruntă cu cvadratura cercului: ea ar vrea să evite erupția, de teamă că acest conflict din Orientul Mijlociu va degenera într-un război nuclear, fără a se desolidariza, totuși, de arabi, care sunt angajați în cursa spre dezastru.

Puterea de convingere israeliana nu mai este credibilă

Se înăsprește tonul dintre Statul-Major, care-și lustruiește conștiincios armele, și puterea politică, lovită brusc de paralizie. Spre marele regret al generalilor, această pasivitate infirmă forța de convingere a armatei israeliene. Guvernul are o atitudine atât de plată, încât arabii cred că-i vor veni repede de hac unui inamic atât de nevolnic.

Atmosfera devine de-a dreptul dramatică, atunci când cabinetul israelian se întrunește la 23 mai. Blocada egipteană este socotită o declarație de război. În fața înrăutățirii situației, guvernul reacționează prin accelerarea preparativelor militare. Cu toate acestea, prim-ministrul intenționează să străbată calea politică,

până la capăt, fiindcă se îndoiește de capacitatea armatei israeliene de a-și învinge dușmanul.

Abba Eban, ministrul de Externe, pleacă într-un turneu la Paris, Londra și Washington. Spera că Marile Puteri îl vor constrânge pe Nasser să ridice blocada din Akaba. La 24 mai, este primit de Charles de Gaulle. Acesta intră direct în subiect „*Fără război!* – i se adresează vizitatorului său israelian, apoi continuă: – *După mine, cel care trage primul foc de armă deschide ostilitățile*”. De teama unui război nuclear, Franța nu va sprijini Israelul în diferendul său cu Egiptul. Mai rău decât atât, ea nu va întreprinde niciun demers pentru a-l obliga pe Nasser să-și schimbe hotărârea. De Gaulle crede că numai o întrunire a celor patru Mari Puteri ar mai putea salva pacea. Însă, cu promptitudine, Uniunea Sovietică anunță că este împotriva unei astfel de conferințe. În mod curios, pentru *omul apelului de la 18 iunie*¹¹, cel care salvase onoarea Franței în 1940, Israelul trebuie să se supună dictatului egiptean, din rațiuni superioare, pentru binele omenirii. Abba Eban povestește, în *Memoriile* sale:

„Franța părea să creadă că, dacă Israelul ar fi opus vreo rezistență Egiptului sau dacă puterile occidentale înseși ar fi încercat să acționeze pentru ridicarea blocadei, atunci o intervenție sovietică ar fi fost extrem de probabilă, iar Eilat ar fi devenit un Dantzig al celui de Al Treilea Război Mondial”.

Șocul este greu de îndurat. La Ierusalim, toată lumea era consternată – principalul său furnizor militar îi întorcea spatele în momentul critic.

Britanicii, deși tradițional arabofili, îi fac o primire mai favorabilă emisarului israelian. George Brown,

---

¹¹ General de brigadă în timpul bătăliei Franței, din mai 1940, subsecretar de stat al Apărării, de Gaulle refuzase, în iunie același an, armistițiul cu Germania și plecase în Anglia. De la Londra, la 18 iunie, lansase un apel adresat tuturor francezilor pentru a continua lupta. (N. tr.)

ministrul de Externe, consideră că președintele egiptean a întrecut măsura: *„De data aceasta, Nasser a mers prea departe, declară ei. Trebuie să-l împiedicăm, spre binele lui”*. Harold Wilson, prim-ministrul britanic, îl asigură pe Abba Eban că va sprijini orice inițiativă a Statelor Unite sau a Națiunilor Unite pentru restabilirea liberei circulații în Golful Akaba.

Pe teren, situația evoluează rapid. La 25 mai, serviciile de informații israeliene află că Divizia a 4-a Blindată egipteană se așază în poziție de luptă în Sinai. Un atac de anvergură împotriva statului evreu devine iminent. Abba Eban, care tocmai ajunsese la Washington, este informat despre turnura dramatică a evenimentelor miza nu mai este circulația liberă prin Strâmtoarea Tiran, ci însăși supraviețuirea statului evreu. În telegrama care îi parvine, semnată de Yaacov Herzog, directorul de la președinția Consiliului este pesimist în legătură cu șansele Israelului de a evita desființarea sa. Abba Eban îi pune imediat la curent pe consilierii președintelui american, domnii McNamara, Rusk și Rostow.

Ministrul israelian speră să obțină o declarație foarte fermă, să se anunțe deschiderea strâmtoarei de către Statele Unite cu sau fără aliații săi. Numai că Lyndon Johnson nu este deloc entuziasmat de perspectiva de a se lansa într-o asemenea aventură. După cum mărturisește unuia dintre colaboratorii săi: *„Nu-mi place să mi se pună pistolul la tâmplă...”* Ca atare, temporizează și respinge o primă întâlnire cu trimisul israelian. Între timp, CIA îl informează că israelienii sunt pe picior de război, gata să atace Egiptul. Președintele american se hotărăște, la 26 mai, seara, să-l primească pe Abba Eban. Dorind să îndepărteze toate zvonurile privind coaliția dintre cele două țări, texanul încearcă să-l convingă pe interlocutorul său să nu-și lanseze țara într-o aventură militară. În compensație, președintele american sugerează că se va găsi o soluție în cadrul Națiunilor Unite sau, în loc de aceasta, că va stăruie pe lângă vreo putere maritimă

occidentală să forțeze blocada Strâmătorii Tiran.

La 27 mai, seara, ministrul de Externe se întoarce la Tel Aviv și expune guvernului israelian, reunit într-o sesiune extraordinară, rezultatul vizitelor sale. Optimist, el anunță că în mai puțin de trei săptămâni o puternică armată occidentală îl va obliga pe președintele egiptean să cedeze, însă, de când Abba Eban plecase în misiune, atmosfera se deteriorase între înaltul Comandament militar și puterea politică. Statul-Major ajunsese în culmea exasperării: jocurile de catifea ale diplomației culiselor i se păreau cu totul deplasate, acum, când situația era din caleafară de gravă. Cabinetul israelian, mereu ezitant, era și el, la rândul său, pradă unei profunde dezbinări. Nouă miniștri s-au declarat împotriva oricărei alte amânări a războiului. Ei nu credeau că puterile occidentale ar dori forțarea blocadei din Strâmtoarea Tiran. Chiar dacă se va întâmpla, afirmau ei, aceasta nu va face decât să pună statul evreu într-o situație de dependență față de marele său frate american.

Alți nouă miniștri se arătau reticenți vizavi de lansarea în ceea ce ei considerau a fi „o aventură militară”. Nu erau convinși că armata israeliană ar putea fi învingătoare și voiau să evite izolarea diplomatică. Obiectivul lor era de a strânge legăturile cu Statele Unite. În acest context, Levi Eskhol nu își permite să preia responsabilitatea deschiderii ostilităților. Ședința Consiliului de Miniștri se încheie la ora unu dimineața, fără să se fi ajuns la o decizie fermă.

La 28 mai, Consiliul de Miniștri se întrunește încă o dată.

Dimineața, Levi Eskhol primise un mesaj de la Kosîghin și un altul de la Johnson. În esență, sovieticii, ca și americanii, îi cereau să dea dovadă de moderație. Presiunile celor două superputeri înclinau balanța în favoarea continuării eforturilor diplomatice. Levi Eskhol va merge, apoi, în studiourile radioului de stat, pentru a

difuza în direct o declarație prin care îndemna populația să aibă răbdare.

Prim-ministrul este epuizat de tensiunea atâtor nopți de veghe. Pronunță cuvintele cu dificultate, vocea îi este ezitantă, se repetă în timpul alocuțiunii sale. Efectul asupra țării este dezastruos. Israelienii descoperă că nu mai este nimeni la conducerea țării. Este un șoc. Levi Eskhol apare ca o ființă nehotărâtă, incapabilă să ducă o politică clară și coerentă.

Statul-Major apreciază această politică de ezitări catastrofală. O întâlnire furtunoasă are loc între Levi Eskhol și înaltul Comandament al armatei. Scos din fire, generalul Weizmann pare gata să-și smulgă galoanele. Va spune, mai târziu: *„Nu cred că ar putea avea loc o lovitură de stat, dar niciodată n-am fost mai aproape”*¹². Generalul Sharon, la rândul său, îi aruncă în față prim-ministrului: *„Tărăgănările dumneavoastră ne vor costa mii de morți”*¹³, în sfârșit, generalul Rabin constată: *„Devine din ce în ce mai evident că singura forță pe care se poate conta în această țară este armata”*¹⁴.

Punctul critic

În lumea arabă, limita psihologică a imposibilei întoarceri este atinsă. Se vede în politica de tergiversare a guvernului israelian dovada slăbiciunii acestuia. La Maghreb, ca și la Machreck, arabii exultă. Încă o dată, ei l-au pus pe inamic în fața faptului împlinit. Liderul palestinian, Ahmed Shukeiri, la moscheea El Azar, din Cairo, se înfierbântă:

*„Noi așteptăm de mai mulți ani acest război. Ceasul bătăliei a sunat. Soldații noștri sunt la frontiere, gata să se avânte în eliberarea Tel Aviv-ului”*¹⁵.

---

12 vezi Bibliografie: Schiff, p. 97.

13 vezi Bibliografie: Schiff, p. 96.

14 vezi Bibliografie: Schiff, p. 97.

15 vezi Bibliografie: Schiff, 101.

Nasser declară, la 29 mai:

„Dacă am reușit să revenim la *statu-quo* de dinainte de 1956, Allah ne va ajuta să revenim și la cel de dinainte de 1948. Suntem gata, astăzi, să rezolvăm ansamblul problemei palestinienne”¹⁶.

Începută printr-o paradă a puterii, politica lui Nasser se transformă într-o demonstrație de forță. O mulțime imensă se adună la Cairo și scandează: *„Nasser, Nasser, suntem de partea ta, te vom urma!”* Generalul egiptean Murthagi proclamă: *„Cinci zile ne vor fi de-ajuns ca să lichidăm micuțul stat al Israelului. Chiar și fără război s-ar destrăma, fiindcă este incapabil să suporte o sarcină atât de grea ca o mobilizare”*. La Damasc, unul dintre șefii armatei apreciază că *„nu le va lua nici patru zile egiptenilor și sirienilor ca să distrugă Israelul”*.

Toate țările arabe se aliniază guvernului de la Cairo. Tunis, singura capitală care preconizase deschis, în trecut, calea politică, se afirmă acum, și ea, solidară cu Nasser.

Chiar și regele Hussein, în conflict latent cu Egiptul de ani de zile, i se raliază. La 30 mai, șeful guvernului hașemit, pe care Nasser îl supranumise *„păiața imperialismului”*, aterizează la Cairo, spre surprinderea generală, pentru a semna un pact de apărare mutuală, potrivit căruia armata iordaniană urma să treacă, în caz de conflict, sub comandamentul egiptean. Trupele arabe, în caz de necesitate, aveau să vină în sprijinul dinastiei hașemite împotriva inamicului sionist. Hussein intră în Amman cu Shukeiri, care redeschide biroul OEP, închis la ordinul lui Hussein, în ianuarie 1966. Liderul palestinian spune clar:

„Este posibil, și chiar așa se pare că se va întâmpla, ca armata de eliberare și forțele iordaniene să tragă primul foc de arma care va declanșa un război în Orientul Mijlociu. Noi sau Israelul. Nu există cale de mijloc, nu se va accepta nimic în afară de eliberare. În caz de conflict, practic nu va mai rămâne niciun supraviețuitor evreu în

---

¹⁶ vezi Bibliografie: Middle East Record, 1967, p. 201.

Palestina”.

Această apropiere între Hussein și Shukeiri, până mai ieri dușmani declarați, provoacă stupefacția israelienilor.

Din motive întemeiate sau nu, ei crezuseră întotdeauna că ar putea ajunge la o înțelegere cu suveranul hașemit.

Israelul alege războiul

Israelul trăiește cele mai dramatice clipe din existența sa. La sfârșitul lunii mai, proiectul intervenției unei forțe maritime multinaționale pare a fi sortit eșecului. Marea Britanie, Țările de Jos și Noua Zeelandă preferă să se limiteze la proteste diplomatice. Franța se refugiază într-o politică de extremă prudență. Încheierea pactului iordaniano-egiptean îi reîntărește statului evreu sentimentul vulnerabilității. Menghina arabă se strânge. Războiul, din acest moment, pare iminent și este în joc însăși supraviețuirea statului evreu. La 29 mai, de la tribuna Knessetului, prim-ministrul Levi Eshkol pune mai multă fermitate în limbaj: *„Strâmtoarea Tiran, afirmă el, reprezintă o problemă de interes național suprem, în care nicio concesie nu este posibilă, niciun compromis admisibil”*.

Sătulă de căutarea zadarnică a unor garanții internaționale, opinia israeliană se simte prinsă în capcana amenințării arabe. Tensiunea crește și mai mult. Niciodată țara n-a mai trecut prin clipe atât de sumbre. În fața presiunii opiniei publice, care reclamă reîntoarcerea la putere a lui Ben Gurion sau a generalului Dayan, Levi Eshkol constituie, la 1 iunie, un cabinet de uniune națională. Dayan obține portofoliul Apărării Naționale și pentru prima dată Begin intră în guvern, în calitate de ministru de stat.

Diplomația nu cedează locul armatei.

La 2 iunie, o nouă lovitură de trăsnit Parisul decide un embargo militar către Orientul Mijlociu. Într-adevăr, această măsură îi vizează pe israelienii care depind îndeaproape de francezi pentru anumite sisteme de armament. De exemplu, aviația este dotată aproape în exclusivitate cu avioane Mirage, Super-Mystere, Mystère și Vautour. Comunicatul, redactat de generalul de Gaulle, afirmă că:

„Franța nu este angajată în niciun fel, din niciun punct de vedere, cu niciunul dintre statele în cauză. Fără să depin dă de nimeni, Franța consideră că fiecare dintre aceste state are dreptul să existe. Dar apreciază că deschiderea ostilităților ar fi cel mai rău lucru cu putință. În consecință, statul care va folosi armele, indiferent împotriva cui, nu va avea nici aprobarea și, mai categoric, nici sprijinul său”.

Planul lui Charles de Gaulle se bazează pe o axiomă simplă: tăindu-i Israelului mijloacele de a susține un război, tensiunea va înceta, în cele din urmă. Se produce, însă, exact efectul contrar, israelienii au sentimentul că sunt abandonați de toți, chiar și de aliatul lor cel mai fidel, în loc de a fi un factor disuasiv, embargoul creează un efect de accelerare a conflictului, israelienii au senzația că timpul trece împotriva lor. Decizia franceză, pe care ei o înțeleg ca pe „o lovitură de pumnal pe la spate”, are consecințe grave. Embargoul determină radicalizarea israelienilor și vă sfârși prin a înclina balanța în direcția războiului. Statul evreu se află la apogeul puterii sale militare. Trebuie să profite. Războiul este iminent.

Atitudinea franceza este simptomatică pentru responsabilitatea Marilor Puteri din conflict: Kosîghin voia să salveze regimul sirian, dar politica sa dă foc butoiului cu pulbere. U Thant, suferind de o miopie vecină cu orbirea, preferă să-l dojenească pe Nasser decât să evite războiul.

Cât despre de Gaulle, el urmărește să-i anuleze Israelului opțiunea militară, dar nu face decât s-o

favorizeze.

Johnson, la rândul lui, este obnubilat de războiul din Vietnam. El temporizează și tergiversează. Toți patru proclamă oficial salvarea păcii. În realitate, contribuie la subminarea ei.

Liderii Marilor Puteri comit gafe, cu grave repercusiuni: necunoscând nimic din coordonatele psihologice ale protagoniștilor, ignorând până și realitățile strategice, ei fac războiul posibil, apoi chiar probabil. Israelienii, marcați de genocidul din cel de Al Doilea Război Mondial, se tem mai mult ca oricând pentru securitatea lor. Peste toate acestea, ei nu pot suporta mai mult de câteva zile sarcina covârșitoare pe care o reprezintă o mobilizare a forțelor militare de care dispun. Războiul pare singura cale de ieșire din această politică de strangulare, chiar dacă, după opinia unor analiști, un conflict ar putea să-l coste pe statul evreu în jur de 40.000 de morți.

„La 3 iunie, povestește Abba Eban, zărilor erau mai întunecate ca oricând. Masive concentrări de trupe se semnalaseră în Sinai, se număraseră aproape o mie de tancuri de asalt pe linia de frontieră meridională a Israelului. Ordinul de luptă al egiptenilor întârea previziunea iminentei unei tentative de a izola Neghebul meridional de restul teritoriului... Armata iordaniană se îndrepta către pozițiile sale de luptă. Trupele siriene, de pe înălțimile Golan, își orientaseră tunurile spre coloniile din Galileea de Sus și spre Valea Iordanului...”¹⁷

Tensiunea atinsese paroxismul. Primele trupe irakiene au pătruns pe teritoriul iordanian. Forțele kuweitiene se îndreptau spre Sinai. Soldații algerieni stăteau gata pregătiți să pornească spre Egipt.

La 4 iunie, Consiliul de Miniștri se întrunește la Ierusalim. Guvernul, unanim, le acordă puteri depline președintelui Consiliului și ministrului Apărării pentru „a ordona intervenția armată, dacă circumstanțele o cer”.

---

¹⁷ vezi Bibliografie: Abba Eban. p. 214.

Principiul unei intervenții militare tocmai prinsese formă. Războiul devenise, așadar, inevitabil.

Erorile de apreciere

Nasser evaluează greșit situația: indus în eroare de sovietici, el crede că Siria este adversarul primordial al statului evreu. Pe de altă parte, evacuarea forțelor FUNU îl deschisese toate opțiunile. Mai mult, liderul israelian se dovedea de-o inerție rară. În plus, Statul său Major îl asigura că armata egipteană este pregătită pentru orice eventualitate.

Însă veritabila eroare rezidă în evaluarea raportului de forțe. Este adevărat că situația Israelului este infinit mai delicată decât în campania din 1956: Marile Puteri occidentale își anunțaseră neutralitatea. Franța, cel mai fidel aliat al Israelului, decretase embargoul militar. Nicicând momentul nu fusese mai favorabil lumii arabe. Asigurat de sprijinul sovietic, *Raisul* este comandantul suprem al forțelor arabe. Forțele sale aeriene sunt impresionante: 840 de aparate de zbor bine echipate, contra celor numai 280 ale israelienilor. Aceeași disproporție se regăsea și în numărul blindatelor. Egiptul, singur, poseda 800 de tancuri, tot atâtea cât inamicul, dar la care se adăugau 250 de blindate iordaniene, 200 siriene și 400 irakiene. În număr de soldați, disproporțiile sunt încă și mai evidente.

Cu toate acestea, prezentarea datelor brute maschează o serie de elemente în favoarea Israelului. Israelienii dețin un excelent sistem de mobilizare și un serviciu de informații eficace. În plus, doctrina lor militară este fondată pe conceptul de atac preventiv, care urmărește ca un război să fie cât mai scurt cu putință, atât din rațiuni economice, cât și demografice. Israelul poate mobiliza pe puțin 200.000 de oameni în numai 72 de ore. Egiptul, dimpotrivă, se chinuie degeaba să aibă o armată regulată de două ori mai numeroasă decât armata israeliană și să păstreze 200.000 până la 300.000 de rezerviști, fiindcă nu poate conta efectiv decât pe 20% din

aceștia din urmă. În același fel, Siria nu poate mobiliza decât o treime din cei 50.000 de rezerviști ai săi. Numai Iordania are capacitatea de a mobiliza 35.000 de rezerviști.

Ca reacție la închiderea Strâmătorii Tiran, Nasser, se pare, întrezărea două scenarii: fie israelienii interveneau militar și atunci atacul avea să fie urmat de o contraofensivă egipteană fulgerătoare pe teritoriul inamic, deoarece comunitatea europeană, gândea el, nu putea decât să susțină „victimele agresiunii sioniste”, fie statul evreu se pleca în fața forței arabe. În acest caz, *Raisul* avea să continue politica sa, de a-și asfixia inamicul, întărind blocada Strâmătorii Tiran, întrerupând livrarea de petrol a Iranului către statul evreu și, în sfârșit, amenințând prezența israeliană din Eilat. Acțiunile de gherilă duse de *fedainii* palestinieni aveau să contribuie la depășirea pragului de suportabilitate a presiunii pentru israelieni.

RĂZBOIUL

Cucerirea Sinaiului

Gamal Abdel Nasser n-a prevăzut cea mai rea posibilitate, aceea din care nu se va mai ridica. La 5 iunie, la ora 7, 45 – ora israeliană (adică 8, 45 la egipteni) –, aparatele de zbor ale statului evreu atacau aviația egipteană la sol.

A fost măcel. În numai trei ore, șaisprezece aerodromuri au fost distruse, iar din aviația egipteană nu mai rămăsese decât o amintire. Primul val deteriorarea pistele și imobiliza aparatele egiptene la sol, iar al doilea val dădea lovitura de grație și nimicea, avion după avion, cea mai mare flotă aeriană a Orientului Mijlociu. Opt formații complete de aparate MIG 21, strălucind de noi, gata de decolare, au pierit în flăcări. În primele treizeci de ore de luptă, 416 avioane egiptene, siriene și iordaniene au fost distruse.

Israelienii au pierdut și ei, 26 de avioane și 21 de

piloți.

Cerul era exclusiv al Israelului. Niciun expert de pe lume nu și-ar fi putut imagina o victorie atât de insolentă.

În acest timp, forțele terestre israeliene se lansau în asaltul Sinaiului, cu direcția Canalul Suez. Bătăliile au fost înverșunate. Mai bine de o sută de mii de soldați egipteni, dotați cu 1500 de tancuri de asalt apărau cu strășnicie axele de pătrundere spre Cairo. Tranșeele protejau, la nord, Rafa și Al Arish, în centru, Abu Aghila, iar la sud Nakhl.

Purtătorul de cuvânt al armatei israeliene s-a mulțumit să anunțe ziaristilor că forțele israeliene au trecut la contra ofensivă, în urma „manevrelor amenințătoare ale armatei egiptene”. Abba Eban, ministrul de Externe, a ținut o conferință de presă unde a declarat:

„Niciodată n-a existat vreo țară care să fi făcut uz de armatele sale într-un scop mai drept și mai legitim. Am informat, în dimineața aceasta, Consiliul de Securitate și ambasaderele celor patru Mari Puteri că noi acționăm pentru a respinge agresiunea egipteană, pe baza articolului 51 din Carta Națiunilor Unite”.

Timp de mai multe zile, observatorii au considerat credibilă știrea, furnizată de Ierusalim, despre atacul Israelului de către Egipt.

Planul generalilor Dayan și Rabin funcționa mai bine decât se așteptaseră. Ei au concentrat întregul potențial militar în sud. Tocmai pe înfrângerea Egiptului, veritabila putere din Orientul Mijlociu, se articula planul lor de luptă, într-adevăr, din pricina loviturilor surprinzătoare pe care i le dădeau israelienii, armata egipteană se prăbușea. După cea dintâi zi de război, Israelul deținea controlul spațiului aerian. Forțele terestre stăpâneau aproape întreaga axă de pe coastă, în nordul Sinaiului, și cuceriseră pozițiile strategice Rafah, Sheikh Zowed și El Girații. Se pregăteau acum de luptă în fața altor puncte-cheie din sud și la Djenin, în Iordania. Avea să înceapă bătălia Ierusalimului.

Spre stupefacția israelienilor, încă din primele ore ale

zilei de 5 iunie, posturile de radio arabe exultau - comunicatele despre victorii din ce în ce mai fanteziste curgeau unul după altul. La ora 8, 30, Radio Cairo anunța: „23 de avioane israeliene doborâte”. La ora 9, Cairo număra 42, apoi 70, la prânz. În câteva zeci de minute, Siria, Irakul, Algeria, Sudanul, Kuweitul și Yemenul s-au declarat oficial în război împotriva Israelului. Libia, Tunisul și Libanul și-au împărțășit susținerea armatelor arabe. Anunțul victoriilor a stârnit ample manifestații de bucurie. În Egipt, mulțimea se dezlănțuise. Nasser nu știa încă adevărul. Generalii săi au preferat să-i ascundă vestea dezastrului. Abia a doua zi *Raisul* a aflat că aviația sa fusese făcută bucăți, fără a apuca să lupte, iar Sinaiul era deja o treime cucerit de către israelieni. Era zdrobit. El care, timp de cincisprezece ani ceruse sacrificii considerabile poporului său pentru a-și putea constitui niște forțe militare demne de acest nume, își vedea armata prăbușindu-se ca un castel de nisip.

Nasser va afirma, mai târziu:

„N-a existat nici măcar un singur general care să fi avut curajul să vină la mine și să-mi spună. În timp ce eu îmi petreceam ziua de 5 iunie căutând poziții defensive, pentru că știam că armata mea era în dificultate, habar n-aveam că aviația mea încetase să mai existe”.

De teamă de a deveni ridicol în ochii lumii întregi, el s-a înțeles cu Hussein, la telefon, să acuze aviația americană și britanică de a fi adus un puternic sprijin Israelului. Serviciile secrete israeliene au înregistrat acest dialog supraréalist dintre cei doi șefi de stat:

„— Luptele continuă... Credeți că am putea implica Statele Unite? Ce ziceți, oare am putea spune că Statele Unite atacă împreună cu Israelul? întreabă Nasser.

Hussein: ... (Bruiaj pe linie.)

Nasser: - Vreți să zicem «Statele Unite și Anglia» sau numai «Statele Unite»?

Hussein: - Statele Unite și Anglia.

Nasser: - Dar englezii au portavioane în zonă?

Hussein: ... (Ininteligibil.)

Nasser: – Foarte bine. Noi ne batem cu toate forțele noastre, iar lupta continuă pe toate fronturile. Am avut câteva necazuri la început, dar nu înseamnă mare lucru. Allah este cu noi... Eu am să public un comunicat, și dumneavoastră de asemenea. Vom face tot ce este necesar ca și sirienii să declare că avioanele americane și engleze, venind de pe portavioane, ne atacă. O să subliniem acest aspect...

— Bine, foarte bine! răspunde Hussein”.

La 6 iunie, la ora 7, 35 dimineața, Radio Cairo difuza un buletin special:

„Înaltul Comandament al forțelor armate declară că deține probe de necombătut că forțele aeriene ale Statelor Unite și ale Marii Britanii participă la agresiunea israeliană. Avem dovezi că mai multe avioane engleze și americane conduc operațiuni de mare anvergură alături de Israel”¹⁸.

Iordania

Atunci când israelienii lansaseră deja ofensiva împotriva Egiptului, ei încă mai sperau că vor putea evita războiul cu Iordania și Libanul. Aceste două țări fuseseră întotdeauna printre cele mai moderate din lumea arabă. Chiar de la deschiderea ostilităților cu Egiptul, în dimineața zilei de 5 iunie, prim-ministrul Levi Eskhol redactează două scrisori identice, una pentru președintele Consiliului libanez, cealaltă pentru regele Hussein, cerându-le să nu intervină. Drept mulțumire, Israelul n-avea să întreprindă nicio operațiune contra lor. Mesajul era conceput astfel:

„Noi nu vom declanșa nicio acțiune, indiferent în care parte, contra Iordaniei. Dar, dacă Iordania deschide ostilitățile, vom răspunde cu toată puterea și, în acest caz, va trebui să suportați toate consecințele”.

Semna Levi Eskhol.

---

¹⁸ vezi Bibliografie: Bar-Zohar, p. 264.

Dacă la frontiera libaneză domnește calmul, în schimb, pe 5 iunie la ora 10, 45, regele Hussein anunță oficial, la Radio Amman, intrarea în război a Iordaniei. La mai puțin de trei ore după înaintarea tancurilor sale pe fâșia Gaza și după raidurile asupra aerodromurilor egiptene, Israelul se trezea confruntat cu un nou dușman. Marja de manevră a suveranului hașemit este deosebit de strâmtă: oamenii săi sunt plasați sub comandamentul unui general egiptean, trupele irakiene se află pe teritoriul său gata să înfrunte inamicul și ei nu poate, fără să treacă drept trădător al cauzei arabe, să se abțină de la intervenție, în momentul în care războiul este în toi pe frontul egiptean. Într-un interviu acordat săptămânalului german *Der Spiegel*, la 4 septembrie 1967¹⁹, regele Hussein va confirma că primise într-adevăr mesajul lui Levi Eskhol, înmănat de către generalul Bull de la Națiunile Unite. Hussein povestește:

„Fără intervenție din partea noastră, am fi fost scutiți de inevitabilele consecințe ale războiului. Dar, în acel moment, noi nu mai aveam de ales, trebuia să facem tot ce ne stătea în puteri ca să venim în ajutorul aliaților noștri”.

Generalului Bull, Hussein i-a răspuns: *„Ei au luat inițiativa luptei, prea bine! Vor primi replica noastră, pe calea aerului, de acum în câteva minute”*.

În realitate, regele Hussein a pierdut controlul situației, în virtutea pactului de apărare care lega Iordania de Egipt, un Stat-Major egiptean, plasat sub comandamentul generalului Ryad, conducea operațiunile. În plus, suveranul hașemit era intoxicat cu informațiile fanteziste pe care i le administrau responsabili militari egipteni.

„Un mesaj al mareșalului Amer ne înștiința că inamicii continuau ofensiva, dar afirma că egiptenii distruseseră 75% din avioanele israeliene. Același

---

19 vezi Bibliografie: Middle East Record, p. 233.

comunicat ne informa că bombardierele egiptene contraatacaseră și zdrobiseră bazele israeliene. Amer adăuga că forțele sale terestre pătrunseseră în Israel prin Neghev...”

La începutul după-amiezii, Legiunea arabă atacă „palatul guvernatorului”, sediul Forțelor de Observație ale Națiunilor Unite de la Ierusalim. Generalul israelian Narkiss primește ordinul să nu contraatace. Dar bateriile hașemite bombardează baza aeriană de la Ramat-David, în Galileea, și artileria de la Kalkilya, Tel Aviv-ul. În primele ore ale după-amiezii, armata iordaniană se desfășoară în fața cartierelor de nord-vest din Ierusalim. Simțindu-și securitatea amenințată de această manevră neprevăzută, guvernul evreu decide să riposteze. Aviația israeliană distruge aviația iordaniană, alcătuită din douăzeci de aparate de zbor Hunter, precum și bateriile de la Kalkilya care loveau din plin statul evreu. Pe acest front, s-au dus lupte înrâncenate. În pofida pierderilor însemnate, soldații israelieni au reușit să spulbere amenințarea iordaniană care risca să secționeze statul evreu în punctul său cel mai sensibil.

Frontul diplomatic

În noaptea de 5 spre 6 iunie, TASS publică un lung comunicat care condamnă „agresiunea israeliană” și cere reîntoarcerea la vechile frontiere a trupelor statului evreu.

Pentru Israel, care se temea cel mai mult de o intervenție militară rusă directă, reacția moscovită apare ca o veste bună. În paralel, Washington-ul se declară „nonbelligerant”, Londra vorbește despre „nonintervenție” și Parisul despre „neutralitate”.

La tribuna Națiunilor Unite, delegații egiptean și israelian își aruncă unul altuia responsabilitatea declanșării ostilităților. Peste desfășurarea luptelor domnește confuzia generală. Se întrunește Consiliul de Securitate – sovieticii și americanii vorbesc despre un

armistițiu, dar recunoscând pozițiile militare ale beligeranților, preferă să aștepte. Cât despre U Thant, el se limitează la a citi o scrisoare de protest împotriva ocupării sediului ONU de la Ierusalim de către forțele iordaniene. Ca majoritatea guvernelor europene, Consiliul NATO organizează o reuniune extraordinară. Țările arabe producătoare de petrol hotărăsc întreruperea livrărilor către statele care susțin Israelul. Papa își exprimă *„profunda neliniște și cere ca Ierusalimul să fie declarat oraș deschis”*.

La 6 iunie, Egiptul, Siria, Algeria, Yemenul, Irakul și Sudanul rup relațiile diplomatice cu Statele Unite. Țările arabe anunță încetarea vânzării de petrol către Occident, consecință a *„rușinoasei agresiuni”* anglo-americane. În aceeași zi, Robert McCloskey, purtătorul de cuvânt al Casei Albe, dezmente cu vigoare informația că forțele aeriene americane ar fi jucat vreun rol în atacul-surpriză de la 5 iunie: *„Astfel de acuzații sunt în întregime false și inventate în toate detaliile”*. În Camera Comunelor, Harold Wilson, prim-ministrul britanic, extrem de iritat, califica drept *„monstruoase aceste afirmații arabe, în vreme ce portavioanele noastre se află la 1.000 de mile depărtare de zona de luptă”*.

Armistițiul

Atunci când amploarea apărării arabe devine cunoscută, în ziua de 6 iunie, Moscova, urmată de Belgrad și de New Delhi, cere încetarea imediată a focului. La 19, 10 ora New York-ului, Consiliul de Securitate adoptă, cu unanimitate de voturi, una dintre cele mai scurte rezoluții din istoria sa:

„Consiliul de Securitate cere tuturor guvernelor implicate să ia neîntârziat toate măsurile necesare pentru a ajunge la armistițiu și pentru încetarea tuturor activităților militare în Orientul Mijlociu”.

Pentru delegatul american, A. Goldberg, rezoluția

este „un prim pas pe calea către pace”. Delegatul francez, R. Seydoux, speră că aplicarea rezoluției pe teren va fi rapidă. Reprezentantul guvernului sovietic, N. Federenko, afirma că prin această rezoluție *„membrii Consiliului au pus capăt agresiunii israeliene împotriva statelor arabe”*.

El adaugă: *„Armistițiul nu este decât un minimum: este cel mai puțin lucru pe care Consiliul de Securitate putea să-l facă în conjunctura actuală [...] Consiliul de Securitate ar fi trebuit să ia o decizie privind retragerea imediată a forțelor de agresiune pe liniile de armistițiu. Însă, din pricina opoziției câtorva membri, aceasta n-a fost cu putința”*.

De la tribuna Națiunilor Unite, ministrul de Externe irakian, A. Pashashi, constată că armistițiul echivalează cu *„o capitulare totală în fața Israelului, întrucât nu este însoțit de o cerere de retragere a forțelor (statului evreu)”*.

El conchide că *„Israelul n-ar fi cutezat să sfideze opinia publică internațională [...], dacă n-ar fi fost încurajat de prietenii săi”*. Abba Eban se felicita pentru acest vot și declară că Israelul se va conforma, dacă și celelalte țări vor consimți. El adaugă că pacea este condiționată de două principii: *„Recunoașterea autentică de către vecinii noștri a rădăcinilor profunde ale Israelului în realitatea Orientului Mijlociu”* și principiul rezoluției pacifiste a diferendelor prin negocieri directe. *„Israelul, concluzionează el, și-a dovedit hotărârea și vigoarea. Acum este gata să-și demonstreze instinctul său pentru pace”*. Delegatul sirian urcă la tribuna Națiunilor Unite imediat după ministrul de Externe evreu. Guvernul său se opune, afirmă el, *„ca noile câștiguri teritoriale dobândite de Israel să se transforme în tot atâtea fapte împlinite”*.

Armistițiul de la 6 iunie nu are niciun efect. Niciuna dintre țările arabe nu l-a acceptat în timp ce Consiliul de Securitate adoptă rezoluții, luptele continuă cu îndârjire.

La 7 iunie, în fața turnurii catastrofale a evenimentelor, Nasser reacționează. El îl convoacă pe

ambasadorul sovietic la Cairo, Dimitri Podjâdaiev. „*Vă rog, îi spune el, să cereți guvernului dumneavoastră să ia măsuri imediate pentru a obține încetarea luptelor în Sinai. Presiunea israeliană asupra forțelor noastre este enormă și nu vom mai rezista multă vreme.*”²⁰ Kosîghin intervine pe lângă președintele american pentru a-i opri pe israelieni. „*Trebuie ca armistițiul să fie aplicat imediat*”. Johnson răspunde că el nu are o putere absolută asupra israelienilor, dar că va sprijini o rezoluție care să fixeze ora exactă a încetării tocului. La cererea delegatului sovietic Federenko, Consiliul de Securitate se întrunește încă o dată, la 7 iunie, la ora 13. Reprezentantul Moscovei supune la vot o nouă rezoluție pentru un armistițiu care să intre în vigoare de la orele 20 OMT. După consultații, Consiliul votează în unanimitate rezoluția. Spre marea surpriză și consternare a sovieticilor, reprezentantul egiptean declară că țara sa respinge apelul la încetarea focului. Israelul, Siria și Irakul fac la fel. Numai Iordania admite încetarea ostilităților, dar se ciocnește de refuzul israelian – Abba Eban declară că aprobarea Iordaniei este lipsită de valoare, din pricina, faptului că tortele sale sunt plasate sub comandament egiptean. În paralel, URSS amenință ruperea relațiilor diplomatice cu Israelul, dacă acesta nu va înceta imediat luptele.

În dimineața de miercuri 7 iunie, israelienii se lansează în asaltul Orașului Vechi al Ierusalimului. Legiunea arabă se bate pentru fiecare palmă de loc. La ora 10, 15, soldații israelieni înfig drapelul cu Steaua lui David pe Muntele Templului. Zidul Plângerii a căzut în mâinile lor. Între timp, forțele Israeliene pornesc la cucerirea Cisiordaniei. La 8 iunie, mii de refugiați palestinieni se îmbulzesc spre graniță, trecând în estul Iordaniei, în vreme ce israelienii devin stăpâni pe întreaga Iudee și pe Samaria. Astfel, ocuparea Ierusalimului ca și a malului drept al iordanului nu rezulta din voința deliberată a israelienilor, ci decurge dintr-un concurs de împrejurări,

---

20 vezi Bibliografie: Bar-Zohar, p. 278.

întâmplătoare. Dacă suveranul hașemit nu și-ar fi ancorat militar țara de Egipt, dacă ar fi preferat nonintervenția în locul războiului, așa cum a făcut guvernul libanez, Iordania n-ar fi suferit vreo amputare a teritoriului său. Ironia istoriei va face din aceste cuceriri, câțiva ani mai târziu, vârful de lance al ideologiei naționaliste israeliene.

La 8 iunie, cele două superputeri intră în Consiliul de Securitate cu un text de rezoluție pe care îl vor supune votului în câteva minute, ordonând un armistițiu imediat și necondiționat, fără termen de gândire. Armistițiul este acceptat de israelieni, egipteni și iordanieni. La puțin timp după ce condamnase „atacul premeditat al Israelului” și ceruse Consiliului de Securitate să denunțe statul evreu „*pentru crimele pe care le-a comis [...] să-i pedepsească aspru pentru consecințele politicii sale aventuroase, provocatoare și agresive...*”, URSS rupe relațiile diplomatice cu Israelul. Exemplul îi este urmat de Iugoslavia și apoi de toate statele comuniste, cu excepția României. În noaptea de 8 spre 9 iunie, luptele încetează pe frontul israelian și iordanian. La ora trei dimineața, pe 9 iunie, israelienii încheiaseră cucerirea țărmului asiatic al Sinaiului și își ridicaseră tabăra în fața Canalului Suez. Bătălia îi costase 280 de morți și 800 de răniți, în vreme ce în tabăra egipteană patru divizii fuseseră complet distruse și alte trei decimate. Mai târziu, Gamal Abdel Nasser va descrie situația militară din acel moment în felul următor:

„Noi nu mai aveam apărare pe Canalul Suez, [...] drumul dintre Suez și Cairo nu mai era păzit nici măcar de un singur soldat [...] calea era deschisă (...) trupele noastre paralizaseră [...]. Nu era greu de înțeles că atinsesem pragul prăbușirii [...]. Pierdusem 80% din forțe [...]. Orașele erau descoperite [...]. Nu mai aveam aviație pentru a ne proteja centrele urbane [...]”²¹

La orele 20, într-un discurs televizat, Nasser își

---

²¹ vezi Bibliografie: Radio Cairo, 23 noiembrie, citat de Middle East Record, 1967, p. 222.

exprima hotărârea „*de a renunța definitiv la toate funcțiile oficiale și la orice rol politic, pentru a-și relua locul în rândurile poporului și a-și îndeplini datoria în calitate de simplu cetățean*”. Cu toate acestea, a doua zi, revenea asupra deciziei sale de a demisiona.

Siria

În mod paradoxal, țara care a contribuit cel mai mult la deschiderea ostilităților nu este încă, la 9 iunie, angajată într-adevăr în războiul care se poartă cu înrâncenare de patru zile. Bineînțeles că MIG-urile siriene, ca și avioanele Hunter iordanene și Tupolev irakiene, și-au făcut apariția pe cerul israelian și au bombardat mai multe orașe și sate, făcând victime. Riposta a fost fulgerătoare: la 5 iunie, pe la sfârșitul după-amiezii, mai multe escadrile israeliene decolau în direcția aerodromurilor siriene unde, în decurs de numai o oră, două treimi din aviația inamică este distrusă. Generalul Hod va afirma, la postul de radio:

„Avioanele siriene încă intacte au fost deplasate în afara razei de acțiune periculoase pentru Israel. Noi deținem controlul cerului deasupra Platoului Golan”.

Cu toate acestea, Siria este singura țară arabă participantă direct la conflict care și-a păstrat o armată, deși ofițerii săi superiori fuseseră decimați în luptele politice, aviația sa distrusă de către israelieni, iar echipamentul său mai puțin performant decât al egiptenilor. După anihilarea armatei *Raisului*, ea devenise cea mai puternică armată a lumii arabe.

În primele trei zile de război, Damascul se ținuse cu grijă deoparte. Pe când aliatul său egiptean era fărâmat, iar iordanienii se străduiau să reziste presiunii israeliene, Siria nu deschisese încă frontul în nord. Guvernul și-a ascuns lipsa de solitudine în susținerea aliaților în spatele proclamațiilor sale incendiare de distrugere a inamicului sionist. Chiar înainte de începerea luptelor, Damascul anunța, la 8 iunie, că Siria acceptă încetarea focului.

Numai că sosise ceasul revanșei pentru israelieni. De ani de zile, artileria siriană instalată pe înălțimile Golan le bombarda satele de pe valea Iordanului și din Galileea de Sus. În dimineața de 9 iunie, guvernul israelian dă instrucțiuni armatei să pornească asaltul asupra Platoului Golan, în momentul în care, încă o dată, Consiliul de Securitate de reunea pentru a proclama, la cererea siriană, un armistițiu. Dar luptele au continuat peste zi, fiecare aruncând asupra celuilalt responsabilitatea pentru continuarea ostilităților. La 10 iunie, israelienii cuceresc Platoul Golan și înaintează până la marginea orașului Quneitra. De acum, calea spre Damasc era deschisă. La Națiunile Unite, delegatul sovietic declară că Israelul „calcă în sânge aiudoma zbirilor lui Hitler (*in the bloody footsteps of Hitler's executioners*), care își acuzau întotdeauna victimele ca fiind vinovate de propriile agresiuni”. La 10 iunie, la ora 18, ora Israelului, ostilitățile încetează pe frontul sirian. Războiul de Șase Zile ia sfârșit. Din situația de pericol extrem, Israelul trece la eliberare. Dintr-un stat micuț, amenințat în însăși existența sa, Israelul a devenit cea dintâi putere a Orientului Mijlociu.

SUB AMENINȚAREA RĂZBOIULUI NUCLEAR

Narile Puteri în război

În ianuarie 1967, nimic nu lăsa de bănuț că lumea se pregătea să fie la un pas de război nuclear, din pricina unui conflict care avea să cuprindă Orientul Mijlociu. Războiul Rece începuse să se estompeze, iar echilibrul terorii înghețase orice confruntare directă între Statele Unite și Uniunea Sovietică. Deodată, a izbucnit Războiul de Șase Zile. Acesta va demonstra că toată coexistența pașnică dintre cele două superputeri nu se ține decât într-un singur fir.

Sovieticii au vânt la pupa. De la începutul anilor '60, ideologia comunistă marchează mai multe puncte în Lumea a Treia - mișcarea decolonizării din Africa,

intervenția „imperialistă” americană în Vietnam, atracția Partidului Comunist asupra intelectualilor din Europa Occidentală, figura romantică a lui Che Guevara în luptă contra „neocolonialismului” din America Latină, toate acestea își dau concursul, una după alta, la a face din Uniunea Sovietică puterea în creștere în relațiile internaționale.

Peste tot pe unde poate, URSS își împinge înainte pionii.

În Orientul Mijlociu, sovieticii sunt pe punctul de a reuși o lovitură de maestru - susținerea lor necondiționată la politica de intimidare și de intransigență a țărilor arabe radicalizează conflictul cu Israelul. Politica pe muchie de cuțit își arată roadele: pe măsură ce criza se amplifică, în cursul lunii mai, Uniunea Sovietică vede profilându-se sfârșitul influenței occidentale în Orientul Mijlociu. Fără să fi fost nevoie să tragă un singur foc de armă, o victorie fantastică pe plan diplomatic se anunță la Moscova. Ca un fruct pârguit, Orientul Mijlociu se pregătește să intre pe orbita sovietică. Cu toate acestea, un eveniment imprevizibil vine să ruineze frumoasa arhitectură geopolitică a Kremlinului: războiul, și-apoi deruta arabă.

Americanii, la rândul lor, sunt în defensivă. Încă din anii '50, pozițiile lor sunt subminate - Egiptul și Siria se aliniază Moscovei, iar regimurile prooccidentale ale Libanului și Iordaniei se clatină din temelii. În 1958, situația se înrăutățește în așa grad încât americanii intervin la Beirut și la Amman. Lovitura de stat militară din Irak, în 1958, spulberă definitiv visul Casei Albe de a constitui o alianță regională a țărilor arabe și a Pakistanului, alianță care ar fi zăgăzuit comunismul. Generalul Kassem își retrage țara din Pactul de la Bagdad și strânge relațiile cu Moscova. În această situație dificilă pentru interesele occidentalilor, Israelul se dovedește a fi una dintre țările stabile și suficient de puternice, împreună cu Iranul și Arabia Saudită, pe care americanii se mai pot bizui în regiune.

Este adevărat că, în lumina politicii, Egiptul posedă o

anvergură care îi lipsește micului stat evreu. Acest simplu fapt explică tentativele de apropiere pe care le întreprinde administrația Kennedy în anii '60. Această dorință de conciliere este inspirată, totodată, de filosofia politică a guvernării democrate, potrivit căreia dezvoltarea economică este cea mai eficace stavilă pentru comunism. Motive disparate încurajează ideea că Nasser nu va refuza să vină, cuminte, la picioarele Casei Albe. *Raisul* este în defensivă de când rivalul său din lumea arabă, Irakul, a stabilit o relație privilegiată cu Moscova. Dar lovitura de stat din 1963 din Irak transformă constelația politică a Orientului Mijlociu. La Bagdad, Kassem și comuniștii sunt înlăturați.

Dintr-odată, Nasser redevine aliatul privilegiat al Uniunii Sovietice. Cu atât mai mult cu cât intervenția militară egipteană în Yemen, din 1962, provoacă o mare nemulțumire americanilor: prin aceasta era amenințată direct Arabia Saudită, aliatul economic cel mai important al Statelor Unite în lumea arabă. Pierzându-și definitiv iluziile în legătură cu Nasser, Statele Unite își întorc privirile către Israel și se hotărăsc să susțină militar statul evreu.

A mai existat un factor care i-a determinat să susțină statul evreu: de la începutul anilor '60, doctrina strategică a americanilor evoluase. Treptat, echilibrul terorii a înlocuit „cordonul sanitar” din jurul Uniunii Sovietice. Această evoluție a avut drept efect diminuarea importanței strategice a țărilor arabe. Ansamblul acestor factori a condus la realizarea unei apropieri între Israel și Statele Unite, care s-au angajat să apere independența statului evreu. Aceste transformări l-au determinat pe președintele Johnson să acorde sprijinul său tacit atacului de la 5 iunie 1967. De asemenea, trebuie să ținem bine seama de faptul că, în săptămânile de dinainte de război, președintele american tocmai propovăduia împăcarea dintre diferitele tabere și, de aceea, în pofida închiderii Strâmătorii Tiran, a refuzat să se angajeze fățiș de partea israelienilor. Fără îndoială, interesele americane, împărțite între diversele

state din regiune și războiul din Vietnam, explică prudenta americană. Președintele democrat joacă o partidă strânsă: el trebuie să mențină echilibrul între necesitatea de a sprijini statul evreu, cu scopul de a-i contracara pe Nasser și pe sovietici, dar neîndepărtându-se, totuși, de regimurile arabe moderate. În consecință, atitudinea ambiguă de „nici aprobare, nici dezaprobare” sau de permisivitate, îi aduce Israelului beneficiul unei susțineri americane, în caz de necesitate, și îngăduie Statelor Unite de a-și păstra poziția pe lângă aliații arabi.

Americanii vor reuși să ducă această politică de echilibristică atâta vreme cât sovieticii nu amenință să intervină direct. Din clipa în care Andrei Kosîghin îi declară președintelui american: *„Dacă Israelul nu își încetează operațiunile în următoarele ore, Uniunea Sovietică va lua măsurile pe care le va socoti de cuviință, inclusiv în domeniul militar”*²², Statele Unite își dau cărțile pe față, fără echivoc: nu vor lăsa nepedepsită imixtiunea URSS în conflict.

Atunci când izbucnește războiul, în dimineața de 5 iunie, sovieticii sunt slab informați despre adevărata stare a lucrurilor. Mai mult decât atât, sunt intoxicați de comunicatele despre victorii pe care le publică egiptenii. Ambasadorul lor de la Cairo, care se bazează pe declarațiile oficiale, raportează guvernului său că arabii obțin răsunătoare succese militare. Numărul avioanelor israeliene doborâte crește ceas de ceas, sute de tancuri evreiești suferă aceeași soartă... În fața a ceea ce crede el că ar fi un strălucit triumf al forțelor arabe, Kosîghin, prin intermediul telefonului roșu, pledează pe lângă președintele Johnson să se abțină de la orice intervenție militară.

„În cazul în care Statele Unite s-ar alătura israelienilor, afirmă el, guvernul sovietic ar da ordinul de a se trimite un ajutor militar arabilor pentru a opri agresiunea imperialistă. URSS, adaugă el, este de partea popoarelor arabe care îndrăgesc pacea”.

---

22 vezi Bibliografie: Johnson, p. 302.

Conținutul mesajului este evident: dacă americanii nu fac nicio mișcare, sovieticii nu vor întreprinde nicio manevră care ar putea amenința pacea și stabilitatea internațională.

În momentul în care sovieticii descoperă amploarea dezastrului, Politburoul trece la presiuni, cu toate forțele sale, pentru a-i opri pe israelieni cât mai este încă timp.

Ofensiva diplomatică începe printr-un comunicat, în care Israelul este acuzat de agresiune și prin care i se cere armatei sale să se replieze în frontierele de la 5 iunie dimineața. După aceea, Kosîghin îi trimite un mesaj lui Johnson (la ora 7 a Moscovei și 12 a Washingtonului) care aduce foarte mult a ultimatum: „*URSS posedă mijloace de distrugere teribile și nu poate rămâne indiferentă la o agresiune criminală*”. Mesajul este aproape o copie fidelă după cel pe care Kremlinul îl trimisese Casei Albe în 1956, în timpul crizei din Suez. Soarta planetei este din nou în joc.

Analistul politic André Fontaine, specialist în Războiul Rece, va spune despre această perioadă că, „*fără îndoială, niciodată lumea n-a fost atât de aproape de un război nuclear*”²³. Mărturiile personajelor-cheie de la Casa Albă confirmă această aserțiune. Se joacă o veritabilă partidă de pocher, cu o miză care dă fiori. Un savant dozaj de inteligență politică, de intimidare brutală și de bluf. Un gest greșit interpretat al președintelui american sau al secretarului general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice – și lumea întreagă ar fi fost aruncată în oroarea războiului nuclear.

Lyndon Johnson ține piept situației: 1967 nu va fi o repetare a lui 1956. Președintele american, de data aceasta refuză să cedeze șantajului sovietic. El ordonă tuturor unităților Flotei a VI-a să se îndrepte către zona fierbinte, gata să intervină. Apoi, „*texanul înalt de șase*

---

23 vezi Bibliografie: Fontaine, p. 114.

picioare și douăsprezece degete”, cum își spune câteodată el însuși, redactează un mesaj adresat președintelui Consiliului sovietic. El îi amintește că Statele Unite și-au luat angajamentul să salvgardeze integritatea și independența Israelului. „*Suntem hotărâți să ne respectăm angajamentele*”, afirmă el. Ca să fie bine înțeles, el îl spune, în esență, lui Kosîghin: dacă Uniunea Sovietică intervine militar, Statele Unite vor intra în luptă. Orice acțiune militară din partea URSS împotriva Israelului, va declanșa riposta imediată a Flotei a VI-a și o confruntare atomică între cele două Mari Puteri. Politica de intimidare a Kremlinului, care funcționase bine în timpul expediției din Suez, acum nu mai dă roadele scontate. Struna este prea tocită, în fața fermității americane, Moscova cedează. Armata Roșie nu va debarca la Cairo. După exemplul protejaților săi, Uniunea Sovietică a pierdut, provizoriu, bătaia.

Lumea a trecut probabil la un pas de primejdie. Cu toate acestea, criza nu este în totalitate dezamorsată, iar tensiunea atinge încă o dată cote paroxistice. Secretarul de stat al Apărării, Robert McNamara, comentează:

„La 8 iunie, s-a încheiat armistițiul cu Iordania și Egiptul, iar la 10 iunie, cu Siria. Sfârșitul războiului era foarte aproape. Apoi, roata s-a întors deodată, Kosîghin anunțând din nou, pe linia directă, amenințator. «Dacă vreți război, război veți avea». Probabil Kosîghin reacționa astfel la recente noastre manevre. Într-adevăr, de teamă ca URSS să nu încurajeze Egiptul să contraatace Israelul, dădusem ordin Flotei a VI-a să se îndrepte către Est, în scopul de a plasa trupele expediționare în poziție de apărare a Israelului. Confruntat cu amenințarea lui Kosîghin, Johnson optează pentru fermitate. El îmi ordonă să apropii Flota a VI-a de coasta siriană, ca să ne arătăm astfel, fără echivoc, intențiile. Dialogul a continuat la telefonul roșu, sfârșind printr-un acord de armistițiu. Însă, încă o dată, superputerile trecuseră la un pas de confruntare directă. Dacă israelienii și sirienii n-ar fi ajuns la un armistițiu, o Intervenție militară a superputerilor în

regiune nu s-ar fi putut evita... nici SUA, nici URSS n-au luat inițiativa de a declanșa un conflict armat, dar, din lipsă de informații, fie eronate, fie greșit interpretate, o confruntare tot a existat.

Și, în fiecare dintre cazuri, pe măsură ce criza evolua, tensiunile creșteau, pasiunile se exacerbau și riscul unor decizii iraționale se simțea din ce în ce mai aproape”²⁴.

Lupta pentru influență în Orientul Mijlociu a celor două superputeri ajunge la confruntare, dar o confruntare care, pentru salvagardarea omenirii, a rămas, până la urmă, mărginită de granița fermă a nonintervenției. „Cucerirea” politică a Orientului Mijlociu nu justifică nici distrugerea Moscovei, nici pe aceea a New York-ului. Echilibrul terorii a funcționat bine, de data aceasta. Totuși, Johnson va mărturisi, mai târziu, că un Al Treilea Război Mondial a fost evitat la limită.

Statele Unite - Israel: o interdependență în creștere

Războiul de Șase Zile oferă ocazia Statelor Unite de a se angaja pentru prima oară clar și fără nici cea mai mică ambiguitate de partea israelienilor. Aproape concomitent, URSS sprijină din plin lumea arabă „progresistă”. Această polarizare a alianțelor a fost însoțită de un intervenționism din ce în ce mai manifest din partea celor două Mari Puteri. Amândouă își consolidează pozițiile mulțumită acordării unui ajutor economic și militar, în special prin intermediul furnizării de sisteme de armament pe care le produc numai ele. Războiul din 1967 netezește astfel calea unei extinderi a confruntării Est-Vest, inițiate în timpul Războiului Rece. Cele mai sigure atuuri ale blocului sovietic sunt Egiptul, Siria și, într-o mai mică măsură, Irakul. Cât despre puterile occidentale, ele oscilează între neutralitate și susținerea Israelului. Numai Franța, prin politica sa proarabă, la fel ca Libanul și Iordania, dintre

---

²⁴ vezi Bibliografie: Mac Namara, p. 19.

țările aliniate în luptă, tulbură jocul stricând cărțile confruntării Est-Vest.

O dată ostilitățile încheiate, americanii se găsesc mai implicați ca oricând de partea israelienilor. În perioada de imediat după război, președintele îmbrățișează teza guvernului de la Ierusalim, care se rezumă, succint, la formula: „Pacea în schimbul teritoriilor”.

Pe plan economic și militar, relațiile dintre SUA și Israel continuă să devină mai strânse. Pentru statul evreu, această dependență nu reprezintă alegerea sa, ci este dictată de o necesitate lesne de înțeles: statele comuniste au rupt relațiile diplomatice cu Israelul, iar Franța, aliatul său dintotdeauna, l-a părăsit în momentul crucial. N-au rămas decât Statele Unite care, afundate în mlaștina vietnameză, interpretează victoria israeliană ca pe simbolul mult așteptatei victorii „a lumii libere”.

În afară de acestea, terenul a fost dintotdeauna favorabil apropierii dintre cele două state. În psihologia colectivă americană, ambele națiuni sunt însemnate cu fierul roșu al istoriei. Un fir invizibil leagă un popor ales de Dumnezeu cu o tânără națiune, al cărei destin pare pironit pe crucea unei misiuni civilizatoare a omenirii. În această cosmogonie derivată din *Biblie*, Statele Unite sunt percepute ca întregindu-se prin Israel, pionierii Lumii Noi închizând bucla deschisă de evrei. Astfel, „o conexiune specială unește cele două popoare”. Pentru americani înseamnă un amestec complex, „de compasiune pentru un popor persecutat, de identificare cu profețiile biblice și de admirație pentru sistemul democratic israelian”²⁵.

Rolul jucat de evreii americani este un alt element component al acestei înțelegeri de excepție. Mare parte din ajutorul american are la bază presiunile parlamentare exercitate de ei și acțiunile lor filantropice. Conștiința lor încărcată îi frământă: ei au lăsat să se săvârșească exterminarea coreligionarilor europeni fără a fi încercat imposibilul pentru a-i salva. Apelurile la exterminarea israelienilor pe care le lansează Shukeiri și propaganda

arabă au, pentru ei, o rezonanță de continuare a genocidului celui de Al Doilea Război Mondial. De data aceasta, evreii americani nu vor mai lăsa se întâmplă așa ceva: Israelul va putea conta pe susținerea diasporei. În plus, sprijinul pe care evreii americani îl acordă Israelului este, totodată, o portiță de ieșire pe care și-o țin pregătită în caz de urgență, o asigurare de viață, întrucâtva. Dacă Auschwitz-ul a fost posibil în țările cete mai înalt civilizate din Europa, adică într-unul din leagănele culturii omenirii, de ce oroarea nu s-ar putea repeta și aici?

La aceste sentimente se adaugă niște considerații pur și simplu electorale, care întăresc dinamica de susținere a Israelului. Electorii evrei sunt puțin abstenționiști din fire, iar voturile lor se concentrează în statele-cheie ale geografiei politice din Statele Unite. Tot ei sunt cei care determină, în mare măsură, succesul unui candidat la Casa Albă.

URSS, sprijinul necondiționat pentru lumea arabă

Amploarea înfrângerii militare îi pune pe sovietici într-o situație stânjenitoare. Prestigiul lor este știrbit, reputația armelor și a consilierilor sovietici este pătată, iar puterea lor de convingere n-a funcționat pe lângă israelieni. URSS se trezește coresponsabilă de înfrângerea aliaților săi. Mai rău încă: egiptenii impută prudenței sovieticilor o bună parte din înfrângerea lor militară și le reproșează, totodată, faptul că nu încurajaseră Egiptul să preia inițiativa ostilităților și că nu-l susținuseră militar la momentul critic. În mod diferit față de ceea ce făcuse pentru alte țări „prietene”, Gamel Abdel Nasser se abține, după lupte, să-i mulțumească Uniunii Sovietice pentru sprijinul acordat. Dezamăgirea domnește de ambele părți, atât pentru arabi, cât și pentru sovietici.

În perioada imediat următoare războiului, URSS suferă ponoasele derutei arabe. Energia Kremlinului se va concentra în a întoarce dezastrul aliaților săi în favoarea sa.

Deși nemulțumită de regimurile nasserian și baasist, Uniunea Sovietică le acordă în continuare sprijinul său. Pentru că vorbesc despre revanșă, URSS le va oferi mijloacele de a se bate. Folosind puternicul sentiment al umilinței arabe ca instrument de creștere a influenței sale, Kremlinul își avansează pionii. Aflat în vizită oficială, Podgornîi, președintele Sovietului Suprem, este aclamat de mii de egipteni. Egipteanul de rând crede că este pe cale să se încheie o alianță militară egipteano-sovietică pentru a-i goni pe israelieni din Sinai.

Acest sprijin masiv acordat Irakului, Siriei și Egiptului lansează o cursă a înarmării în Orientul Mijlociu. Rachete SA3 și alte arme moderne și performante sunt livrate țărilor arabe, în timp ce rămân necunoscute pentru Vietnam. Echilibrul forțelor amenință să se rupă curând. Pentru a păstra stabilitatea în regiune, Statele Unite acordă o susținere din ce în ce mai consistentă Israelului. Acest proces de acțiune-reacțiune face jocul Uniunii Sovietice, care devine aliata privilegiată a lumii arabe, în vreme ce Statele Unite sunt identificate cu statul evreu. Din această mișcare, americanii își văd pozițiile slăbite în toate celelalte țări din regiune. De pe urma noii polarizări a alianțelor profită Moscova – marina de război sovietică obține facilități portuare în Siria și Egipt, iar mii de consilieri militari sunt trimiși în Orientul Mijlociu pentru a forma cadrele arabe în utilizarea sistemelor sofisticate de armament. Prin intermediul acestei pătrunderi tehnico-militare, URSS dă o triplă lovitură: își ajută tehnic protejații, câștigă un drept de a supraveghea inițiativele siriene și egiptene și, în sfârșit, dobândește un oarecare control al situației.

În aceasta, fără îndoială, constă unul din numeroasele paradoxuri ale acestui război. Uniunea Sovietică, puterea înfrântă în seara de 10 iunie 1967, renegată chiar de protejații săi, se înfățișează, doi ani mai târziu, drept marea câștigătoare a acestui conflict, deoarece a știut să utilizeze deruta aliaților săi pentru a se implanta solid în regiune.

Bilanțul războiului

Războiul de Șase Zile este însăși aplicația practică a modelului ideal de „Blitzkrieg” (război-fulger). Israelul, pentru prima oară în scurta sa istorie, se află în poziția celui care hotărăște regulile jocului. Timpul nu mai acționează în defavoarea statului evreu. Acesta deține acum teritorii care îi vor servi drept monedă de schimb la o reglare a conflictului.

Victoria israeliană este însoțită de pierderi mult mai puțin grele decât se prevăzuse. În loc de 40.000 de morți, cum se temeau unii analiști că o să se înregistreze, numai 679 de soldați israelieni și-au pierdut viața, alți 2.500 fiind răniți și 18 căzuți prizonieri. Un număr de 130 de tancuri și vreo patruzeci de avioane pieriseră în flăcări. Bilanțul se dovedește, dimpotrivă, mult mai dezastruos în tabăra arabă: peste 25.000 de soldați morți și 5920 luați prizonieri.

Pierderile materiale sunt la fel de impresionante. Aviația și armata au fost, literalmente, făcute una cu pământul: 450 de avioane distruse, dintre care opt escadrile de MIG 21 noi-nouțe, ca și 1100 de tancuri, dintre care 300 căzute intacte în mâinile inamicului. Iordania a pierdut 150 din cele 250 de tancuri și 21 din avioanele sale de luptă, Egiptul 500 de tancuri și 340 de avioane, iar Siria, între 50 și 80 de avioane (potrivit estimărilor). A trebuit să mai treacă o vreme, până în luna mai 1968, pentru ca livrările sovietice intensive să reușească să reconstituie arsenalul egiptean și sirian.

Pe câmpul de luptă, datele strategice se inversaseră.

Coșmarul apărării frontierelor israeliene luase sfârșit, înainte de conflictul din iunie, teritoriul israelian, în locul cel mai îngust, nu depășea 15 kilometri. Acela era „câlcâiul lui Ahile” pentru Israel. O înaintare conjugată a egiptenilor și a iordanienilor ar fi secționat statul, rupându-i această verigă slabă, lipsindu-l tocmai de acea porțiune unde erau concentrate peste 60% din populația sa și două treimi din potențialul său industrial. Mai mult, o

mare parte a centrelor vitale israeliene, situate între Hadera (aproape de Cezareea) și Tel Aviv, se aflau în bătaia artileriei grele iordaniene. Să adăugăm la acestea izolarea în care s-ar fi putut găsi portul Eilat, precum și Ierusalimul de Vest, legat de restul țării numai printr-un culoar îngust, fără a mai pune la socoteală „degetul” Galileei.

Liniile armistițiului au înlăturat orice posibilitate de atac surpriză din partea aviației egiptene. De acum înainte erau necesare 16 minute în plus pentru a atinge orașele israeliene. Un timp suficient pentru a se putea opune pericolului. Noua graniță cu Egiptul, pe linia Canalului Suez, s-a restrâns la 98 de kilometri, față de cei 265 de dinainte.

Peninsula Sinai oferă o întindere strategică, punând Israelul la adăpost de orice surpriză neplăcută, întrucât Cairo se află la 130 de kilometri distanță de linia de armistițiu. În nord, la granița cu Siria, israelienii stăpânesc, de acum, înălțimile Golan. Frontiera iordaniană, cea care dădea cele mai multe probleme militarilor israelieni, este solid apărată. Armata hașemită, care se situa la doar câțiva kilometri distanță de centrele urbane și amenința să taie Israelul în două, este, de acum înainte, expulzată pe celălalt mal al Iordanului.

Totuși, victoria aceasta ridică două noi probleme militarilor israelieni: pe de-o parte, nu-și mai pot transfera la fel de rapid trupele de pe frontul sirian pe frontul egiptean și, pe de altă parte, îi obligă să adopte concepții de apărare statică, afectând moralul trupelor.

A doua zi după război, Israelul este într-adevăr stăpânul militar al Orientului Mijlociu. Cu toate acestea, niciodată diplomația israeliană nu va ajunge să concretizeze cuceririle militare în termeni politici. Sloganul „pacea în schimbul teritoriilor” este perceput în tabăra arabă ca pe cea din urmă aroganță a israelienilor, care au tupeul de a negocia „un bonus de agresiune”. Arabii se revoltă împotriva a ceea ce li se pare a fi un

dictat, atunci când au pierdut douăzeci și cinci de mii de soldați, când are loc un exod masiv de populație - cei care fug din fața armatei evreilor -, când Sinaiul, Gaza, Ierusalimul de Est, Cisiordania și Platoul Golan au căzut sub cizma israeliană și când opinia publică arabă este cufundată în cea mai neagră deznădejde. Israelul a îngenuncheat lumea arabă.

Brutalitatea victoriei face imposibilă negocierea. Umiliți, liderii statelor arabe cer, mai presus de toate, „ștergerea urmelor agresiunii”, cu alte cuvinte revenirea la frontierele de dinainte de 5 iunie, fără a renunța, în schimb, la starea de beligerantă cu Israelul. Într-adevăr, niciunul dintre șefii de stat nu se simte suficient de puternic pentru a se așeza la masa negocierilor cu „inamicul sionist”. Nasser, „leul arab”, este definitiv zdrobit și, în plus, se crede amenințat de un puci militar. Regele Hussein este depozat de regiunea productivă a țării sale. Cât despre Atassi, acum făcea penitență pentru că se eschivase la începutul războiului.

Intransigența este, așadar, cuvântul de ordine în lumea arabă, în vreme ce victoria determină Israelul să nu mai fie dispus la concesii. Recunoașterea statului lor, liberul acces pe Canalul Suez și în Ellat, dispariția comasărilor de forțe ale iordanienilor din imediata apropiere a teritoriului lor precum și a trupelor siriene mult avansate spre Israel sunt revendicări minimaliste. În așteptare, statul evreu duce o politică a faptului împlinit, „de rampă a anexării”, vizând integrarea Cisiordaniei în economia israeliană și implantarea unor colonii, vârfuri de populare. Cât privește Ierusalimul, orașul nu mai este de negociat, căci a devenit, pentru imensa majoritate a israelienilor, reîntregit. Orașul Sfânt reprezintă, el însuși, conflictul imposibil de rezolvat.

El este microcosmosul întregii probleme palestiniene, după cum scria, în mod just, Errera-Hoechstetter:

„Semnificația lui istorică, unicitatea lui sacră, strălucirea lui sentimentală fac din Ierusalim expresia cea mai simplă și cea mai complexă a acestui drept exclusiv pe

care evreii și arabii și-l dispută în Palestina. Chiar și în pofida unui tratat de pace cu regele Hussein, israelienii, începând din 1967, nu îi vor mai da înapoi Orașul Sfânt, iar el nu va mai putea să se înțeleagă cu ei fără a-l recâștiga”.

Evoluția stărilor de spirit, resurgența religioasă islamică și evreiască, exacerbară naționalismelor arabe și israelian conduc la o înrăutățire a situației. Intransigenței tradiționale a statelor arabe i se adaugă, pentru prima oară, cea a statului evreu.

Cercul vicios al refuzului celuiilalt se reînchide în Orientul Mijlociu.

Dincolo de poziția politică a fiecărui stat, un element esențial este pe cale să iasă la iveală. Războiul de Șase Zile conține, în germene, o schimbare fundamentală în conflictul arabo-israelian, dar au fost rari observatorii care să-și dea imediat seama de aceasta – până în acel moment, confruntarea dintre Israel și vecinii săi arabi corespundea definiției unui război clasic, care opunea diferite state-națiuni. După iunie 1967, conflictul nu mai este doar unul interstatal, ci a devenit și un război de eliberare națională. Este adevărat că Fath²⁶ s-a constituit în 1965, iar raidurile de gherilă au lovit teritoriul israelian dinainte de luna iunie. Dar ocuparea militară a Cisiordaniei și a fâșiei Gaza a trezit, mai presus de toate, sentimentul național palestinian. Înfrângerea rușinoasă a armatelor arabe din 1967 marchează, așadar, trezirea conștiinței naționale palestinienilor. Osatura politică și militară a organizației Fatah²⁷, apoi a noilor organizații palestinienilor, este compusă din refugiați care doresc să redevină stăpâni pe destinul națiunii lor, după ce l-au lăsat în mâna „fraților arabi”. Victoria militară atât de strălucită a statului evreu

---

26 El Fath (președinte: Arafat). Una din cele 9 grupări care alcătuiesc Organizația pentru Eliberarea Palestinei. (N. tr.)

27 Fatah, consiliul revoluționar palestinian (creat de Abu Nkjal).

grupare extremistă, responsabilă de numeroase atentate;

subvenționată de statele din Golf în schimbul păcii, în special de Irak. Siria și Libia. (N. tr.)

eliberează din plin forțele naționalismului palestinian, care, de atunci, nu fac altceva decât să crească.

Un punct comun le unește, totuși, pe statele din Orientul Mijlociu. Pe drept sau pe nedrept, toate sunt dezamăgite de atitudinea Marilor Puteri și a Națiunilor Unite. Cu siguranță, naționalismul lor suspicios nu îi predispune nici la indiferență, nici la toleranță. Israelul percepe „abandonul” Franței ca pe o trădare, conduita secretarului general al Națiunilor Unite în momentul retragerii Căștilor Albastre ca pe aceea a unui om slab, manipulat de Nasser, iar prudența Statelor Unite ca pe o ezitare a unuia dintre aliații săi de a-i sări în ajutor. În ceea ce-i privește pe arabi, ei nu acceptă că protectorul lor sovietic a stat cu brațele încrucișate, atunci când ei traversau una dintre perioadele cele mai negre din istoria lor. U Thant și ONU nu se bucură de mai multă considerație. Arabii constată cu amărăciune că organizația internațională nu le-a fost de niciun ajutor în timpul agresiunii israeliene.

Lumea arabă umilită: cauzele înfrângerii

Pentru lumea arabă, înfrângerea este un veritabil traumatism. Denunțarea de către Gamal Abdel Nasser a intervenției militare anglo-americane alături de Israel pare pe cât de absurdă pe atât de ridicolă. Heykal, în revista *Al Ahram* din 21 iunie 1968, va spune doar că era „o încercare de evadare din realitatea faptelor”. Dezastrul stârnește confuzia profundă în lumea arabă, care pune în cauză nu numai responsabilitatea militarilor, ci și a societății în ansamblu. Cotidianul egiptean *Musawar* din 25 august 1967 constată:

„Noi vorbeam despre victorie fără să acționăm cum trebuia ca s-o obținem [...]. Israelul ne-a învins în momentul în care noi eram ocupați cu întâlniri și cu interminabile discuții fără noimă”.

Prințul moștenitor Hassan al Iordaniei afirma, cu ocazia unei ceremonii militare retransmise de Radio

Amman la 23 octombrie, că arabii nu s-a fi aflat niciodată într-o asemenea situație, *„dacă emoțiile nu le-ar fi paralizat judecata”*.

Radio Tunis, la 15 septembrie, releva: *„Liderii arabi își încurajau popoarele în dorințele și visurile lor, dar le ascundeau tot ceea ce ar fi putut să le stârnească mânia, până când s-a produs inevitabilul eșec”*.

„Noi am fost îndemnați să credem (prin propaganda arabă) că am putea lichida Israelul în trei ore, în vreme ce, dintr-odată, în trei ore, Israelul ne-a făcut de rușine”, scria un jurnal kuweitian. În lunile care urmează după 10 iunie, comentariile de acest tip nenumărate.

Astfel se descrie, cu amărăciune, un popor arab incapabil să facă față realității, refugiindu-se într-o lume clădită din iluzii confortabile și simpliste, cu binecuvântarea atotputernică a propriilor șefi politici.

Însuși termenul de „înfrângere” nu este folosit decât mai târziu și cu precauție. Regele Hussein, președintele egiptean și partidul Baas din Siria vorbesc despre „naska” sau „recul”. Abia la 29 septembrie, Heykal menționează intenționat termenul de „hazima” sau „înfrângere” și atunci pentru a constata că, nici măcar semantic, arabii nu cutează să utilizeze acest termen:

„Președintele Gamal Abder Nasser, scrie el în ediția din 17 noiembrie a cotidianului Al Ahram, a spus: «noi am suferit o înfrângere militară». Era pentru prima oară, continuă Heykal, când se rostea cuvântul «înfrângere». Fiecare realiza ce i s-a întâmplat, dar nimeni nu avea curajul sau poate tăria de a pronunța tristul, dar adevăratul cuvânt pentru a descrie realitatea”.

Înfrângerea arabă a dat apă la moară conservatorilor și bigoților. Potrivit acestora, dezastrul era consecința directă a importului de ideologii străine. Socialismul nu este decât un nou avatar al Occidentului care distruge „autenticitatea” arabă și slăbește cu atât mai mult poporul. Cecil Hurani, intelectual libanez și fost consilier al președintelui Burghiba, scria în *Nahar*, la 13 august 1967:

„Principalul izvor de slăbiciune, de-a lungul ultimilor 20 de ani, a fost introducerea în viața politică arabă a metodelor de guvernare și a sloganurilor ideologice care nu corespund nici îndeaproape, nici pe departe condițiilor de trai din țările arabe”.

Tradiționaliștii atribuie înfrângerea nerespectării principiilor Coranului. Prim-ministrul iordanian Juma declară, la 5 iulie, la Radio Amman: *„Ceea ce a slăbit națiunea arabă a fost abandonarea Islamului”*. Nici Gamal Abdel Nasser nu exclude posibilitatea că Allah le-a impus această încercare credincioșilor musulmani:

„Fraților, declară președintele Nasser la postul Radio Cairo, la 23 iulie, poate că Allah cel Atotputernic a voit să ne pună la încercare, ca să vadă dacă merităm ce am dobândit până acum și dacă avem curajul să fim răbdători și statornici în clipe grele. Fraților, poate că Allah cel Atotputernic a voit să ne dea o lecție, ca să ne reînvețe ceea ce n-am ținut minte, să ne reamintească unele lucruri pe care poate că le-am uitat și să ne curețe sufletele de păcatele pe care le comitem pe măsură ce construim o nouă societate.

Oricare a fost voința divină, să îi acceptăm încercările ca făcând parte din soarta noastră”.

Fără a recurge neapărat la justificări teologice, cum își explică lumea arabă o asemenea derută după înfrângere?

În biografia pe care o întocmește președintelui egiptean, Heykal descrie un Nasser vizionar, confruntat cu un înalt comandament incapabil și iresponsabil:

„El [Nasser] a văzut venind dezastrul. A prezis că israelienii vor începe prin a ataca aeroporturile egiptene și a îndemnat constant ofițerii forțelor aeriene să se mențină în stare de alertă contra unui atac-surpriză. Dar atacul a sosit exact așa cum îl prevăzuse, iar ei au fost luați prin surprindere”²⁸.

Această teză, greu de crezut, are indiscutabilul merit de a-l absolve de orice responsabilitate pe *Raisul* egiptean.

Nasser însuși, în discursul rostit la 9 iunie, în același timp ce le anunța egiptenilor demisia, afirma: *„Noi așteptam avioanele israeliene dinspre est, unde erau orientate și radarele, pe când ele au venit dinspre nord și dinspre vest”*²⁹. Această explicație nu convinge, întrucât chiar și aerodromurile secrete fuseseră distruse. A fost avansată, de asemenea, și teza sabotajului. Un grup de ofițeri rebeli ar fi favorizat înfrângerea cu scopul de a răsturna regimul nasserian. Însă nu este adus niciun argument solid în sprijinul acestei ipoteze.

Pentru mulți comentatori arabi, înfrângerea se datorează numai faptului că arabii n-au luat inițiativa directă a luptelor. Generalul de brigadă Urayyim, șeful forțelor irakiene în Iordania, citat de cotidianul *Jumhuriya* din Irak, afirmă că *„dacă am fi început noi bătălia, armatele arabe ar fi fost în Tel Aviv în mai puțin de trei zile”*. Dar cea mai mare parte a comentatorilor recunoaște, la unison, că nici armata egipteană, nici forțele arabe în general nu fuseseră pregătite de luptă. Regele Hussein va spune, la Radio Amman, la 11 iulie: *„Este evident că am intrat în război fără să ni se fi dat mijloacele de a învinge”*. Nasser va adăuga că *„Statul-Major egiptean n-a analizat în mod corect situația”*. Președintele egiptean va mai spune: *„comandamentul egiptean a suferit de confuzie încă de la începutul ostilităților”*. Criticile se abat asupra ofițerilor a căror promovare depinde mai mult de filiera relațiilor pe care le au decât de capacitățile lor militare. Președintele sudanez Azhari, în cotidianul *Sayyad* din 9 noiembrie, constată că lipsa de coordonare a fost în mod deosebit fatidică: *„Israelul avea un comandament unit, în vreme ce arabii s-au luptat cu forțe separate sub comandamente separate”*. Dar mai ales superioritatea serviciului de informații israelian este ceea ce președintele egiptean și regele Hussein subliniază în mod deosebit. *„Inamicul știa*

---

²⁹ vezi Bibliografie: Rouleau, Held și La couture, p. 123.

despre noi mai multă decât știam noi înșine", mărturisirea, în același sens, președintele Arif al Irakului (Radio Bagdad, 28 iunie).

Într-adevăr, carențele armatei egiptene sunt de proporții.

Tânăra armată din 1952, athletică, pătimasă, devotată, înlocuitoarea armatei farukiene în care, după o expresie a lui Jean Lacouture, gradele se măsurau după grosimea burții, s-a schimbat mult. Casta de privilegiați, supranumită „clasa obezilor”, se reconstituise. Ofițerii superiori erau plătiți generos și întrețineau imobilismul. Unii au rămas numiți și câte 15 ani în aceleași posturi, ceea ce a dat naștere unui comportament întrucâtva „feudal”. Rolul ar Matei egiptene, ca și al altor armate arabe, nu era foarte clar definit. Să fi fost vorba, oare, cu prioritate, de a combate inamicul sionist sau de a apăra regimul? În ceea ce privește primul obiectiv, deficiențele erau nenumărate: sta rea de alertă se menținea exclusiv noaptea, armamentul modern nu era bine cunoscut de soldați, ofițerilor le lipsea motivația, coordonarea dintre diferitele arme nu se realiza...

Falsa ieșire din scenă a lui Nasser

La 9 iunie, demisia președintelui Nasser răsună ca o lovitură de teatru a acestui război. În aceeași dimineață, mânia cuprinsese poporul. Pentru prima oară, se făceau auzite reacții ostile lui Nasser. Mulți egipteni afirmă: *„El este singurul vinovat de înfrângere, trebuie să plece”*, dar nimeni nu-și imaginează că ar putea demisiona. Așa cum povestește Heykal, Nasser este gata să-și asume în întregime responsabilitatea înfrângerii. *„Dacă poporul mă va socoti vinovat, mărturisește el, și mă va spânzura în Piața Eliberării, cred că va avea dreptate”*³⁰. Nasser se prăbușește nervos și psihic. Cei cincisprezece ani în care a stăpânit de unul singur, în care și-a reconstituit armata cu prețul unor enorme sacrificii, s-au spulberat în vânt.

---

³⁰ vezi Bibliografie: Heykal. p. 39.

Eric Rouleau, corespondent, la vremea aceea, al ziarului *Le Monde* din Cairo, redă climatul epocii, în care se zbătea Nasser.

„După distrugerea aviației, debandada armatei și moartea miilor săi de soldați... Nasser se prăbușește. El este mai ales năucit de apariția trupelor israeliene pe malul Canalului Suez. Același canal pe care îl eliberase de sub stăpânirea britanică, și cu ce preț! În domeniul politic, el se simte abandonat. URSS n-a mișcat un deget ca să-i salveze armata, opinia mondială este favorabilă învingătorilor. Prestigiul său e la pământ”.

Lider necontestat al lumii arabe până ieri, acum nu mai înseamnă nimic. Regimul său este pe marginea prăpastiei.

„În seara înfrângerii, Nasser este un om dărâmat. La televiziune, apare tras la față, cu obrazul îndurerat și cu dicție ezitantă, citește un text, poticnindu-se la fiecare cuvânt, el, marele tribun, cu vocea găuită anunțând retragerea sa din viața politică. Reacția mulțimii este spontană. A fost un spectacol extraordinar mii de oameni în noapte strigând din răsuputeri «Nasser, Nasser, nu ne părăsi, avem nevoie de tine!» – povestește Eric Rouleau. Femeile se *aruncau* la pământ, bărbații plângeau. Era, notează jurnalistul de la *Monde*, «un întreg popor cufundat în doliu»”.

Alternativa Egiptului: a II Cuba sau o republica bananieră

Nasser revine asupra hotărârii de a demisiona. Refuză, totodată, să fie omul capitulării. Nu el va încarna apropierea de americani și cu atât mai puțin cu inamicul sionist.

Atât cât va mai ține în mâini frânele țării, niciodată Egiptul nu va deveni vasalul Statelor Unite, gândește el. Însă omul care a știut în 1956 să se înfățișeze ca un veritabil lider al lumii arabe, cel care reușise să

transforme, prin atracția pe care o răspândea asupra celor din jur și prin talentul său diplomatic, o înfrângere militară în victorie, este doborât de Războiul de Șase Zile. Confidentul său, Heykal, va spune despre el: *„Evenimentele din iunie 1967 l-au rănit pe leul arab. Niciodată nu se va mai vindeca”*.

Curentul conservator din armată este epurat. Opt sute de ofițeri sunt concediați după înfrângerea din 9 iunie.

Egiptul este la răscruce de drumuri. Nasser rezumă lapidar alternativele: *„Conflictul din iunie ne-a condamnat să fim o republică bananieră, o Cuba a Orientului Apropiat”*, în definitiv, *Raisul* nu are de ales – el nu se poate bizui nici pe Statele Unite, nici pe Franța sau Anglia. Cu siguranță, aceste două țări din urmă au întors fila peste urâte amintiri ale expediției din Suez, dar guvernele lor nu sunt pregătite să readucă în discuție echilibrul geostrategic al unei regiuni, cruciale pentru aprovizionarea lor energetică, doar în interese comerciale, de care altminteri se îndoiesc că vor fi, într-o bună zi, onorate. După perioada faraonilor finanțele egiptene au încetat de-a mai fi înfloritoare. Așa dar, Egiptul urmează să devină Cuba Orientului Mijlociu, fiindcă numai Uniunea Sovietică are capacitățile și voința politică de a reconstitui potențialul militar egiptean și de a satisface, astfel, scopul *Raisului*: doborârea inamicului sionist care, în fața lumii uluite, i-a ridiculizat Mareșalului Zaharov, în vizită în Egipt, Nasser îi spune: *„Vă dau mână liberă să-mi inspectați armata și să-mi întocmiți și mie un raport. Trimiteți-vă ofițerii în unități și, dacă întâmpina greutăți, să mi le semналаți mie...”*

Înfrângerea din iunie 1967 se soldează, așadar, printr-o apropiere de URSS. Însă Nasser este prea versat pentru a rămâne doar un pion în strategia sovietică, iar Orientul are o alchimie complicată, în care jocul alianțelor nu conținește a se preschimba.

Israel: puterea militară a Orientului Mijlociu

Victoria-surpriză declanșează o exaltare naționalistă cum nu mai cunoscuse țara niciodată până atunci și îi dă un sentiment de invincibilitate populației sale. Profunzimea strategică deschide o cale largă de opțiune pentru oamenii de decizie politică israelieni. Nu doar că teritoriile nou-cucerite, care aproape că îi măresc suprafața de patru ori (de la 20.000 la 88 550 km²), marchează în aparentă sfârșitul coșmarului strategic israelian, ci, în plus, peste ruinele victoriei sale fulger, statul evreu se erijează în puterea numărul unu din Orientul Mijlociu.

Israelienii, în planul politicii externe, sunt unanimi: în tata intransigenței arabe, a ostilității sovietice, a „antipatiei” franceze, a incoerențelor ONU și a incertitudinilor americane, populația israeliană este hotărâtă să nu cedeze nimic fără o contrapondere palpabilă. Fiecărui spațiu cucerit îi corespunde un loc anume în politica israeliană.

Sinaiul și împrejurimile orașului Ouneitra din Siria sunt considerate simple capturi de război. Valoarea lor este exclusiv strategică - fiindcă servesc drept zone-tampon, pentru a împiedica strânsoarea menghinei arabe în jurul Israelului. În caz de reglementare a conflictului, israelienii par gata să le dea înapoi. Cisiordania aparține tot atât, dacă nu chiar mai mult, mai degrabă registrului emoțional decât celui strategic. În psihologia colectivă a israelienilor, ea este parte integrantă din Pământul Făgăduinței, din Palestina biblică. Și atunci când n-o revendică, israelienii se simt datori să-i poarte de grijă. Aceasta trebuia, în partajul conform hotărârilor ONU din 1947, să constituie o parte substanțială din teritoriul statului palestinian - plan pe care israelienii la vremea aceea îl acceptaseră, iar arabii îl respinseseră. Din 1950, regele Hussein anexase cu forța Cisiordania și începuse o politică mai mult sau mai puțin reușită de „iordanizare” a populației.

În perioada imediat următoare războiului, mediile

guvernamentale sunt foarte discrete în ceea ce privește viitorul Cisiordaniei. Părerile populației israeliene sunt profund împărțite, mergând de la acomodare până la intransigență, îmbrăcând toate nuanțele. Se conturează vagi proiecte de federație cu Cisiordania, regiune în care ar trăi mai departe toți arabii, inclusiv cei din Israel, fără armată, fără reprezentanți diplomația... Idei uneori generoase, mai adesea șovine, având totuși un numitor comun – sunt inacceptabile pentru arabi.

Dacă Platoul Golan și Peninsula Sinai aparțin registru lui strategic, iar Cisiordania unui domeniu deopotrivă strategic și religios, Ierusalimul este în mod clar de resort teologic, viitorul său nu suferă discuție: pentru cvasitotalitatea israelienilor, orașul este în sfârșit reîntregit. Anexa rea rapidă nu ridică nicio problemă de politică internă. Cu toate acestea, cucerirea Orașului Sfânt modifică profund caracterul țării.

Victoria fulgerătoare transformă psihologia colectivă a israelienilor, dându-le un sentiment de putere necunoscut până atunci. Acesta le netezește calea către o nouă concepție spațială a Israelului. Frontierele nu mai trebuie stabilite doar potrivit limitelor îngăduite de dreptul internațional, ci trebuie totodată să răspundă considerațiilor strategice și teologice. Când privește cucerirea și anexarea Ierusalimului, acest proces oferă fundamentul teologic pentru interpretările cvasimistice ale acestor Șase Zile miraculoase. Armata evreiască nu este, la urma urmelor, mâna Domnului care a zdrobit armatele arabe? Fără ajutorul lui Dumnezeu, s-ar fi putut măcar imagina o asemenea victorie miraculoasă? Războiul de Șase Zile descătușează torte religioase, până atunci marginalizate. Israelienii se văd „ratificați” în autenticitatea lor, în rolul lor definit de Cartea Sfântă pe scena istoriei. Reafirmarea identității evreiești nu mai este reprezentată doar de forma sa laicizată, care este sionismul, dar și de-a lungul dimensiunii sale religioase. Naționalismului tradițional al Israelului i se adaugă și, uneori, i se opune o dimensiune mistică. Din aceste

legături incerte între o concepție „rigidă și exclusivistă” a iudaismului și a naționalismului se făurește o ideologie mistico-națională, care, treptat, concurează idealul sionist. Războiul de Șase Zile marchează, în felul său apogeul sionismului, în aspectele sale democratice, pentru a lăsa apoi cale liberă unei ideologii naționaliste, uneori impregnată de iraționalism religios.

OPINIA OCCIDENTALA: SALVAREA ISRAELULUI DE PERICOLUL ARAB

Opinia publică internațională

În ajunul Războiului de Șase Zile, opinia publică occidentală acordă masiv sprijinul său statului evreu. În schimb, atitudinea guvernelor rămâne infinit mai măsurată, oscilând între nonintervenționism binevoitor față de Israel și susținerea discretă a tezelor arabe. Fără nicio îndoială, cazul Franței este simptomatic pentru „desprinderea” care se produce între societatea civilă și clasa politică.

Totul incită opinia populară să încline de partea israelienilor genocidul din cel de Al Doilea Război Mondial, experiența nefericită din Suez, virulența lui Nasser la adresa Occidentului, disproporția forțelor de pe front, propaganda arabă, care nu lasă nici urmă de îndoială despre soarta atroce rezervată supraviețuitorilor evrei după o eventuală înfrângere a Israelului, absolut totul, cu excepția aurului negru, îndeamnă la susținerea statului evreu, amenințat cu exterminarea. Perceput sub diverse înfățișări, ca David înfruntând un Goliat alcătuit din 50 de milioane de arabi strigându-i să piară, susținerea populară este masivă pentru statul evreu, chiar dacă guvernele nu țin cont decât marginal de aceasta.

Conform sondajelor efectuate înainte de 5 iunie, 55% dintre americani, 50% dintre englezi, 58% dintre francezi și 67% dintre olandezi susțin cauza israeliană, în vreme ce doar 4% americani, 5% englezi, 2% francezi și 0% olandezi

iau partea arabilor³¹. Dacă opinia publică acordă în totalitate favorurile sale statului evreu, clasa politică, în ceea ce o privește, este traversată de curente contradictorii, care trec cu mult peste granițele tradiționale de facțiuni dintre stânga și dreapta.

Chiar în sânul aceluiași partid, conflictul arabo-israelian tulbură jocul afinităților ideologice. Încercătura istorică, de colonizarea recentă, experiența din Suez, amintirea Münchenului, interesele economice sunt tot atâtea parametri pe care, aplicând un dozaj subtil, fiecare îl ierarhizează și îi interpretează în felul său. Stânga democratică și dreapta liberală se aliniază mai degrabă de partea statului evreu. Însă, contra exemplele abundă: de Gaulle și câțiva partizani de-ai să-i înclină către o susținere moderată a guvernelor arabe, ca și guvernul democrat-creștin de la Roma. Conservatorii britanici de asemenea sunt, prin legăturile lor istorice, mai curând favorabili lumii arabe, iar laburiștii sunt împărțiți. Comuniștii occidentali, urmând politica de la Kremlin, se aliniază de partea arabilor, ca și câteva curente de extremă-dreapta „fresc antisemite”.

Dintre intelectualii progresiști, mulți percep Israelul ca pe un pion al imperialismului american în fața socialismului declarat ai statelor arabe. Într-adevăr, de la Conferința de la Bandung, din 1955, Nasser devenise, alături de Nehru și de Tito, una dintre marile figuri ale nonalinierii. Revoluționarismul arab, proclamat de Egipt, Siria și Irak, nu poate decât să-i încânte pe acești intelectuali de stânga. Totuși, dacă ideologia le dictează să susțină „masele revoluționare și socialismul arab”, apelurile la distrugerea Israelului și la exterminarea locuitorilor săi le tulbură cumva confortul universului lor mental.

Cât despre evreii din diaspora, în imensa lor majoritate sunt partizani necondiționați ai Israelului. Chiar și cei mai complet asimilați dintre ei, conștientizează subit pericolul ce amenința Tel Aviv-ul și își unesc vocile cu ale

---

31 vezi Bibliografie: Lauqueur, The road to war, p. 185.

simpatizanților statului evreu. Într-unul dintre articolele sale, Raymond Aron povestește:

„Eu sunt ceea ce se numește «un evreu asimilat». Copil, am plâns din pricina suferințelor Franței la Waterloo sau la Sedan, nu ascultând povestea distrugerii Templului. Niciun alt drapel decât tricolorul, niciun alt imn decât *la Marseillaise* nu îmi va umezi vreodată ochii. Hitler, în urmă cu aproape patruzeci de ani, mi-a revelat «iudaismul» meu. M-am străduit, fie ce-o fi, să mi-l asum, ceea ce a însemnat că pur și simplu nu mi l-am ascuns niciodată...”³²

Raymond Aron este cazul cel mai sugestiv al „tresăririi” conștiinței evreiești. Criza politică din luna mai, războiul din iunie și declarațiile nefericite ale lui de Gaulle l-au determinat să ia poziție. Atrocitățile naziste și colaborarea guvernului de la Vichy i-au dezvăluit limitele asimilării sale.

Propaganda arabă nu vorbește decât despre distrugerea statului evreu și nu-ți trebuie prea multă imaginație ca să întrevezi în evenimentele care se pregătesc în Orientul Mijlociu o continuare a genocidului întreprins în Al Doilea Război Mondial. În acest context al creșterii pericolului. În acest „moment al adevărului”, evreii, asimilați în mare măsură, se redescoperă subit, în imensa lor majoritate, solidari cu statul Israel. Raymond Aron scrie:

„Sufăr... nu pentru că am devenit sioniști sau israelieni, ci pentru că urcă în mine, irezistibil, un sentiment de solidaritate. Puțin mai contează de unde vine. Dacă Marile Puteri, după un calcul rece ai intereselor proprii, îngăduie să fie distrus micul stat, deși nu este al meu, crima aceasta îmi va lua forța de a trăi și cred că milioane și milioane de oameni se vor rușina din pricina omenirii”.

Manifestații au loc în întreaga lume. Zeci de mii de voluntari se îmbulzesc la consulatele și ambasadele

---

³² vezi Bibliografie: Aron, p. 63.

statului evreu, până într-acolo încât unii vorbesc despre „isteria proisraeliană”. Chiar și în Polonia și Ungaria, în pofida riscurilor întâmpinate, unii evrei își mărturisesc atașamentul față de Israel. Secretarul general al Partidului Comunist Polonez, W. Gomułka, vorbește însă despre ei numindu-i „coloana a V-a”³³.

Presa și mass-media occidentale în general înclină către cauza israeliană, lucru de care se plâng cu amărăciune responsabilii arabi, care tocmai prin exagerările lor sunt cei mai buni agenți ai cauzei israeliene. Cât despre presa din țările comuniste, din Uniunea Sovietică, precum și din China Populară, respectiv din țările sud-mediteraneene, ca Turcia, Grecia și Spania sau din lumea indomusulmană, aceasta își afișează limpede simpatiile arabe.

Franța: divorțul dintre guvernare și opinia publică

Evenimentele din iunie 1967 declanșează cea mai violentă dispută politică internațională pe care au cunoscut-o țările lumii de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. Se redeschid rănilor pe care timpul nu le-a cicatrizat încă pe deplin – deportarea evreilor francezi, epopeea nefericită din Suez și războiul din Algeria mai chinuia încă memoria oamenilor.

În zilele care preced declanșarea ostilităților și în cursul scurtului război, mii de manifestanți scandează sloganuri ca „Nasser asasin”, „Nasser la spânzurătoare”, în vreme ce alții acuză statul evreu, „Israelul rasist”. Niciodată populația în ansamblu n-a fost mobilizată până într-un asemenea grad asupra unei probleme de politică externă.

---

³³ Denumire dată grupărilor de partizani clandestini pe care o armată contează în rândurile adversarului. Celebră Coloana a V-a a partizanilor naționaliști spanioli, mulțumită căroră Franco, după lovitura de stat împotriva Frontului Popular Spaniol din Iulie 1933, conduce insurecția militară și naționalistă până în 1939, când republicanii se predau, iar el devine șeful statului, al guvernului și al armatei. (n. tr.)

Tirajul ziarelor explodează literalmente. De la începutul lunii iunie, *Le Monde* trece de la 385.000 la 553.000 de exemplare. Conflictul arabo-israelian transcende frontierele obișnuite dintre partidele politice. Guvernul însuși privește înfruntarea arabo-israeliană ca pe un conflict între dreptate și interesele Națiunii, între morala dreptului inter național și rațiunea de stat. Aceasta din urmă impune susținerea țărilor arabe. Poziția geostrategică, rezervele de hidrocarburi, interesele comerciale ale țării, toate militează în același sens: sprijinirea lumii arabe. Atunci când guvernul lui de Gaulle, ca și cel creștin-democrat din Italia, adoptă poziția de binevoitoare neutralitate față de lumea arabă, sunt amplu dezaprobatе de către propriii partizani și nu își mai află susținători decât într-aceia la care nu se așteptau, în persoana militanților fideli ai partidului comunist. În pofida neutralității „de orientare” a lui de Gaulle, interpretată ca o trădare de către mulți, în pofida tăcerii Bisericii Catolice, proarabismului comuniștilor și al câtorva grupări de extremă-dreapta, antisemite prin natura lor, zdrobitoarea majoritate a opiniei publice este de partea israelienilor.

Dreapta este împărțită. Nostalgicii Algeriei franceze, cei mai mulți, se identifică și se văd în statul evreu. În tabăra gaullistă, scindările sunt profunde. Deputatul Louis Terrenoire, de două ori ministru al celei de-a V-a Republici, exclamă: „*Cum să poată statele arabe să accepte Israelul, stat rasist, fondat pe religia evreiască, prin care este exclusă orice egalitate reală între evreii și arabii care trăiesc pe teritoriul său?*”³⁴ Apoi continuă: „*În prezent [după iunie 1967], israelienii distrug casele arabe pe teritoriile ocupate pentru a construi în loc case pentru evrei [...] dacă ar vrea să demonstreze că nu au scopuri anexioniste, n-ar acționa astfel*”³⁵.

Un alt gaullist, președintele Senatului, Gaston

---

34 vezi Bibliografie: Wasjman și Teissedre, p. 47

35 vezi Bibliografie: Wasjman și Teissedre, p. 54.

Monnerville, răspunde la acuzațiile de imperialism în felul următor:

„Micul David a știut că marele Goliat, care era lumea arabă, se pregătea să-l strivească și atunci și-a luat praștia și l-a lovit el primul. Numai că praștia lui a fost aviația! [...] I se reproșează că nu s-a lăsat șters de pe hartă și se spune despre el că ar fi «imperialist». De ce? Pentru că a fost victorios! Gălesc că se dă dovadă de o deosebită severitate față de un stat care a apărut viața populației sale, iar eu refuz să numesc aceasta imperialism!”³⁶

În pofida figurii sale carismatice, politica generalului și decizia sa de a decreta un embargo asupra livrărilor de armament destinate Israelului se ciocnesc de ostilitatea majorității simpatizanților gaulliști. Dintre miniștri, doar o minoritate se ține ferm pe poziții în spatele generalului, Edgar Faure, George Gorse și Alain Peyrefitte. Până și Messmer, ministrul Apărării, amenință la un moment dat că își va da demisia. Dovedind că nu se simt în largul lor, unii dintre cei mai fideli companioni ai generalului se refugiază în mutism, ca Michel Debré și Maurice Schuman. În legătură cu cel dintâi, Maurice Clavell povestește:

„L-am întâlnit pe Debré pe 7 iunie și ne-am bucurat împreună de victoria israeliană! De ce n-a demisionat? Oamenii aceștia nu știu să demisioneze [...] Toate acestea fac parte din ameteala gaullistă...”³⁷

Alți câțiva baroni ai gaullismului își lasă nemulțumirea să explodeze, precum Alexander Sangumetti, sprijinit de către Lucien Neuwirth și Jean-Claude Servan-Schreiber.

Schimbarea radicală a politicii gaulliste după douăzeci de ani de strânsă colaborare cu Israelul li se pare de neînțeles în momentul în care statul evreu se vede amenințat cu moartea. Mai mult, le este din punct de vedere moral imposibil să justifice embargoul asupra

---

³⁶ vezi Bibliografie: Wasjman și Teissedre, p. 54.

³⁷ vezi Bibliografie: Wasjman și Teissedre, p. 124.

armelor destinate Israelului, în vreme ce Algeria, care duce o politică externă deosebit de agresivă la adresa „colonialismului”, primește material militar francez. Ambasadorul Gilbert, odinioară în funcție la Tel Aviv, spune deschis despre șeful de stat:

„Un bătrân autoritar nu recunoaște niciodată că n-a avut dreptate, ci se încuie, fuge la banii lui, cum se spune în limbaj de cazino, atunci când ar trebui să se cărăbănească, dacă are ghinion...”³⁸

În mod hotărât, majoritatea opiniei publice, atât din interiorul cât și din exteriorul mișcării gaulliste, nu reușește să înțeleagă pașii politicii guvernului. Însă, cocoțat pe culmile politicii internaționale, generalul nu îi dă atenție. Harold Wilson, prim-ministrul britanic la vremea respectivă, povestește, în cartea sa *The chariot of Israel*, cuvântarea pe care i-a ținut-o de Gaulle:

„Nu există niciun motiv pentru Franța, și eu aș sugera că nici pentru Regatul Unit, să strice relațiile cu arabii, sub pretextul că opinia publică încearcă «simpatii superficiale» față de Israel, doar fiindcă este o țară mică și cu o istorie dureroasă”.

Divorțul dintre opinia publică și guvernul Charles de Gaulle se produce, așadar, odată cu embargoul către statul evreu. Însă declarațiile făcute în cadrul conferinței de presă din 26 noiembrie 1967 de către șeful statului sunt cele care vor declanșa reacții furibunde și vor ofensa comunitatea evreiască. De Gaulle afirma:

„În favoarea expediției franco-britanice din Suez, s-a văzut făcându-și apariția, efectiv, un stat al Israelului războinic și hotărât să se mărească... Iată de ce, de altfel, cea de-a V-a Republică s-a desprins din legăturile foarte speciale și foarte strânse, pe care regimul precedent le înnodase cu acest stat”.

Cum a putut generalul de Gaulle, care a aprobat

---

³⁸ vezi Bibliografie: Wasjman și Teissedre, p. 126.

operațiunea Suez din 1956, să revină în acest mod asupra declarațiilor sale anterioare? El, care pronunțase în fața prim-ministrului israelian Levi Eshkol, în 1964, faimosul său slogan „Israel, prietenul nostru, aliatul nostru” și care rămăsese până în ajunul războiului din 1967 principalul furnizor de armament pentru statul evreu? Oare din pricina decepției simțite când a realizat, în lumina Războiului de Șase Zile, că Franța nu mai reprezintă decât o putere intermediară în afacerile internaționale, lăsate exclusiv în mâinile celor două superputeri? Oare pentru că se trecuse la un pas de războiul nuclear, din pricina depozitului de muniții din Orientul Mijlociu? Sau pentru a îmbrățișa fără mustrări de conștiință cauza arabă, în numele intereselor superioare ale națiunii?

De Gaulle nu se sfiește, la conferința sa de presă, să continue să critice vehement Israelul și poporul evreu, ceea ce-i va consterna pe mai mulți oameni politici, chiar și dintre cei mai fideli partizani ai săi:

„Ne putem întreba, într-adevăr, cum se întreabă chiar numeroși evrei, dacă implantarea acestei comunități pe pământurile care au fost dobândite în condiții mai mult sau mai puțin justificabile și în mijlocul popoarelor arabe, care îi erau funciar ostile, nu urma să dea naștere la nenumărate, la interminabile fricțiuni și conflicte”.

Surprinzător din partea lui de Gaulle care, după ce dusesese cooperarea cu Israelul la cele mai înalte culmi, descoperea dintr-odată, povestind în manieră proprie istoria Israelului, că achiziția pământului național se făcuse prin mijloace „mai mult sau mai puțin justificabile”. Oare apropierea cu lumea arabă îl constrângea să se întoarcă și să intre subit și fără rezerve în tabăra adversă? Fraza următoare este cea care a declanșat mai întâi uluirea apoi mânia în sânul comunității evreiești și nu numai:

„Unii chiar se temeau că evreii, până atunci răspândiți în lume, dar care rămăseseră ceea ce fuseseră dintotdeauna, un popor de elită, sigur pe sine și dominator,

vor ajunge, o dată ce s-ar fi reunit, să preschimbe în ambiție fierbinte și în poftă de cucerire urarea foarte emoționantă pe care și-o rosteau de nouăsprezece secole: «la anul, la Ierusalim»”.

Cum să înțelegi motivațiile generalului de Gaulle pentru ținutarea la stâlpul infamiei a unei jumătăți de milion de francezi evrei, fără a mai vorbi despre israelieni? Pentru a le interzice orice veleitate de dublă alinare?

Pentru a vinde câteva avioane Mirage în plus țărilor arabe? Oare viza de fapt Statele Unite lovind în evrei? Voia să supună la o nouă probă devotamentul necondiționat al câtorva dintre adepții săi fideli, care suferiseră sub Charles de Gaulle? Acționa în chip de descendent al regelui Ludovic XVI, care nu tolera protestatarii?

Acestea sunt ipotezele pe care le formulează Raymond Aron. După nenumărate ezitări, el, care se declară total „deziudaizat”, se hotărăște să pună mâna pe condei pentru un lung articol. În fața emoției și tulburării provocate de afirmațiile omului de la 18 iunie, el scrie:

„Generalul de Gaulle califică poporul evreu drept «sigur pe sine și dominator». Să definești un popor prin două atribute – un om de stat se înjosește singur când recurge la un asemenea procedeu, al stereotipiilor naționale, al prejudecăților rasiale, al obiceiurilor deprinse la Cafeneaua Comerțului de care nu te poți dezbăra și cărora psihologii și psihiatrii le analizează neobosit mecanismele. Generalul de Gaulle s-a înjosit pentru că a vrut să dea o lovitură josnică: să explice imperialismul israelian prin firea veșnic aceeași, numind-o instinctul dominator al poporului evreu...”

Raymond Aron încheie cu un avertisment solemn:

„Voi spune că generalul de Gaulle, în mod conștient, în mod voit, a deschis o nouă perioadă a istoriei evreiești și probabil a antisemitismului. Totul se repetă. Nu se pune problema, desigur, de persecuție – numai de «rea-voință».

Nu de timpul disprețului – ci de timpul suspiciunii”.³⁹

În ciuda tentativelor de explicație a gestului pe care le caută Raymond Aron, perplexitatea în fața declarațiilor lui de Gaulle rămâne în picioare. Dacă, așa cum lasă să se subînțeleagă șeful statului, interesul Franței impune efectiv abandonarea Israelului, atunci de ce mai este nevoie să recurgă la asemenea viraje verbale? Oare nu este împotriva așa-numitei *realpolitik* să cedezi unui impuls de dispoziție de moment sau de amor-propriu rănit? Harold Wilson descrie un de Gaulle bătrân, solitar, ignorat de toți și neputincios. Sumbrele sale predicții despre eventualitatea unui război nuclear au fost dezmințite, sovieticii, pe care contase, îi stârnesc snobismul, iar victoria-fulger a israelienilor îl lasă rece. *„În materie de prestigiu, nicio țară n-a suferit mai mult de pe urma Războiului de Șase Zile decât Franța și niciun alt șef de stat mai mult decât de Gaulle”*⁴⁰, observă cu acuitate primul-ministrul britanic. În favoarea războiului din Orientul Mijlociu, șeful statului francez realizează, fără îndoială, că politica de „splendidă izolare” în care și-a adus țara n-a modificat nicio iotă din situația internațională. În mod crud, războiul din iunie a arătat modesta greutate a Franței în ierarhia națiunilor.

Această realitate dureroasă explică, probabil, atitudinea amară a unui de Gaulle îmbătrânit, care, după ce a crezut că restaurează prestigiul și măreția Franței, a văzut, la apusul domniei sale, cum i se năruie iluziile.

Scena intelectuală

Printre intelectualii progresiști, Nasser este privit, fără nicio îndoială, ca unul dintre liderii mișcării de nonalinieră.

În această calitate, el se bucură de susținere din partea intelectualității. Maxime Rodinson, într-un faimos articol publicat în *Les Temps Modernes*, încearcă să

---

³⁹ vezi Bibliografie: Aron, p. 26-27.

⁴⁰ vezi Bibliografie: Witeon. p. 354.

demonstreze că Israelul este nici mai mult nici mai puțin decât „o creație colonială” care „se integrează perfect în marea mișcare de expansiune europeană-americană din secolele al XIX-lea și al XX-lea, pentru popularea și dominarea economică și politică a altor popoare”⁴¹. Însă apelurile nu doar antisioniste, dar și antisemite care se fac auzite în capitalele arabe le schimbă oarecum hotărârea intelectualilor de stânga de a acorda întregul lor credit luptei „antiimperialiste”. Jean-Paul Sartre, Claude Roy și Pablo Picasso semnează un apel care stipulează, în esență:

1. Securitatea și suveranitatea Israelului, inclusiv libera circulație în apele internaționale, sunt condițiile necesare stabilirii păcii.

2. Această pace nu poate fi atinsă și întărită decât prin intermediul negocierilor directe între statele suverane, în interesul popoarelor implicate.

În numărul special de o mie de pagini pe care îl consacră revista *Les Temps Modernes* conflictului arabo-israelian, introducerea lui Jean-Paul Sartre mărturisește nehotărârea și stinghereala dreptei. Scrisă înainte de Războiul de Șase Zile, dar publicată imediat după, aceasta denotă o dreaptă prinsă între două focuri, al luptei sale împotriva imperialismului și al amintirii genocidului contra evreilor din Al Doilea Război Mondial. Titlul însuși al introducerii filosofului, „Pentru adevăr”, este o dovadă a atitudinii perplexe și prudente a acestuia. Pe punctul de a clasa Israelul drept imperialist, Sartre dă înapoi dintr-odată, ca și când incertitudinile ideologice nu se puteau de fini limpede sau aplica acestui conflict, ca și când încărcătura istoriei și forța pasiunilor riscau să bruieze busola rațiunii. Așadar, Sartre nu ia partea nimănui. Figură emblematică a intelectualului militant, el protestează aici, pentru a lăsa cuvântul protagoniștilor, sperând să extragă din confruntarea lor componentele adevărului.

La 27 mai 1967, cu mai puțin de zece zile înainte de declanșarea ostilităților, Jean-Paul Sartre scrie:

---

⁴¹ vezi Bibliografie: Laqueur. p. 198.

„Istoria nu s-a mărginit să ne facă să descoperim, în timpuri amestecate cu sudoare și sânge, legăturile noastre fundamentale cu israeliții, dar, câțiva ani mai târziu, ne-a făcut conștienți, de asemenea, când FEN lupta pentru independența algeriană, de fraternitatea dintre noi și arabi [...] Și apoi, să recunoaștem, dacă rasismul ni se pare că duhnește, miasmele imperialismului nu ne încântă mai mult – și nu vreau să spun că Israelul ar fi imperialist sau «creație a imperialismului», mai exact nu spun nimic altceva decât că arabii îl acuză de acest lucru și că, în anumite cazuri, ca de pildă în agresiunea din 1956, faptele par să le dea dreptate. Astfel, noi vom găsi în noi înșine exigențele riguroase și contradictorii – exigențele noastre: «Imperialismul este un tot care trebuie combătut în orice loc și sub orice formă a sa, în Vietnam, în Venezuela, la Santo Domingo, în Grecia și, de asemenea, în toate strădaniile sale de a se stabili sau de a se instala în Orientul Mijlociu» – «Ideea că arabii distrug statul evreu și-i aruncă pe cetățenii acestuia în mare nu poate sta în picioare nicio clipă, doar dacă eu aș fi rasist» – Sfâșiați sufletește, nu îndrăznim să facem nimic, nici să spunem ceva sau, dacă încercăm vreun demers, o facem cu atâta reticență încât fie ne oprim prea devreme, fie o luăm pe ocolite...”⁴²

Susținerea populară americană pentru Israel

Opinia publică americană se aliniază de partea israelienilor. Totul, cu excepția terenurilor petrolifere arabe, îi îndeamnă la aceasta – faptul că Israelul, ca și Statele Unite, este o țară de pionieri, democrația tânărului stat, comunitatea evreiască, exterminarea evreilor cu un sfert de secol mai devreme, violentele manifestații antiamericane din lumea arabă militează toate în favoarea unei susțineri politice a Israelului. Interesele economice din lumea arabă nu contrabalansează, în opinia publică, toți acești parametri. Pe de altă parte, americanii sunt amestecați în războiul din Vietnam și extrem de rari sunt

cei cărora le place să vadă Statele Unite jucând rolul de jandarm în Orientul Mijlociu. Părerea generală este că „un singur conflict o dată, e de-ajuns”. Puțini sunt americanii care visează că navele lor vor forța Strâmtoarea Tiran⁴³.

Evenimentele din Orientul Mijlociu, privite din Statele Unite, sunt inseparabile de războiul din Vietnam, care este în toi. În sânul clasei politice, evreii sunt percepuți ca un grup care face presiuni pentru ca Statele Unite să se angajeze ferm de partea Israelului, în vreme ce ea ar dori retragerea contingentului american din Vietnam. Această politică „de apreciere după interese” a *lobby-ului* evreu exasperează o parte din *establishmentul* politic. Cel mai surprinzător este că această percepție se fundamentează pe... o neînțelegere – la fel ca restul populației, evreii americani sunt împărțiți în ceea ce privește intervenția americană în Asia de Sud-Est. După un sondaj de opinie Gallup, efectuat în septembrie 1966, 43% dintre evrei îl aprobă pe președintele Johnson, iar 40% îl dezaprobă.

Protestatarii îl aprobă în procent de 39% și îl dezaprobă în procent de 43%. După cum scria Walter Laqueur, în *The road to war 1967*, diferențele sunt atât de mici încât este limpede că evreii americani privesc prin aceeași prismă ca restul populației. În ciuda faptului că mulți activiști care cer retragerea corpului expediționar sunt de origine evreiască, imensa majoritate a comunității nu reacționează diferit de restul țării.

O parte a oamenilor politici consideră, așadar, pe nedrept că se fac presiuni din partea comunității evreiești pentru o intervenție americană în Orientul Mijlociu, în vreme ce aceeași comunitate se pronunța în favoarea retragerii din Vietnam. Chiar și mass-media face o paralelă între opinia nefondată a evreilor despre Vietnam și angajarea lor de partea Israelului. Un editorial se întreba: „Cine altul decât Israelul ne-ar fi putut transforma cei mai sinceri porumbei ai păcii în adepți înverșunați ai

---

43 vezi Bibliografie: Schwok. p. 135.

războiului?”⁴⁴.

Wall Street Journal scria, la 7 iunie 1967:

„Evreii sunt printre cei mai convinși susținători ai păcii, în ceea ce privește războiul din Vietnam. Oamenii guvernului s-au bucurat cu răutate văzând cum criza din Orientul Mijlociu a mai calmat întrucâtva nemulțumirea evreiască [în legătură cu Vietnamul]”.

Bineînțeles, numeroși observatori și partizani ai Israelului au atras atenția că paralelismul nu poate fi dus prea departe între un regim corupt, susținut în ultima clipă de brațul american, și statul democratic al Israelului.

La rândul său, noua stângă americană se confruntă cu o gravă dilemă. Criza din Orientul Mijlociu amenință să o scindeze în două. Grupele cele mai radicale consideră statul israelian o marionetă a imperialismului american și îl compară pe Levi Eshkol cu mareșalul Ky. Alții, dimpotrivă, subliniază șovinismul și naționalismul lui Nasser. În cele din urmă, liderii optează pentru soluția cu cele mai puține riscuri – aceea de a-și păstra imaginea, implicându-se cât mai puțin cu putință.

Pe ansamblu, sentimentul popular american și interesele naționale coincid. Politica de la Casa Albă de susținere a Israelului nu va întâmpina nicio opoziție notabilă.

Prudenta britanică

Cu vreo câteva diferențe, britanicii încearcă sentimente comparabile cu ale celor din Statele Unite. Sprijinirea Israelului este mai puțin pregnantă, relațiile dintre Ministerul de Externe și statul israelian n-au fost niciodată prea cordiale, dar ansamblul țării îmbrățișează tezele israeliene.

Clasa politică este mai împărțită decât restul țării.

Guvernul laburist al lui Wilson este divizat. Așa cum povestește prim-ministrul în *Memoriile* sale, unii dintre cei

---

⁴⁴ vezi Bibliografie: Laqueur, p. 186.

mai apropiați consilieri ai săi au ales, ca și el, cu moderație, tabăra israeliană. În sens invers, ministrul de Externe, George Brown, este perceput ca un simpatizant al cauzei arabe. Stânga partidului laburist este, în acest fel, scindată în două câmpuri de forță egale. În ceea ce-i privește pe conservatori, ei sunt, prin tradiție, mai apropiați de lumea arabă. Dar și în sânul lor, există unii care văd în victoria israeliană dreapta pedeapsă aplicată lui Nasser, care, unsprezece ani mai devreme, naționalizase Canalul Suez și îi constrânsese, sub presiunea internațională, pe englezi, francezi și israelieni la retragere. Pentru ceilalți, interesele britanice în lumea arabă dictau o apropiere de Egipt.

La 31 mai, ministrul de Externe, George Brown, explică politica britanică în felul următor:

„Noi nu căutăm să-l înlăturăm pe Nasser, cum au încercat, nebunește, să facă membrii opoziției (referință la episodul Suez]. Însă nici nu suntem pregătiți să acceptăm faptul că Nasser își arogă dreptul de a înlătura o altă națiune din Orientul Mijlociu, cu riscul de a ne azvârli pe toți în război...”

Mai mult, ministrul condamnă retragerea prea grăbită a forțelor Națiunilor Unite. Figurile de marcă ale opoziției conservatoare împărtășesc analiza guvernamentală. Pe Edward Heath îl îngrijorează riscurile escaladării conflictului: *„Situația este mai periculoasă decât în Vietnam”*, afirmă el. Sir Alec Douglas-Home, vorbind în numele membrilor *tory*, aprobă, la rândul său, linia politică a guvernului și face referiri la antecedentele tragice din München și Suez:

„Istoria m-a învățat că, dacă un dictator câștigă miza fără dificultate, de la prima sa tentativă de intimidare, prețul va fi dublu data următoare. Prim-ministrul britanic și ministrul de Externe pot conta, așadar, pe întregul suport al opoziției în cadrul politicii definite de guvern. Cred că aceasta este politica potrivită pentru ca urmașii

noștri să nu plătească prețul unui război total”.

Prim-ministrul Wilson se poate felicita: politica sa de nonintervenție este obiectul unui larg consens. Cu siguranță, unii deputați și miniștri își păstrează simpatiile pentru vreunul sau altul dintre protagoniștii conflictului, dar, spre deosebire de Franța, expediția din Suez a arătat guvernului britanic limitele puterii sale. Londra se cantonează într-o atitudine de prudență, dublată cu o politică de consultare cu aliatul său american. Războiul de Șase Zile nu va degenera în dispute de politică internă.

Susținerea Israelului din partea micilor state vest-europene

Opiniile publice elvețiene, belgiene, olandeze și scandinave se identifică dezideratului micului Israel, a cărui forță constă în cele trei milioane de cetățeni ai săi, pe un teritoriu de două ori mai mic decât al Elveției, de douăzeci și cinci de ori mai îngust decât al Franței, asaltat de un val alcătuit din nenumărați inamici. Aceste țări democratice și prospere nu urmăresc vreun mare interes economic sau politic în lumea arabă. Susținerea Israelului fiind dobândită, esența discuției se îndreaptă spre scenariile politice, inspirate de situația figurii israelianului: în caz de atac, o țară mică se va găsi, oare, absolut singură în fața inamicilor?

Constanța încărcată a germanilor

Războiul care opune statul evreu arabilor are drept efect confruntarea celor două Germanii cu „paranteza nazistă” din istoria lor și cu „soluția finală”. Fața de Războiul de Șase Zile, cele două guverne se exprima absolut diferit. Germania de Vest susține fără ostentație cauza israeliană, în vreme ce Germania de Est izbucnește într-un anti-sionism de o virulență rară.

Cvasitotalitatea vest-germanilor își exprimă susținerea pentru statul evreu. Amintirea celui de Al Doilea Război Mondial e încă proaspătă și atrocitățile

naziste explică, în parte, acest curent de simpatie. Anti-sovietismul întărește o dată în plus aceste tendințe proisraeliene. În imagistica vest-germană, evreul nu mai este perceput ca un intelectual sau un bogat negustor, ci este un soldat de o valoare exemplară. Începând din 1965, Bonnul întreține relații cu statul evreu, ceea ce a condus la ruperea relațiilor sale diplomatice cu zece țări arabe. În urma războiului, presa esențialmente siriană, atacă RFG, acuzând-o că sprijină și încurajează Israelul, lucru pe care îl dezmente, însă, guvernul de la Bonn. În septembrie, în timpul unui interviu acordat unui ziar arab, cancelarul Willi Brandt afirmă că apropierea în curs, dintre lumea arabă și RFG, a fost între ruptă de către ostilități și repetă intenția țării sale de a nu se amesteca în conflictul din Orientul Mijlociu.

Dacă politica Germaniei de Vest constă într-o susținere măsurată a statului evreu, nu se întâmplă același lucru cu Germania de Est. Spre deosebire de RFG, RDG n-a acceptat niciodată o parte din responsabilitate în genocidul evreu. Profitând de Războiul de Șase Zile, presa, care este guvernamentală, ca în toate țările comuniste, atacă furibund „statul fascist” al Israelului, de parcă scopul său ar fi fost eradicarea trecutului nazist al Germaniei, comparându-l cu politica israeliană „de exterminare sistematică a arabilor” și „de orgii de sânge și de atrocități”.

Părerii împărțite în Lumea a Treia

În Africa, în ciuda presiunilor sovietice și franceze, doar o treime dintre țări se aliniază de partea arabilor, în vreme ce restul continentului optează pentru neutralitate sau pentru susținerea Israelului. În India, guvernul se pronunță în favoarea tezelor arabe, în pofida unei opinii publice mult mai temperate. New Delhi și Pekinul refuză mai înverșunat ca oricând să recunoască statul evreu și condamnă fără echivoc „agresiunea” israeliană.

Țările din America Latină se aliniază de partea israelienilor. Guvernul din Chile se declară „fizic neutru,

dar nici pe departe indiferent". Presa, în ansamblu, îmbrățișează tezele statului evreu, atât în Brazilia cât și în Argentina sau în Uruguay. Parlamentul din Guatemala condamnă blocada Strâmătorii Tiran. Doar Havana, îndemnată de către Siria și Egipt, se lansează în violente condamnări ale „imperialismului israelian”.

În concluzie

Umbra amenințătoare a războiului și a distrugerii statului evreu reunește susținători ai Israelului cu mult peste numărul obișnuit de simpatizanți. În ochii opiniei publice, a șterge un stat de pe hartă, așa cum proclamă propaganda arabă, este inacceptabil din punct de vedere moral. Însă, victoria mult prea strălucită a forțelor militare israeliene va spulbera portretul israelianului victimă a unei lumi ostile, pentru a-l substitui cu figura unei „ființe mândre, dominatoare și sigure pe sine”. Formula lui de Gaulle rezumă perfect mutația care se va produce, treptat, în opinia publică.

Imaginea micuței citadele asediate de către forțele nenumărate ale inamicului s-a topit în aceea a unui învingător necruțător, urmărindu-i pe soldații egipteni pierduți în deșert, împingând la exil cohorte de refugiați palestinieni.

David și-a schimbat tabăra: acum el nu mai este evreul amenințat din toate părțile de către o lume arabă plină de ură, ci a luat înfățișarea palestinianului, victimă a expansionismului statului evreu. Israelul, după Războiul de Șase Zile, care marcase o culme a simpatiei față de el, va vedea cum i se epuizează, încet-încet, acest capital. Noul conflict arată, de asemenea, că susținerea opiniei publice pentru statul evreu n-a avut niciun impact asupra politicii guvernelor. Nici măcar o singură țară n-a deviat sub presiunea străzii, nici măcar cu un grad, de la linia sa politică.

ZDRUNCINAREA LUMII ARABE

Summitul de la Khartoum

După șocul înfrângerii, urmează zdruncinarea regimurilor învinse – Nasser nu mai este omul puciului de la 23 iulie 1952, ci o ființă adânc rănită și neîncrezătoare.

Regimul sirian este profund slăbit cât despre regele Hussein, el își împărtășește îndoielile cu privire la viabilitatea statului său, amputat de o parte a regatului său.

Acum, când Nasser a îngenuncheat, este ocazia visată de a redistribui cărțile în lumea arabă. În particular, majoritatea liderilor arabi se bucură de „lecția” israeliană la care a fost supus Egiptul. Se povestește că regele Marocului a băut șampanie în cinstea înfrângerii severe a armatei *Raisului*. Este, de asemenea, momentul răzvrătirii și pentru monarhia saudită. Nasser era coșmarul său permanent, radioul lui predica revolta maselor arabe și corpul lui expediționar din Yemen reprezenta o amenințare constantă pentru monarhie. Cu siguranță, Israelul continuă să fie inamicul, dar are incomparabilul avantaj de a nu prezenta niciun pericol direct pentru aceste regimuri.

Înainte de criza politică din mai 1967, lumea arabă oferea imaginea dezbinării însăși – confruntarea Est-Vest cuprinsese regiunea, opunând tabăra „progresistă” celei a conservatorilor. Prima, compusă din Egipt, Siria, Algeria, Republica Yemen și, cu unele nuanțe, Irakul, se lovește de „regimurile reacționare” ale Iordaniei, Arabiei Saudite, Tunisiei și regalistilor yemeniți. Revoluționarii percep inamicul sub tripla formă a reacțiunii arabe, a imperialismului și a sionismului. Virulența cuvântărilor lui Nasser redă atmosfera epocii:

„Imperialismul este forța din spatele lui Burghiba, Faysal, Hussein, a șahului din Iran și a celor ce conduc Emiratele Arabe. Imperialismul, sionismul, reacțiunea arabă nu sunt decât nume diferite pentru a exprima același lucru [...] niciunul dintre ele nu poate exista fără ceilalți doi aliați ai săi”⁴⁵.

---

45 vezi Bibliografie: Radio Cairo, 15 mai 1966.

La sfârșitul anului 1966, Egiptul și Siria încearcă să destabilizeze, prin acțiuni subversive, Iordania și Arabia Saudită, amândouă „agente ale reacțiunii”. Se vrea, din punct de vedere al propagandei de la Cairo, „purificarea pământului arab de forțele care cooperează cu imperialismul și, așadar, direct sau indirect, cu sionismul”. Până în luna mai 1967, disputa crește în emfază până devine stridentă. Tunisia se retrage din Liga arabă. Arabia Saudită denunță la Națiunile Unite raidurile aeriene ale aviației egiptene pe teritoriul său, precum și utilizarea gazului de luptă de către egipteni în Yemen. Mitul unității lumii arabe iese la lumină etalându-și necurmatele sale certuri.

Va trebui să aibă loc criza din luna mai și să se încheie pactul de apărare între Iordania și Egipt de la 30 mai, cărora li se va alătura Irakul, la 4 iunie, apoi, în sfârșit, înfrângerea arabă pentru a strânge din nou, provizoriu, rândurile. În timpul ostilităților, numai Siria și Algeria nu se hotărăsc să pună capăt disensiunilor între „revoluționari” și „reacționari”, care sfâșie tabăra arabă. A survenit înfrângerea. Aceasta se dovedește a fi un fantastic instrument de restructurare a raporturilor de forțe în sânul lumii arabe: dezastrul egiptean și sirian slăbește sensibil tabăra „progresistă”. La polul opus, cu excepția Iordaniei, conservatorii n-au suferit deruta după înfrângere. Așezați pe o importantă saltea de petrodolari ei au, de acum, vânt la pupa. Nasser nu se înșela: el a văzut tezaurul egiptean spulberându-se în timpul războiului și știe că are nevoie de ajutorul lor. Așadar, își vinde retragerea corpului expediționar din Yemen, pentru a primi la schimb susținerea financiară a monarhiilor petroliere. *Raisul* găsește noi accente pentru a vorbi „despre regimurile reacționare”:

„Noi nu vrem schimbarea sistemului social în niciuna dintre țările arabe, afirmă el. Bătălia cere mobilizarea fiecărei arme arabe, fiecărui piastru arab [...]. Noi nu cerem nimănui să dea mai mult decât poate, dar nu

acceptăm mai puțin decât este în stare să dea”⁴⁶.

Conservatorii, care țin baierile pungii, reduc la tăcere înfruntările ideologice. Conflictul împotriva Israelului revine pe primul loc al preocupărilor.

Însă abordările diferite nu pot fi șterse cu guma, pur și simplu. Între 11 iunie și 29 august, data *summit-ului* de la Khartoum, unitatea lumii arabe este, încă o dată, o vorbă în vânt. Repercusiunile specifice înfrângerii din flecare stat, adăugate confuzie generale, determină guvernele arabe să ducă bătălia diplomatică în dezordine. De la intransigența maximă cu puțință până la tentativele de recunoaștere ale statului evreu, întregul spectru al pozițiilor politice este prezent. Unii șefi de stat preconizează războiul economic care va falimenta statele imperialiste, alții predică războiul popular de eliberare, alții nu văd o ieșire decât într-o soluționare negociată cu sprijinul americanilor. Dacă Nasser își moderează discursurile, palestinienii, în ceea ce îi privește, încearcă să se elibereze de apăsătoarea tutelă a guvernelor arabe asupra organizațiilor lor. Din toate punctele de vedere, înfrângerea acționează ca un ferment eliberator al energiilor prea multă vreme înăbușite.

Gherilă sau negocieri indirecte: triumful lui „nici pace, nici război”.

De la înfrângerea din iunie până la Khartoum, țările de pe linia de front se străduiesc să-și reconstituie potențialul militar. Oficial, obiectivul lor este să se mențină pregătiți de a începe „a patra rundă” a confruntării armate cu Israelul. Gherila palestiniană este discutată ca o alternativă la războiul clasic. Algeria, care și-a cucerit prin lupte grele independența, cinci ani mai devreme, fa fel ca și Siria, sunt fervenți partizani ai acesteia. Rezistența Vietcongului în fața americanilor apare ca un model în ochii forțelor „progresiste” din lumea arabă, care văd în aceasta o cale de urmat în războiul contra Israelului.

---

⁴⁶ vezi Bibliografie: Radio Cairo. 23 Iulie, 1967.

Egiptul și Iordania se opun, însă, cel puțin într-un prim timp. Ambele state aduc drept argumente, la grămadă, lipsa de eficacitate a *fedainilor*, riscurile de represalii israeliene și consecințele lor asupra populației „ostatică” din Cisiordania.

Heykal constată că *„acțiunea de comando nu va da afară Israelul din Cisiordania, din înălțimile Golan sau din deșertul Sinaiului”*. Cu toate acestea, adaugă: *„Acțiunea trebuie întreținută, astfel încât Israelul să se afle constant sub presiunea noastră”*. Prim-ministrul iordanian Juma constată, în același sens: *„Ce rezultate se pot aștepta din războiul popular de eliberare în fața unei flote aeriene? Numai printr-o unitate de acțiune, prin forță militară și printr-o tehnologie avansată putem spera să ne atingem obiectivele”*.

Mai plauzibil, motivațiile pentru respingerea gherilei palestiniene sunt altele. Nasser este fundamental ostil ideii unui popor înarmat, pe care n-ar mai putea să-l stăpânească. Deja fusese nevoit să lupte cu fermitate pentru a readuce calmul în trupele sale din Yemen și tocmai îi deconspirase pe membrii Statului său Major care unelteau împotriva lui. În plus, interesul național îi comanda să facă totul pentru a recupera teritoriile pierdute în timpul războiului și nu să se lanseze orbește în lupta pe care o duceau palestinienii. Iordania se afla într-o situație infinit mai delicată decât *Raisul* în cazul unei retrageri israeliene, monarhia se temea să se vadă obligată să renunțe la malul de vest al Iordanului în profitul unui eventual stat palestinian. Cu atât mai mult cu cât regimul său era profund zdruncinat, legitimitatea monarhiei devenise subiect de discuții în rândul populației palestiniene, iar amenințarea unui stat în stat, a unui nodul palestinian în Regatul Hașemit, îl frământa pe suveran. Hussein nu voia, așadar, să le dea organizațiilor palestiniene mijloacele de a-și dobândi autonomia și de a-și apăra apoi, cu arma în mână, drepturile lor naționale.

Din 1965, un singur șef de stat arab, președintele

tunisian Habbib Burghiba, s-a pronunțat răspicat pentru negocieri directe cu Israelul. El este de acord cu rezoluțiile din 1947 ale Națiunilor Unite și crede că dacă arabii le-ar fi acceptat, la vremea respectivă, situația lor ar fi fost mai bună în prezent. Înfrângerea din iunie îl mulțumește în viziunea sa despre *realpolitik*. În trei rânduri arabii au fost învinși de Israel. Ei nu mai au mijloacele de a se apăra împotriva statului evreu. Cea mai bună metodă pentru a-și susține interesele, consideră el, constă în a lua „în calcul realitățile, cu scopul de a le schimba în realități diferite, care să fie mult mai aproape de dreptate”. În loc de a se lansa într-o politică aventuristă și contra productivă, arabii ar trebui să adopte o politică pe termen lung, compusă din presiuni și din concesii, ca să determine inamicul să abandoneze leșul.

Fără îndoială, regele Hussein al Iordaniei face o analiză mai mult sau mai puțin asemănătoare. Însă marja sa de manevră este deosebit de restrânsă – să recunoască statul evreu înseamnă pentru el o sentință la moarte. Populația din regatul său este, în majoritate, alcătuită din palestinieni și ei n-ar putea admite niciodată să facă un pact cu diavolul, fie și în schimbul teritoriilor. Mai mult chiar, timpul îl presează: sosirea a 125.000 de refugiați palestinieni suplimentari, în iunie, a slăbit o dată mai mult regimul. Hussein vrea să găsească de urgență o soluție. Așa cum declară fățiș, cu ocazia unui turneu prin capitalele arabe, în timpul lunii august: dacă Siria sau Egiptul pot fi despăgubite financiar pentru pierderile lor teritoriale din Sinai, Gaza și Golan, nu este același lucru și pentru Iordania. „*Pierderea Cisiordaniei, atrage el atenția, pune în pericol însăși existența Iordaniei ca stat.*”⁴⁷ Iată de ce Hussein, care nu este în măsură, de unul singur, să se arate prea trufaș, din motive politice atât interne cât și externe, le propune un alt plan aliaților săi arabi: mulțumită presiunilor americane asupra Israelului, fără negociere directă cu inamicul, ar putea fi recuperate teritoriile pierdute în timpul lunii iunie. Țările arabe,

---

⁴⁷ vezi Bibliografie: Middle East Record, p. 259.

consideră el, ar putea oferi în schimb, Israelului, încheierea stării de beligerantă și demilitarizarea fâșiei Gaza. Statul evreu ar acorda, la rândul său, un drept de liberă trecere între Gaza și Cisiordania și ar permite reîntoarcerea refugiaților palestinieni pe malul de vest al Iordanului, cu sprijinul economic al Statelor Unite. Însă, propunerea sa nu va ajunge niciodată prea departe – planul său nu fusese încă pus în discuție, când deja deciziile de la Khartoum l-au făcut caduc.

Opțiunea politică, pentru prima oară de când exista Israelul, este, așadar, bine conturată. Cu siguranță, nu se mai pune problema de recunoaștere a statului evreu, ci de o pace rece sau, mai exact, de o stare de nonbeligeranță.

Egiptul a evoluat, de asemenea. Acum este piesa centrală a lumii arabe, fără de care aceasta nu reprezintă decât un pitic politic pe scena internațională. Dacă Siria are capacitatea de a bloca un proces de pace, Egiptul, în ceea ce-l privește, poate alunga amenințarea confruntării armate cu Israelul. Nasser trebuia să devină, așadar, propovăduitorul păcii, după ce fusese șeful de război al lumii arabe? El nu se arată ostil politicii lui Hussein și îl susține pe suveran din vârful buzelor când acesta explorează căile unei reglementări negociate, prin intermediul cancelariilor occidentale. Nasser apără, împreună cu moderații din tabăra arabă, „războiul politic”, pentru a utiliza un eufemism la modă în epocă, și nădăjduiește că Statele Unite vor face presiuni asupra Israelului.

Înfrângerea din iunie l-a determinat pe *Rais* să ia în considerație „creația israeliană”. Pe nesimțite, el evoluează cu pași măsurați spre soluția negocierilor. Însă, poziția sa este teribil de ambiguă – înfrângerea a pus un bemol ambițiilor sale panarabice. Înainte de orice altceva, el dorește recăștigarea teritoriului egiptean căzut în mâinile inamicului. Pentru aceasta, dorește o pace „onorabilă și demnă”, păstrându-și, cu toate acestea, în mâncă, până în ultimul moment, singurul și deosebitul

său atu: recunoașterea *de jure* a statului Israel. Fără aceasta, după părerea sa, actuala „deschidere” către inamic ar căpăta forma unei veritabile capitulări. Aceste „avansuri” îl lasă înmărmuriți pe israelieni. Revendicările lor cele mai mărunte nu sunt îndeplinite și, fără îndoială, ei percep cu durere amploarea schimbărilor în curs de realizare în politica egipteană, chiar dacă Nasser a ajuns să prețuiască acțiunea politică – pe care o respinsese până în acel moment – ca fiind unul dintre instrumentele care îi permit să-și atingă scopul:

„Noi nu am închis poarta discuțiilor politice [...] Trebuie utilizate simultan mai multe mijloace: politice, economice, diplomatice și militare”⁴⁸.

Este sincer Nasser? Sau recurge la demagogie doar de ochii comunității internaționale, lansându-se în pure considerații tactice, pentru a avea timp să-și reconstituie potențialul militar? Greu de spus. Se pare că urmărește concomitent două planuri politice, refuzând, totodată, să le ducă până la capăt. Această ambiguitate nu este oare întipărită în însuși caracterul lui Nasser? Cu alte cuvinte, oare această politică, sintetizată prin sloganul „nici pace, nici război”, rezultă din pure considerații psihologice? Jean Lecouture, în biografia pe care i-a alcătuit-o liderului egiptean, observa:

„Sistemul intelectual al lui Nasser este o superbă mecanică bransată la o lipsă: incapacitatea de a distinge ce este adevărat și ce nu. Acest mare om politic, care i-a redus la tăcere pe atâția adversari și a supraviețuit celor mai crunte dezastre, suferea de un rău nenumit, pe jumătate folcloric, pe jumătate caracterial: extrema dificultate de a separa, atât în propriile spuse cât și în ale celorlalți, ba chiar în fapte, realul de imaginar. Ceea ce s-a văzut în conversația telefonică pe viu, din 6 iunie, cu regele Hussein. El își «închipuie» mai întâi că ar putea pune dezastrul pe socoteala anglo-americanilor [...], pentru a crede de-adevăratelea, câteva secunde mai târziu

---

⁴⁸ vezi Bibliografie: Radio Cairo. 23 iulie 1967.

și a se indigna”⁴⁹.

Israelienii au de-a face, așadar, cu un lider ale cărui vederi sunt întunecate de confuzia care domnește în mintea lui? Sau mai degrabă se găsesc în fața unui om care știe că „faptele sunt încăpățânate” și totuși îi este imposibil să se resemneze. Fără îndoială, trebuie reținută această ultimă ipoteză. Începând de la înfrângerea din iunie, Nasser își privilegiază acțiunea diplomatică, fără să își înlesnească mijloacele de a-și îndeplini ambițiile.

Niciodată nu se va hotărî să treacă Rubiconul, chiar dacă interlocutorii săi spun despre el că a parcurs, în minte, tot drumul, în apărarea sa – clanul intransigenților din lumea arabă nu aștepta decât o ocazie de genul acesta pentru a-l târî în noroi. Palestinienii îl batjocoreau în fel și chip, pe „trădătorul cauzei sacre a lumii arabe [Palestina]”, iar unitățile combatante din armata egipteană, care nu visau decât răzbunare, nu înțelegeau cum se poate ca liderul lor să pactizeze cu dușmanul. Poporul său l-ar fi urmat?

Arma petrolului

În timpul Războiului de Șase Zile, politica țărilor exportatoare de petrol este ambiguă. Arabia Saudită își suspendă exporturile de aur negru la 7 iunie, dar le reia o săptămână mai târziu. Cu toate acestea, Statele Unite și Anglia au rămas marcate de boicot. Kuweitul se aliniază politicii saudite cu o zi întârziere. La 15 Iunie, Irakul decide, și el, suspendarea embargoului, cu excepția livrărilor destinate țărilor „imperialiste agresive”. La 5 iulie, este rândul Libiei să-și reia exporturile, fiindcă, susține ea, țările arabe au profitat de războiul economic pentru a pune mâna pe piețele sale de desfacere.

Atunci când încetarea livrărilor de hidrocarburi din timpul ostilităților rezultă, înainte de toate, dintr-o situație de criză, numeroși sunt arabii, în lunile care precedă conferința de la Khartoum, care cred că au găsit în arma

---

⁴⁹ vezi Bibliografie: Lacouture, p. 311.

petrolului răspunsul la conflictul lor cu Israelul. Redus la esențe, raționamentul lor este următorul: Israelul este o creație colonială. Fără protectorii săi „imperialiști”, statul sionist nu poate supraviețui prea multă vreme. Or, prin petrol, își spun ei, noi deținem arma decisivă, ceea ce le va face pe forțele imperialiste să cedeze și va distruge Israelul. Într-un articol, intitulat *Petrolul nostru va îngenunchea imperialismul*, Abdallah Tariqui, fost ministru saudit al Petrolului, propune naționalizarea industriei petroliere în toate statele arabe. Este de ajuns, constată el, chiar un embargo prelungit cu un an sau doi, pentru a falimenta economia imperialistă. În același sens, Partidul Baas afirmă, la 14 iunie, că arma petrolieră va arunca statele care susțin Israelul „într-o stare de confuzie și le va paraliza economia și armata”. Pentru Algeria, de asemenea, petrolul este arma dreptei răzbunări care, în sfârșit, va spăla rușinea înfrângerii.

Atunci când exporturile de aur negru se reiau în lumea arabă, Irakul își înăsprește dintr-odată vocea: la o lună înaintea *summit*-ului decisiv de la Khartoum, între 1 și 5 august, el propune nici mai mult nici mai puțin decât declanșarea unui veritabil război economic contra imperialismului. Diplomații din Bagdad le explică planul miniștrilor de Externe ai țărilor arabe: este vorba de a stopa, timp de trei luni, extracția petrolului, apoi de a nu mai exporta decât în țările care nu susțin Israelul. Pe deasupra, irakienii propun să continue închiderea Canalului Suez, să retragă fondurile arabe din băncile americane și engleze, să decreteze un embargo comercial pentru aceste două țări, să naționalizeze resursele și, în fine, să crească potențialul defensiv arab.

Între 15 și 20 august, aceste propuneri „ofensive” irakiene sunt discutate la Conferința de la Bagdad, care îi reunește pe miniștrii Finanțelor, Economiei și Petrolului.

Urmând un scenariu de acum cunoscut, două tabere se înfruntă: Algeria și Siria susțin planul irakian, RĂU înclină, cu rezerve, pentru acceptare, în vreme ce Arabia Saudită.

Kuweitul. Libia. Iordania, Marocul și Tunisia i se opun cu fermitate. Delegația libaneză primise instrucțiuni să nu ia nicio hotărâre care ar putea dăuna economiei țării. Arabia Saudită și Kuweitul blochează toate rezoluțiile privind un embargo sau retragerea banilor depuși în băncile occidentale.

Sub pretextul luptei antisionismului, țările „progresiste” încearcă să slăbească regimurile din Arabia Saudită și Kuweit, din Emirate și din Libia, toate exportatoare de petrol, conduse de guverne conservatoare. Un embargo ar fi avut drept efect sistarea intrării de petrodolari și asfixia, în consecință, a economiilor țărilor producătoare de hidrocarburi, în tabăra „progresistă”, numai Irakul și Algeria sunt exportatoare de aur negru, dar situația lor este specială. Bagdadul depinde, pentru exporturile sale, de bunul plac al unei țări „intransigente”, Siria, prin care tranzitează petrolul său. Cât despre Algeria, ea se poate juca absolut liniștită de-a supralicitarea antiimperialistă: cea mai mare parte a producției sale se îndreaptă către Franța, care nu este supusă embargoului. Bineînțeles, propunerile irakiene se ciocnesc de un „nu” categoric al conservatorilor. Khartoum, în manieră mult mai voalată, va scoate la iveală aceleași opoziții. Utilizarea armei petroliere este cazul cel mai flagrant al acestei ambiguități din lupta contra Israelului, în cadrul acestor rivalități interarabe, statul evreu este perfect „instrumentalizat”. El este inamicul comun care trebuie doborât. Efectul centripet este maxim. Palestina este cauza sfântă a lumii arabe, nu numai pentru că naționalismul evreu lovește direct naționalismul arab, dar mai cu seamă pentru că repulsia pe care o suscită sionismul este însuși cimentul lumii arabe scindate în ideologiile, interesele și alianțele sale...

Conferința de la Khartoum

În acest context se desfășoară *summitul* de la Khartoum, între 29 august și 1 septembrie 1967. Acesta marchează o etapă esențială în evoluția politică a lumii

arabe față de Israel. Este cea dintâi declarație importantă de după război. În aparență, conferința consacră victoria intransigenței: celebrii „trei NU” de la Khartoum (nu păcii, nu negocierii și nu recunoașterii Israelului) răsună răspicat. Cu toate acestea, în spatele acestui *maximatism* care îngăduie o unitate de fațadă, se joacă o partidă strânsă în care, în ciuda aparențelor, moderații vor avea, în mod provizoriu și limitat, câmp liber pentru a explora opțiunea politică.

Nasser, care se adresează omologilor arabi în prima zi a conferinței, exprimă morala dedusă din evenimentele petrecute în ultimele luni. Recunoaște că a comis destule erori. Dar, punctează el, acum a sunat ceasul alegerii:

„Lumea arabă a ajuns la răscruce de drumuri. Trebuie să aleagă între a se preda sau a rezista”.

Nasser continuă:

„Noi nu avem altă cale de ales decât a rezistenței, pentru că ea conduce la viață [...]. Noi am respins toate soluțiile care au fost propuse, întrucât însemnau capitulare [...].

Dacă am fi vrut să ne predăm și să ne abandonăm principiile, am fi beneficiat de multe și am fi primit toate împrumuturile pe care le-am fi cerut [...] dar n-am făcut-o și nu o s-o facem niciodată”⁵⁰.

Raitul constată că pierderile suferite de Egipt nu permit preconizarea unei alte confruntări generalizate cu Israelul într-un viitor apropiat.

Forțele armate trebuie să fie reconstituite ca să înlănească o soluție politică. Conferința, afirmă el, trebuie să examineze contribuția fiecărei țări din lumea arabă la alor tul general, indiferent dacă va fi politic, militar sau economic. „*Dacă summitul nu ajunge la un acord, îi previne cu toată gravitatea Nasser, aceasta va însemna sfârșitul națiunii arabe și a istoriei sale*”.

---

50 vezi Bibliografie: Radio Cairo. 31 august 1967.

Pe planul realizărilor, la Khartoum se trag formal clopotele războiului economic. La 31 august un comitet economic discută propunerile lansate în timpul conferinței de la Bagdad. Majoritatea participanților votează ridicarea embargoului petrolier care, în orice caz, nu mai este deloc eficace. Țările producătoare de petrol își aduc obolul războiului împotriva Israelului, compensând financiar țările afectate de dezastrul militar. Nasser nu este nemulțumit de rezultat – visteriile sale se goliseră și iată că Arabia Saudită, Kuweitul și Libia acceptă să i le umple din nou, fără ca el să fie legat printr-un acord politic de constrângere. Egiptul va primi anual un total de 95 de milioane de lire britanice și Iordania, 40 de milioane.

Pe ansamblu, *summitul* marchează triumful moderației și... al intransigenței. Punctul 3 al rezoluției finale afirmă că:

„Regii și șefii de stat sunt de acord să-și unească eforturile pe plan politic internațional și diplomatic, în scopul de a șterge urmele agresiunii și a obține retragerea trupelor israeliene de pe teritoriile arabe ocupate după 5 iunie”.

Conferința de la Khartoum consacră, așadar, victoria moderaților în punctul decisiv al rezoluției. Președintele Boumedienne, care n-a participat la lucrări, tună și fulgeră din capitala algeriană împotriva acestei moderații: *„Cauzele drepte nu pot fi câștigate prin descântece”*, exclamă el la Radio Alger, la 30 august, pentru a continua: *„politica nu-l va expulza pe inamic din teritoriile ocupate”*. Însă, dacă semnul moderației este imprimat în filigran în rezoluția finală, nici acela al intransigențelor nu lipsește. Punctul 3 al rezoluției continuă astfel:

„Această dublă acțiune [ștergerea urmelor agresiunii și retragerea israeliană] va fi întreprinsă pe baza principiilor recunoscute de către toate statele arabe, care sunt: «Nerecunoașterea Israelului, refuzul recunoașterii acestui stat și al negocierii cu acesta și reafirmarea drepturilor poporului palestinian asupra țării sale»”.

Marea majoritate a observatorilor străini subliniază inflexibilitatea politicii arabe, stăruind asupra eternului refuz al Israelului. Ei rețin de la Khartoum cei trei celebri „NU”, trâmbițați sus și tare: nu păcii, nu negocierii și nu recunoașterii Israelului. Câțiva observatori, cu privirile ascuțite din pricina stării de spirit care domnește în capitala sudaneză, vor discerne, *totuși*, începutul schimbării care se înfăptuiește în lumea arabă. Eric Rouleau, în *Le Monde*, constată că rezoluția adoptată „înlătură cu siguranță «concilierea» (*al Solh*), dar nu și «pacea» (*al Salam*) care, în *faza* actuală, constă în «ștergerea urmelor agresiunii». Prin aceasta i se oferă, așadar, Israelului încheierea stării de beligerantă, securitatea și recunoașterea *de facto* a frontierelor sale (de dinainte de 5 iunie) în schimbul evacuării teritoriilor ocupate”.

Khartoum marchează triumful intransigențelor și al moderaților. Câțiva nu văd aici decât un apel la *distrugerea* Israelului, alții întrezăresc germenele recunoașterii sale.

Khartoum reprezintă o *capodoperă* a diplomației din Orientul Mijlociu care conciliază inconciliabil, reunind în punctul 3 al rezoluției finale tendințele cele mai antagoniste. Trebuie să se înțeleagă *summitul* de la Khartoum ca începutul unui proces dificil, cu hopuri, *nesigur*, cu reculuri, dar care va culmina zece ani mai târziu prin recunoașterea Israelului de către Egipt? Problema este greu de tranșat.

Cert este că, pe ansamblu, Khartoum atrage Orientul Mijlociu într-un desăvârșit *impas*. *Reprezentând* simultan cei doi poli ai unei ecuații, *summitul* nu putea să conducă decât la *impas*, cu atât mai mult cu cât problema palestiniană părea, mai departe, la fel de imposibil de rezolvat. Conferința se înfățișează ca fiind doar o etapă a conflictului arabo-israelian, însă una esențială.

Pe de altă parte, Khartoum marchează limpede o schimbare în raporturile de forțe în sânul lumii arabe.

Summitul consacra puterea crescândă a moderaților, reprezentati de către Arabia Saudită, monarhiile petroliere, Marocul și Tunisia, în fața intransigențelor care sunt Siria, OEP, Algeria și Irakul, viitorul „front al refuzului”. Tot la această conferință, Nasser abandonează elanul panarabic și revoluționar pe care îl simbolizase până atunci, pentru a pactiza cu inamicii săi de ieri, în frunte cu Arabia Saudită. Arma petrolieră funcționează nu ca un instrument pentru educarea „țărilor imperialiste”, ci mai degrabă ca un sistem de securitate socială, al cărui beneficiar va fi Nasser, după ce își va fi cumpărat o conductă în Yemen și în alte părți. Cât despre Siria, aceasta boicotează *summitul* impregnat de principiile de stânga, guvernul sirian ponegrește guvernele mic-burgheze. responsabile, după părerea sa, de înfrângere.

Politica de la Khartoum

În vara anului '67 arabii sunt oare gata să realizeze supremația „legii faptei asupra magiei cuvântului”? La această întrebare, pe care o formulează Jean Lacouture, răspunsul este nu. Un nu, firește, nuanțat, întrucât Iordania și Egiptul au luat cunoștință de statul Israelian și se hotărăsc să aleagă calea negocierii, în limite încă destul de strânse. Pentru Hussein și pentru prințul moștenitor Hassan, Khartoum reprezintă „o fantastică turnantă”. Realismul politic a câștigat în fața demagogiei și a aventurismului. Punctul 3 al rezoluției de la Khartoum permite întreprinderea oricărei inițiative politice sau diplomatice, fără a risca să atragi mânia intransigențelor din lumea arabă, câtă vreme nici Algeria, nici Organizația pentru Eliberarea Palestinei nu au subscris. Însă aceste tentative sunt circumscrise în cercul atât de strâmt al celor trei „NU” încât nu se întrevede cum o inițiativă diplomatică ar putea conduce la niște rezultate concrete.

Așadar, opinia politică urma să aibă întâietate în lumea arabă. Este momentul potrivit pentru a da dovadă de ineficacitatea sa. Cei care întrețin bune relații cu țările occidentale primesc drept sarcină să le ducă „mesajul de

la Khartoum". I se propune regelui Faysal să viziteze Washingtonul, Londra și Parisul. Libanezul Charles Helou va merge în Italia, în Franța și în America Latină. Cât despre regele Hussein, el va întreprinde un turneu pentru explicarea politicii arabe în capitalele occidentale. Mode rații cred că numai presiunile americanilor ar permite retragerea rapidă a israelienilor din teritoriile ocupate. Nasser, care susține această linie, dar îl socotește pe Johnson coresponsabil de război, lasă în grija Iordaniei sau a Uniunii Sovietice apropierea de Casa Albă.

Potrivit surselor occidentale, Nasser ar fi absolut de acord să negocieze cu Israelul. A și pregătit, se pare, o propunere de încheiere a socotelilor cu inamicul, care exclude orice negociere directă. Umiliința înfrângerii este prea puternică, o recunoaștere *de jure* a Israelului este încă de neconceput.

Iată punctele-cheie pe care se articulează planul lui Nasser:

1. Cu excepția câtorva aspecte, niște rectificări minore ale traiectului frontierei din motive de securitate a Israelului, toate teritoriile ocupate vor fi evacuate.

2. Viitorul fâșiei Gaza rămâne subiect deschis de negociere.

3. Sinai și alte zone strategice vor fi demilitarizate, sub supravegherea Națiunilor Unite.

4. Strâmtoarea Tiran va fi deschisă navigației cargourilor israeliene, inclusiv pe Canalul Suez.

5. Israelul va avea acces la Locurile Sfinte din Ierusalim.

6. Starea de beligerantă se va încheia.

Guvernul egiptean n-a confirmat niciodată existența unui asemenea plan. Cu toate acestea, purtătorul de cuvânt al guvernului, Zayyat, afirma, la 6 noiembrie; *"Noi știm că Israelul există, am semnat un document (GAA 1949) și doar nu semnăm cu duhurile..."* Cu toate acestea, Zayyat are grijă să adauge... că declarația sa nu reprezintă o recunoaștere a Israelului.

În mod simetric, regele Hussein mărturisește că, în

timpul unei întâlniri cu Nasser, la 30 septembrie, amândoi au acceptat - neoficial - principiul de a recunoaște dreptul tuturor statelor din Orientul Mijlociu de a trăi în pace și securitate, de a pune capăt stării de beligerantă cu Israelul, de a deschide apele internaționale tuturor țărilor. În schimb, cei doi lideri așteptau ca Israelul să se retragă în frontierele sale de la 5 iunie și ca refugiații să poată alege între întoarcerea în Cisiordania și o indemnizație financiară⁵¹.

Asistăm la o cotitură în conflictul arabo-israelian? Trăim ceea ce istoricul Gershom Scholem a numit „o oră plastică”, acest moment în care se deschid dintr-odată noi posibilități? Și aici diagnosticul este greu de stabilit.

Situația este fluidă, iar jocul raporturilor de forță este deosebit de subtil în lumea arabă. Hussein este „copt” pentru o negociere directă și, după înfrângere, el caută să realizeze contacte discrete cu guvernul israelian. Însă poziția sa este prea fragilă ca să se angajeze de unul singur într-un proces de pace. Nasser nu se hotărăște deloc să încheie o pace separată cu Israelul. Aceasta ar însemna destrămarea definitivă a visurilor sale, sfârșitul ambițiilor sale panarabe, amintirea unui Egipt care a privit dincolo de Delta Nilului.

Soluția politică: o mutare tactică

În săptămânile care urmează după întrunirea de la Khartoum, toate țările, cu excepția Algeriei și Siriei, consideră că opțiunea militară este de luat în considerație doar dacă „opțiunea politică” eșuează. Însă, pe măsură ce trec zilele, devine din ce în ce mai clar că aceasta din urmă nu conduce decât la un impas. Pentru israelieni, încă amețiți de victoria lor, micile concesii arabe nu acoperă nici pe departe condițiile minimale necesare pentru a se retrage de pe teritoriile cucerite. Fără recunoașterea formală a statului lor, ei nu vor ceda nicio palmă de toc. În ceea ce privește guvernele arabe, cu greu ar putea merge

---

⁵¹ vezi Bibliografie: Jeune Afrique. septembrie 1968, citat în Middle East Record, p.267.

mai departe pe calea concesiilor, după ce timp de zeci de ani au susținut cu atâta tărie în fața poporului că niciodată nu vor recunoaște inamicul sionist. Mai mult încă, ele refuză să deschidă negocierile sub constrângere și cer, mai înainte de orice discuție, reîntoarcerea la frontierele din 1967. Blocajul situației diplomatice este, așadar, absolut.

În acest context, în care fiecare protagonist rămâne solid ancorat pe pozițiile sale, o fracțiune a opiniei arabe se teme că starea de nonbeligeranță va conduce, până la urmă, la o recunoaștere a Israelului. Ministrul iordanian al Informației, Salah Abu Zayd, într-un interviu publicat în *Le Monde* la 20 septembrie, îi liniștește pe toți. Sfârșitul stării de război nu este valabil, spune el, decât pentru prima fază a luptei contra Israelului. Heykal nu umblă cu atâtea mânuși:

„Regresul [înfrângerea din iunie] a făcut inevitabilă desfășurarea luptei arabe în două etape, care nu pot fi contopite într-una singură. Trebuie, mai întâi, să se elimine efectele agresiunii de la 5 Iunie și, apoi, să se revină la cauza dintâi a lumii arabe, Palestina. Acțiunea politică nu va fi utilizată decât în prima etapă”⁵².

Aceste declarații îi încredințează pe israelieni că lumea arabă nu s-a schimbat deloc în atitudinea față de ei.

De la jumătatea lui noiembrie 1967, egiptenii înăspresc tonul. Ei au sentimentul că forțele lor armate și-au revenit din șocul de acum cinci luni și că pot renunța la opțiunea diplomatică. Pentru prima oară de la Khartoum, purtătorii de cuvânt încep să reconsidere necesitatea „unei soluții militare” pentru redobândirea teritoriilor pierdute. Comentatorii explică schimbarea prin faptul că principiul unei rezolvări politice nu fusese acceptat decât din rațiuni tactice: *„Din iunie până în noiembrie, Republica Arabă Unită a păstrat tăcerea. O dată ce pozițiile defensive au fost refăcute, RĂU a declarat că principiul unei soluționări politice era exclus”*. Heykal afirmă că această perioadă de

---

⁵² vezi Bibliografie: Al Ahram, citat de Radio Cairo. 15 septembrie 1967.

răgaz a fost folosită din plin - a reîntărit solidaritatea arabă, le-a permis să se restabilească în urma șocului înfrângerii, să influențeze opinia publică mondială și să arate ostilitate față de Statele Unite. Nu mai era mult până la război. Heykal scria, în *Ahram*, că „după toate aparențele, vom avea de înfruntat un război lung și dificil. Aceasta este o decizie pe care trebuie s-o anunțăm fără teamă întregii lumi, atâta vreme cât o parte din teritoriul nostru rămâne captivă a ocupației inamice. Încheierea păcii ar echivala cu o capitulare”.

Totuși această politică de extremă fermitate se vede infirmată prin acceptarea de către Egipt și Iordania, dar nu și de către Siria, a Rezoluției 242 a Națiunilor Unite, din data de 22 noiembrie 1967, care anulează în esență triplul refuz de la Khartoum. Textul stipulează, în principal:

- (a) retragerea Israelului din/de pe teritoriile ocupate;
- (b) sfârșitul oricărei stări de război și recunoașterea suveranității și a independenței politice ale fiecărui stat din regiune și a dreptului lor de a trăi în pace, în interiorul unor frontiere sigure și recunoscute, la adăpost de amenințări sau de acte de forță;
- (c) garantarea libertății navigării în apele internaționale;
- (d) realizarea unei reglementări corecte a problemei refugiaților.

Nasser și Hussein aderă la rezoluția Națiunilor Unite, care le oferă o întoarcere la integralitatea teritorială fără a fi nevoiți să recunoască *de jure* statul evreu. Însă textul, savant dozat, conține o insuficiență și o ambiguitate voite, care, dacă permit exprimarea adeziunii majorității protagoniștilor, minează profund aplicarea sa. Problema palestiniană nu este o „problemă de refugiați”, cum o indică Rezoluția 242, ci a unui popor care își reclamă independența. Cât despre ambiguitate, aceasta rezidă în versiunea engleză a textului rezoluției care vorbește nu despre evacuarea teritoriilor, ceea ce ar lăsa să se

înțeleagă ansamblul teritoriilor cucerite, ci despre evacuarea teritoriilor ocupate (*withdrawal of Israel armed forces from territories occupied in the recent conflict*), ceea ce israelienii interpretează ca referindu-se la o parte a teritoriilor și nu a teritoriilor în întregime, deși versiunile oficiale în limbile franceză, rusă și spaniolă precizează exigența impusă Israelului.

În orice caz, Nasser s-a raliat Rezoluției de la 22 noiembrie și, cu excepția războiului de uzură (1969 – 1970), el nu va înceta să se declare favorabil negocierii, cu condiția ca ipoteca de ocupație să fie ridicată în prealabil. Cu toate acestea, la numai o zi după adoptarea rezoluției de către Consiliul de Securitate, Nasser afirmă:

„Există un principiu fundamental în care cred și asupra căruia nu-mi voi schimba niciodată convingerea: Ceea ce este luat cu forța nu poate fi recâștigat decât prin forță. Este o regulă”. Raisul continuă: „Noi trebuie să mergem mai departe cu pregătirile noastre, ca să putem trece la ofensivă [...]. Vom ataca pentru a ne elibera teritoriul pe care inamicul ni l-a ocupat. Acesta este dreptul nostru legitim...”

Cum se poate înțelege politica oscilantă a Raisului? Este un om al discursului cu două sensuri? Vechiul său rival, Ben Gurion, spune despre el: *„Nasser? Un om de stat, da. Însă mare mincinos.”*⁵³ Oare încearcă al ca, prin doze homeopatice, să pregătească treptat lumea arabă pentru recunoașterea Israelului, acceptând rezoluțiile ONU?

Vrea, oare, să calmeze intransigenții din lumea arabă și palestinienii, care nu conținesc să-l ocărească pentru lipsa lui de energie, chit că n-o face decât pentru a-și etala atuurile la momentul potrivit? Raisul este conștient de drepturile poporului palestinian, cu atât mai mult cu cât el nu se află în poziția incomodă a regelui Hussein. Suveranul hașemit este condamnat, prin situarea geostrategică a statului său, la o permanentă echilibristică. Dimpotrivă,

---

⁵³ vezi Bibliografie: Lacouture, p. 248.

Nasser a pus sub „libertate supravegheată” antena de transmisie din Cairo a Organizației pentru Eliberarea Palestinei. El nu are de ce se teme, așadar, chiar dacă liderii palestinieni au devenit foarte populari în rândul tineretului egiptean.

Nasser ridică ambiguitatea politică la rang de artă, cu o măiestrie încă necunoscută până acum. Diplomația de tip pendul a uriașului lumii arabe oscilează între o politică de refuz a Israelului, care îi deschide perspectivele panarabice, și polul „conciliant”, de *realpolitik*, care se sprijină pe o „egiptianitate”, pentru care el are meritul de a fi atras susținerea Occidentului. Fără îndoială, Nasser caută în mod confuz sfârșitul conflictului cu Israelul, rămânând mereu incapabil de a se resemna să încheie o pace se parată. Fără îndoială, se teme, de asemenea, după ce a fost ridicat în vârful lumii arabe, să nu fie surghiunit între vasali. Mai este oare de mirare dacă această politică de o „geometrie variabilă”, alcătuită din demagogie și realism, potrivit interlocutorilor și linguiștilor, nu ajunge decât la un impas?

Apariția problemei palestiniene

Până la Războiul de Șase Zile, palestinienii sunt actori muți ai propriei istorii. Începând din 1948, lumea arabă se proclamă de partea lor. Totuși, între realitatea vorbelor și cea a faptelor, distanța este uneori păstrată cu strictețe.

Spoliați de drepturile lor naționale de către sioniști, palestinienii reprezintă oficial „cauza sfântă a lumii arabe”. Însă regimurile din Cairo, Damasc și Amman profită de pe urma sortii lor tragice. În 1950, Regatul Hașemit și-a extins suveranitatea asupra ținuturilor prospere ale palestinienilor – a pus stăpânire pe Ierusalimul de Est și pe Cisiordania, teritorii care ar fi trebuit să facă parte dintr-un stat palestinian, dacă planul de împărțire al Națiunilor Unite din 1947 ar fi fost acceptat de către guvernele arabe.

Hussein a redus la tăcere aspirațiile naționale

palestiniene ducând o politică de „iordanizare” a populației. Cât despre Egipt și Siria, amândouă s-au folosit cu cel mai mare cinism de atuul palestinian în vederea evoluției propriilor interese. Până la criza politică din mai, Nasser ține în frâu cu mână de fier comandourile palestiniene care se află pe fâșia Gaza și le împiedică să ațâțe conflictul cu Israelul.

Apoi, în momentul în care președintele egiptean se lansează într-o politică de intimidare față de statul evreu, el mai slăbește întrucâtva frâiele naționaliștilor palestinieni și-i autorizează să efectueze raiduri împotriva inamicului sionist. Sirienii, care întrețin un mare număr de *fedaini*, se folosesc și ei de palestinieni pentru a iovi în Iordania, cu care Damascul întreține relații execrabile. Le ordonă *fedainilor* să-și îndrepte operațiunile împotriva Israelului începând de la frontiera iordaniană, în speranța că israelienii vor pomi în raiduri de pedeapsă contra regimului de la Amman. Din toate părțile rezistența palestiniană se vede instrumentalizată în scopuri total străine de războiul de eliberare națională pe care vrea să-l ducă.

Războiul din Iunie va modifica radical această situație - în decurs de câteva zile, populația din Cisiordania și din Gaza se trezește sub dominație israeliană, în vreme ce trei sute de mii de palestinieni aleg calea exilului, mai degrabă decât să trăiască sub jugul inamicilor. După momentul de șoc, capii rezistenței palestiniene realizează că înfrângerea arabă s-ar putea dovedi instrumentul eli berării lor. Față de puterea de la Amman, palestinienii nu să mai găsesc în poziție de vasalitate, ci de concurență sau de rivalitate. Palestiniienii își revendică statul lor, inclusiv teritoriile pe care se exercitase, până la 5 iunie 1967, suveranitatea iordaniană. Pe lângă Palestina „uzurpată” în 1948, se adaugă Cisiordania ocupată de către israelieni.

Ocupația israeliană lezează sentimentul național palestinian, atât al celor care au rămas pe malul de vest al Iordanului, cât și al celor care au ales fuga din fața

ocupantului. Procesul de „iordanizare” s-a întrerupt dintr-odată. Rod al ocupației sau al exilului, a sosit ceasul trezirii conștiinței naționale. Rezistența își descoperă cel mai larg sprijin în lagărele de refugiați din Iordania și Liban. Exodul miilor de palestinieni alimentează rezervele de oameni ale organizațiilor palestinene, care se consolidează și se înmulțesc. Strategia războiului popular și refuzul soluțiilor negociate sunt punctele de consens ale diasporei palestinene. Din luna august, Fatah își reia operațiunile, împreună cu AEP (Armata de Eliberare a Palestinei), cu FPEP (Frontul Popular de Eliberare a Palestinei) condus de Georges Habash, și cu FDPEP (Frontul Democratic Popular de Eliberare a Palestinei) condus de Nayef Hawathmey... Trupele de comando palestinene lovesc în teritoriile ocupate și, câteodată, chiar în Israel. Israelienii răspund prin represalii împotriva Iordaniei, care servește drept bază pentru gherilă. Aceste operațiuni punitive îl determină pe suveranul hașemit să limiteze acțiunile *fedainilor*. Însă problema palestiniană abia de acum începe.

Regatul devine, în pofida voinței sale, principala bază a *fedainilor*. Aceștia își găsesc un sprijin larg din partea populației, compusă mai mult de 60% din palestinieni. Raportul de forțe între gherilă și dinastia hașemită evoluează: în fața slăbiciunii regatului, organizațiile de rezistență vor constitui, curând, un stat în stat.

Situația teritoriilor ocupate, dimpotrivă, este dificilă pentru mișcarea palestiniană. Din pricina lipsei de colaborare între elitele sale, împărțite între sentimentul național și devotamentul pentru rege, israelienii reușesc să anihileze rapid rețelele organizațiilor palestinene. În Gaza, condițiile sunt ceva mai favorabile – densitatea unei populații cu o conștiință trează oferă un teren fertil activiștilor.

Conferința de la Khartoum, de la 31 august până la 2 septembrie, este ocazia ridicării unei bariere între Shukeiri, reprezentantul OEP, și Arabia Saudită, Tunisia și Maroc, țări care resping orice participare a organizației

palestiniene și solicită desființarea acesteia. Shukeiri declară atunci că aceste țări voiau, înlăturându-l de la lucrările conferinței, „să lichideze, încă o dată, problema palestiniană”. El amintește că Fatah, care s-a înființat în 1965, a fost o reacție nu atât față de inamicul israelian, cât față de lumea arabă care a „trădat” cauza palestiniană. Până la urmă, Shukeiri rămâne la Khartoum, mai puțin la sesiunea de închidere. Atunci când regele Hussein ia cuvântul pentru a apăra opțiunea politică, în scopul de a elibera Cisiordania, Shukeiri îl întrerupe. Poporul palestinian și numai el își poate determina formele prin care își va duce lupta, lupta sa, declară el sentențios în fața liderilor arabi.

La 1 septembrie, liderul palestinian care, înainte de Războiul de Șase Zile, urla, de-a dreptul isteric, cerând moartea israelienilor, părăsește conferința furios: șefii de stat au refuzat să ratifice abordarea sa în problema palestiniană, iar OEP nu a fost recunoscută ca „proprietara exclusivă a cauzei palestiniene”.

Totuși, acest semieșec maschează faptul că rezistența palestiniană este pe cale de a se afirma ca o entitate, aparte de întreaga lume arabă. Regelui Hussein, care solicită încetarea acțiunilor *fedainilor* pentru că nu este în stare să se apere de represalii, nu i se dă satisfacție. Incapabilă să tranșeze fondul problemei, conferința nu are altă soluție decât să-i lase fiecărei țări grija de a adopta propria politică în ceea ce privește acțiunile de gherilă. La scurtă vreme după Khartoum, regele Hussein, într-un interviu acordat la Radio Amman, la 4 septembrie, spune:

„Mi-am exprimat clar părerea în fața liderilor arabi. Despre operațiunile *fedainilor* s-a dovedit că, pe de-o parte, rezultatele lor pozitive sunt foarte limitate, iar, pe de altă parte au reprezentat unul dintre pretextele majore ale inamicului pentru a ne ataca. Eu consider că e o crimă ca organizațiile să-i trimită pe așa-zișii *fedaini* să comită acțiuni ce vor da inamicului motivul de a-și înăspri stăpânirea asupra fraților și fiilor noștri din Cisiordania...”

În sânul lumii arabe, ca și în teritoriile ocupate, situația este complexă: ocupația israeliană în Cisiordania și în Gaza, creșterea forțelor palestinienilor și „insistența” de la Khartoum asupra „drepturilor palestinienilor” suscită discuții asupra eventualei înființări a acestui stat. Iordania, ca și o fracțiune a locuitorilor din Cisiordania, resping ideea.

Ei doresc restabilirea suveranității hașemite asupra teritoriilor cucerite de către Israel și refuză ferm ideea unui stat palestinian în sânul populației care trăiește sub jugul ocupației, cei care apără drepturile monarhiei nu vor, în totalitate, să revină la situația anterioară, în care Iordania era, de fapt, condusă de către politicienii de pe malul de est. Ei cer, în caz de întoarcere la monarhie, o democratizare a regimului. Mare parte din populația Cisiordania) și a Gâzei, ca și palestinienii care au apucat pe drumul exilului, văd acum ocazia de a se elibera de sub apăsătoarea tutelă iordaniană și egipteană. Ocupația îi amăgește să întrevadă un termen, o posibilitate de a atinge o veritabilă independență națională. În lumea arabă, două păreri se înfruntă: unii, în numele panarabismului și al unității arabe, refuză crearea unui naționalism arab suplimentar, element de discordie. Alții văd în viitorul stat palestinian rezolvarea conflictului cu Israelul, iată de ce, după război, problema viitorului „Palestinei” nu este, cu siguranță, de actualitate, cel puțin pentru cei în principal interesați. Fără îndoială, nici israelienii, îmbătați de victoria lor, nici arabii, încă traumatizați de înfrângere, nu realizează că un proces istoric tocmai începe. Cu toate acestea, problema palestiniană își schimbă natura: nu mai asta vorba despre o simplă problemă a „refugiaților”, ci despre un popor care așteaptă să obțină despăgubiri. Pământul lor le-a fost „furat”, drepturile încălcate, iar ei cer ceea ce consideră că li se datorează: Palestina, de la Mediterana la Iordan, și se resemnează din ce în ce mai puțin cu alegerea care li s-a acordat, de a trăi ca străini în propria lor țară sau în exil, „manipulați de către frații lor arabi”.

După momentul retragerii, vine vremea reorganizării.

Mișcarea palestiniană intră într-o perioadă de mutație - în vreme ce rezistența cunoaște o plină fază de expansiune, OEP traversează o criză profundă. Întemeiată de către statele arabe, în 1964, legată de acestea, mișcarea este discreditată prin înfrângere. În decembrie 1967, Shukeiri demisionează, iar organizația sa se transformă: devine „cadrul” general al unității naționale, ceea ce nu împiedică nici proliferarea organizațiilor de rezistență, nici foarte larga lor autonomie. Lupta armată se intensifică.

Incidentele la frontiera iordaniană cu Israelul se înmulțesc: numărul lor trece de la 97 în 1967 (după iunie), la 916 în 1968, 2 432 în 1969 și 1887 până în august 1970⁵⁴. Aceste acțiuni conferă un anumit prestigiu rezistenței, care vede în decurs de doi ani - din 1968 până în 1970 - cum i se înzecește efectivul⁵⁵. În fundal, programa politică a rezistenței se precizează. Nu mai este vorba despre a „arunca evreii în mare” sau de a nu autoriza decât evreii „indigeni” să rămână în viitoarea Palestina. În 1968, Fatah face cunoscut proiectul său despre un stat democratic, în care musulmani, creștini și evrei vor trăi în deplină egalitate. În 1969, este rândul Consiliului Național Palestinian, care îndeplinește funcția de „parlament”, să adopte programul pentru o Palestină revoluționară, democratică și laică, sub influența lui Yasser Arafat, care devine cârmaciul OEP.

Demonii supralicitării care tulbură rezistența, în tandem cu intransigența israeliană, dau naștere unei radicalizări a organizațiilor palestinienilor. Disperarea îi împinge să utilizeze metode teroriste pentru a-și face ascultate revendicările. La 23 iulie 1968, FPEP, condus de Georges Habash, deturneză din capitala algeriană un avion al companiei El Al. Pentru prima și ultima oară, israelienii cedează cererilor piraților aerului. Acțiunile teroriste se înmulțesc, atât în Orientul Mijlociu cât și în

---

⁵⁴ vezi Bibliografie: Gresh. p. 33.

⁵⁵ vezi Bibliografie: Carre. Septembre noir, p. 13.

alte părți, în vreme ce serviciile de informații israeliene se angajează într-o bătălie necruțătoare contra activiștilor palestinieni.

Devenită principalul câmp de luptă între forțele israeliene și *fedaini*, Iordania se prăbușește lent, dar inexorabil în război. Regele, simțind că tronul său se clatină, decide să înfrâneze comandourile palestinienilor. Confruntările sâs geroase, din septembrie 1970, se soldează cu înfrângerea *fedainilor*, din care o parte va emigra în Liban. Activismul lor rupe fragilul echilibru religios și comunitar pe care se bazează Țara Cedrilor, care devine un câmp închis al înfruntărilor din Orientul Mijlociu. Războiul civil libano-palestinian, care izbucnește în 1975, va conduce, sub presiunea conjugată a israelienilor și a sirienilor, la înlănțuirea provizorie a rezistenței. Revoluționară și mesianică, OEP cu lege roadele amare ale unei linii politice nerealiste.

Aceasta nu înseamnă că una dintre consecințele marcante ale Războiului de Șase Zile nu constă în afirmarea problemei palestinienilor. Conflictul și-a schimbat axa: refuzul arab de a recunoaște existența statului Israel este suplinat de către refuzul israelian de a recunoaște drepturile naționale ale palestinienilor. În aceasta rezidă scindarea din luna iunie: dintr-un război clasic între state-națiuni, conflictul arabo-israelian se preschimbă în război de eliberare națională. Caz rar întâlnit în istorie, victoria unui naționalism niciodată n-a semnat înțelegerea altuia. Reculul Istoric ne îngăduie să apreciem magistrala eroare comisă de arabi refuzând planul de împărțire propus de Națiunile Unite în 1947, acceptat de către evrei, plan care i-ar fi făcut parte și unui stat palestinian.

Reculul arată de asemenea că ocupația israeliană este, în mod paradoxal, o șansă pentru mișcarea palestiniană. Temeiurile suveranității egiptene asupra fâșiei Gaza și asupra Cisiordaniei au fost radiate în iunie 1967. Palestina, o dată „eliberată”, nu va putea, în mod legitim, decât să revină locuitorilor săi. Cât despre

rezistență, ea a ieșit, la momentul oportun, considerabil mai întărită din Războiul de Șase Zile. Desprinzându-se de sub tutela țărilor arabe, a devenit unicul reprezentant al poporului palestinian. Câștigându-și autonomia, luptând cu arma în mână împotriva Israelului, impunându-se în tabăra arabă ca un interlocutor rață de care toți erau îndatorați, mișcarea națională palestiniană declanșează lungul marș spre recunoașterea de către comunitatea internațională a dreptului său la autodeterminare. Depinde de palestinieni să ridice ipoteca, una dintre cele mai grele, care apasă asupra aspirațiilor lor naționale, respectiv ipoteca israeliană. Va fi nevoie de încă 20 de ani pentru ca revolta – *Intifada* – din teritoriile ocupate, care începe în decembrie 1987, să precipite evoluția situației.

Această „revoluție a pietrelor” (traducerea literală pentru *Intifada*), la care nimeni nu se aștepta, zdruncină brutal și pentru multă vreme Cisiordania și Gaza. Mai mult decât atât, face să explodeze mitul „ocupației blânde” în care se complăcea opinia publică israeliană. Incapabili s-o îmblânzească, soldații statului evreu încearcă zadarnic s-o înăbușe. Pe măsură ce se lungeste lista morților și *Intifada* pierde, opinia publică israeliană se cristalizează. O parte, atrasă de calea Intransigentei, se erijează în avocatul „transferului”, care ar consta în evacuarea forțată a palestinienilor spre Iordania. Cu toate acestea, majoritatea israelienilor încep să conștientizeze situația palestiniană și se declară (în sondaje) favorabilă deschiderii unui dialog cu OEP, prin care să se medieze garanțiile în privința securității țării lor. Această evoluție merge în paralel cu ofensiva diplomatică a centralei palestiniene. La 14 noiembrie 1988, OEP proclamă, în Alger, crearea absolut teoretică a unui stat palestinian independent. Ca un ecou cu douăzeci și unu de ani întârziere la Rezoluția 242 a Națiunilor Unite de la 22 noiembrie 1967, centrala palestiniană recunoaște implicit dreptul la existență al Israelului.

Mai mult decât atât, OEP se declară gata să înceapă un dialog imediat și fără condiții cu responsabilii statului

evreu. Această politică de mână întinsă din partea OEP dă rezultate rapide: ultimele obstacole în instaurarea unui dialog oficial cu Statele Unite s-au înlăturat, zeci de țări recunosc noul și încă teoreticul stat palestinian, Yasser Arafat este primit în lumea întreagă cu onorurile datorate unui șef de stat în timp ce OEP zboară dintr-o victorie diplomatică într-alta, Israelul se trezește profund izolat. Imaginile represiunii *Intifadei* au șocat opinia publică occidentală, care denunță brutalitatea. Unii dintre cei mai fideli prieteni ai statului evreu imploră guvernul de la Ierusalim să urmeze toate căile păcii, inclusiv cu OEP. În fața acestor presiuni internaționale, emisarii israelieni străbat pământul din Japonia până în Egipt, din Franța până în Statele Unite, în speranța utopică de a găsi înțelegere la inter locutorii lor. Însă argumentul supraviețuirii Israelului nu mai cântărește nimic în fața violărilor cotidiene ale drepturilor omului în teritoriile ocupate.

Prin caracterul său popular și ireversibil, *Intifada* a arătat zădărnicia tuturor succeselor militare israeliene. Aceasta constituie una din ultimele verigi ale protestului început la 5 iunie 1967. După ce a cunoscut chinurile morții ocupației sau exilului și a îndurat sângeroasa represiune iordaniană în 1970, rezistența palestiniană nu se va instala în Liban.

Acolo, Yasser Arafat și cei mai devotați soldați ai săi vor supraviețui *in extremis* dizidentei atâțate de către Siria, înainte de a fi provizoriu alungați din Beirut de către atacul israelian din 1982. *Intifada* va avea drept efect inversarea situației. Aceasta oferă ferma speranță că la sfârșitul ocupației israeliene, dreptul la autodeterminare al palestinienilor va putea. În cele din urmă, să vadă lumina zilei.

POLITICA ISRAELIANĂ DE DUPĂ RĂZBOI

Politica israeliană

Războiul de Șase Zile seamănă cu miracolul descris

în *Biblie*, atunci când zidurile Ierihonului se prăbușesc la sunetul trâmbițelor. O dată trecut momentul de euforie, guvernul de coaliție națională înfruntă cea mai mare dintre sfidările aduse: să înfrângă, în sfârșit, refuzul arab, adică să concretizeze victoria militară pe plan diplomatic. Însă istoria israeliană arată că este, uneori, mai dificil de depășit marile victorii decât marile înfrângeri.

În perioada imediat de după război, cu excepția câtorva voci, clasa politică israeliană este optimistă în ceea ce privește o reglementare pe cale pașnică a diferendului.

Inamicul a îngenuncheat și este suficient să aștepte momentul când se vor întâlni la masa negocierilor, pentru a începe discuțiile de fond. La 12 iunie, la două zile după încheierea ostilităților, prim-ministrul Levi Eskhol, de la înălțimea Knessetului lansează un apel la dialog:

„A fost creată o nouă situație care poate servi drept punct de plecare în negocierile directe [...]. Poate că liderii arabi își vor susține politica lor [...]. Poate că vor realiza beneficiile pe care fiecare le-ar putea obține dintr-un climat de cooperare”.

La 19 iunie, la Națiunile Unite, Abba Eban, ministrul de Externe, exprimă aceeași părere: *„De-a lungul negocierilor libere cu fiecare dintre vecinii noștri, noi vom propune soluții corecte și durabile, în avantajul nostru reciproc...”* În aceeași zi, scrie în *Memoriile* sale generalul Rabin, guvernul israelian adoptă, în secret, o rezoluție. Aceasta prevede ca, în schimbul unui tratat de pace, Israelul să-și retragă trupele în pozițiile de la 5 iunie, pe frontiera Sinaiului și a lacului Tiberiada, sub rezerva măsurilor destinate să garanteze libera trecere prin Strâmtoarea Tiran și pe Canalul Suez, precum și securitatea regiunii situate pe înălțimile Platoului Golan. Rămâneau Cisiordania și fâșia Gaza care, împreună cu problema refugiaților, aveau să facă obiectul unei examinări separate. În luna august, guvernul lui Levi Eskhol va abandona această propunere de pace.

La 30 iulie, guvernul decide în unanimitate că Israelul nu se va retrage de pe liniile armistițiului fără negocieri directe cu arabii. La 14 august cu două săptămâni înainte de conferința de la Khartoum, Abba Eban repetă poziția israeliană. El adaugă că *„guvernul israelian este în discuții active pentru a stabili condițiile israeliene la încheierea unui tratat de pace cu vecinii săi [...]* Prudența, continuă el, dictează ca punctele sale de vedere în problemele teritoriale să nu fie aduse la cunoștința publicului larg”. Totuși, în discuțiile particulare, ministrul de Externe destăinuie că Israelul vrea să obțină de la Egipt prin intermediul negocierilor directe, libera trecere prin Canalul Suez și prin Strâmtoarea Tiran și demilitarizarea Sinaiului.

La atitudinea de „nici pace, nici război” a lumii arabe, guvernul israelian răspunde printr-o politică de refuz al frontierelor de dinainte de ostilități, apreciate ca fiind prea periculoase. Obiectivul constă în a face tot posibilul pentru ca sentimentul de asfixie, de distrugere iminentă să nu mai poată reapărea. Încă de la sfârșitul Războiului de Șase Zile, Moshe Dayan propune stabilirea unei noi hărți, pe baza unui principiu: să nu cedeze teritoriile decât în schimbul păcii.

Ceea ce vrea să însemne că vor administra teritoriile cucerite fără a le anexa Israelului. În mod ironic, dacă guvernul, ca majoritatea populației înclină pentru fermitate, încarnată până în acest moment de către David Ben Gurion, fostul lider, și el, la rândul lui, a evoluat începând din iunie 1967. Într-un interviu acordat ziarului *Nouvel Observateur*, el afirmă: *„În schimbul păcii, noi trebuie să evacuăm toate teritoriile cucerite în iunie 1967, cu excepția Ierusalimului și a Platoului Golan. Este suficient spațiu, ca și înainte de Războiul de Șase Zile, pentru a-i putea primi pe toți viitorii imigranți evrei și aceasta este tot ce contează”*. Însă fondatorul statului Israel nu mai este ascultat. Venise timpul intransigenței.

Khartoum și după

Victoria militară nu este urmată de nicio manifestare diplomatică pozitivă. Umilința arabă conjugată cu lipsa bunăvoinței din partea statului evreu limitează șansele de a ajunge la o soluționare pașnică. Într-adevăr, inversând raporturile de forță, Războiul de Șase Zile a modificat profund sentimentul israelian. Până atunci, evreii se simțeau înghesuiți în „fortăreața” lor, într-un fel „închiși în ghetoul” din Orientul Mijlociu. Mulțumită victoriei din iunie, nu doar că Tel Aviv-ul nu se mai află la 20 de kilometri distanță de tunurile iordaniene, că artileria siriană nu mai bombardează *kibbutz*-urile din valea Iordanului și că egiptenii nu-i mai pot ataca din Gaza, ci, pentru prima oară, israelienii sunt cei care au pâinea și cuțitul: Damascul le este la îndemână, iar Cairo a devenit tangibil. Importanța strategică plasează Israelul la adăpost de surprizele neplăcute. Statul evreu nu mai concepe să cerșească umil recunoașterea sa din partea arabilor. Convingerea cvasiunanimă a israelienilor constă în a-și considera problema de securitate ca rezolvată: Invincibilitatea armatei evreiești, greutatea strategică dobândită și slăbiciunea militară a adversarului fac din orice eventual atac al inamicului o tentativă sinucigașă, fiind condamnat dinainte la eșec.

Israelul se descoperă dintr-odată puterea dominantă în Orientul Mijlociu. Unda de șoc creată prin victoria militară a străbătut în profunzime poporul și clasa politică. Guvernul este divizat în ceea ce privește politica de urmat.

Summitul lumii arabe din capitala sudaneză este ca o anafura pentru israelieni. Ierusalimul se adăpostește în spatele celor trei „NU” de la Khartoum (nu păcii, recunoașterii Israelului și negocierii cu Israelul), pentru a nu reține decât intransigența inamicilor săi. Aceasta are indiscutabil meritul de a evita orice disensiune în rândurile executivului, în plus, pentru a preîntâmpina orice amenințare de dezintegrare a coaliției naționale, guvernul hotărăște să respingă orice propunere care n-ar conveni facțiunilor socialistă (Mapam) și de dreapta (Gahal).

Imobilismul triumfă. La 3 septembrie, prim-ministrul „regretă” oficial rezoluțiile de la Khartoum, care „*au făcut pacea și mai îndepărtată. În fața intențiilor agresive ale șefilor de stat arabi*, continuă el, (...) *noi rămânem fermi în politica noastră [...]*”. Abba Eban, luând cuvântul la Adunarea Generală a Națiunilor Unite, la 25 septembrie, constată că: „*Insistența noastră pentru negocieri directe nu este o problemă de procedură... Un refuz de a negocia este identic cu un refuz de a trăi în pace*”. Totuși, o lectură mai atentă a rezoluțiilor finale și a atitudinii părților implicate ar fi arătat reechilibrarea forțelor în sânul lumii arabe, în favoarea moderaților. Tonul mai conciliant al lui Nasser și renegarea sa de către intransigenți demonstau că Damascul făcea nazuri la conferință, că OEP refuza să ratifice rezoluțiile și că Algerul își arăta nemulțumirea. Însă, în mod vizibil, israelienii, în această vară a anului 1967, nu dau atenție acestor subtilități bizantine.

De la Khartoum, văzând că inamicul nu se va îndupleca la o recunoaștere *de jure* a Israelului, miniștrii statului evreu fac publice analizele lor, discordante: Agal Allon privilegiază opțiunea strategică, potrivit căreia frontierele Israelului trebuie să fie trasate conform nevoii sale de securitate. Moshe Dayan lansează ideea unui tratat de pace cu Iordania, prin termenii căruia monarhia hașemită ar exercita autoritatea administrativă asupra Cisiordaniei, în vreme ce Israelul ar păstra controlul militar. Ministrul fără portofoliu ai dreptei (Gahal), Menahem Begin, predică implantarea de colonii evreiești în teritoriile ocupate. Chiar în sânul Partidului Laburist membrii sunt împărțiți între „porumbei” și „șoimi”. În fața etalării unor asemenea divergențe, tendința generală înclină spre un *statu-quo* strategic avantajos, în loc de un eventual tratat de pace, veritabilă dinamită între partidele politice israeliene, dacă nu chiar între membrii aceluiași partid.

Însă, dacă pentru ei frontierele sunt, din punct de vedere strategic, ideale, pentru inamic sunt inacceptabile:

„Forțele israeliene se află acum la aproape 60 de kilometri, o distanță ușor de străbătut de Damasc, și există slabe șanse ca sirienii să accepte această poziție ca bază a păcii”, observă ministrul Apărării. *„Noi trebuie să ne pregătim pentru un conflict de lungă durată”,* concluzionează Moshe Dayan. Totuși, marea majoritate a israelienilor nu sunt nicidecum nemulțumiți de politica de imobilism a statului evreu. În afară de avantajul strategic și de stabilitatea politică pe care le-o oferă noul *statu-quo*, israelienii sunt convinși că roata Istoriei se învâрте în favoarea lor. De acum înainte, timpul se scurge profitabil pentru ei. Arabii vor sfârși prin a înțelege, cred ei, că nu au altă soluție decât să recunoască statul Israel. Această concepție „educativă” se sprijină pe o doză de dispreț față de adversar, care se presupune că nu pricepe decât „limbajul forței”. După cum declară generalul Weizmann, „războiul nu-i pentru arabi”. Conflictele din 1956 și din 1967 i-au încredințat pe mulți israelieni că orice operațiune militară, printr-un tainic determinism istoric, se întoarce, până la urmă, în mod necesar în favoarea lor. Acest sentiment de invincibilitate își găsește sprijinul, adesea, un psihologism primar, potrivit căruia solidaritatea în rândurile armatelor arabe este atât de fragilă încât trupele se destramă de îndată ce bătălia capătă amploare. Chiar presupunând că arabii ar fi atât de fără minte încât să se lanseze într-un atac, serviciile de informații ale statului evreu, cu reputație de infailibile, vor ști să le întindă curse pe care inamicii nu le vor observa. Răpirea lui Eichmann din Argentina, în 1960, cariera spionului Elie Cohen în sânul puterii siriene, atacul-surpriză de la 5 iunie și, mai târziu, în decembrie 1969, răpirea vedetelor de la Cherbourg chiar de sub nasul autorităților franceze sunt tot atâtea confirmări ale ideii că serviciul de informații israelian ar fi „cel mai bun din lume”. Fără să se teamă nici de conflict militar, nici de boicot economic după eșecul „armei petrolului”, israelienii își închipuie că n-au de ce să-și facă vreo grijă în legătură cu securitatea țării.

În privința palestinienilor, ei cred că aceștia se vor

resemna cu soarta lor. Creșterea nivelului de trai și de educație le va compensa frustrarea politică. Aceasta este o dovadă că israelienii au uitat puțin cam prea curând că ocuparea teritoriilor tulbură datele de bază ale problemei palestinienilor. Aproape întreaga populație din zona Platoului Golan, cu excepția druizilor, respectiv în jur de 120.000 de persoane, a fugit alăturându-se armatei siriene în timpul războiului. Exilul palestinienilor din Cisiordania a fost încă și mai masiv – între lunile iunie și septembrie, 200.000 de persoane au preferat să treacă Iordanul decât să îndure jugul israelian. Printre ei, aproape jumătate sunt de două ori refugiați, fiindcă se instalaseră în Cisiordania abia în 1948. Apelurile suveranului hașemit, cerând populației să rămână pe loc, n-au fost ascultate.

În teritoriile acestea, se instaurase un guvern militar încă de la începutul ocupației. Moshe Dayan a aplicat o politică de „punți deschise” între Cisiordania și Iordania, pentru ca nemulțumirea palestiniană să fie întrucâtva depresurizată prin „supapa” reprezentată de schimburile cu Regatul Hașemit. Este pentru prima oară când există o frontieră permeabilă între un teritoriu din mâinile israelienilor și o țară arabă. În paralel, se ridică și niște bariere între statul evreu și teritoriile cucerite. După șocul înfrângerii, rezistența palestiniană se reorganizează. Potrivit analizei efectuate de către Fatah, impregnată de marxism și de guevarismul la modă în epocă, noua situație se înrudește cu un război revoluționar: largi segmente din populația palestiniană sunt supuse „imperialismului” israelian. Oameni și material de luptă pătrund în Cisiordania, iar *fedainii* comit acțiuni de comando atât în teritoriile ocupate cât și în interiorul Israelului. Pentru a le pune capăt, Moshe Dayan preconizează, în afară de represiune, limitarea la maximum a interferențelor cu populația arabă, în așa fel încât să nu întărească resentimentele populației din Cisiordania și din Gaza. Această politică de mână de fier în mânășă de catifea dă rezultate: într-un interval de numai câteva săptămâni, aproape toate celulele organizațiilor palestinienilor sunt

detectate de către autoritățile israeliene, iar membrii lor sunt închiși. Ceasul cel mare al Fatahului nu sunase încă.

În rândul populației din Cisiordania și din *Gaza*, *simpatia* față de acțiunile *fedainilor* pare să se cantoneze în principal la nivel teoretic, fără a se traduce într-o susținere operațională.

Oscilând între tentația pragmatismului și conservarea unității sale, între demonii supralicitării și exigențele de moderație, guvernul israelian își înăsprește treptat politica în ceea ce privește teritoriile ocupate. Pe măsură ce ocupația se prelungește, Platoul Golan, Cisiordania și Gaza încetează de a mai fi considerate capturi din războiul care a fost înghețat în așteptarea momentului negocierilor, investite cu o mistică a securității lor, naționaliste și religioase, aceste teritorii devin parte integrantă a unui nou Israel, mai mare, mai puternic, un Israel ale cărui frontiere nu mai au nimic în comun cu linia verde de la 5 iunie. În loc de a fi moneda de schimb care să servească în trocul pentru obținerea recunoașterii sale de către lumea arabă, teritoriile cucerite se transformă într-un obstacol suplimentar pe calea păcii. Între septembrie și octombrie 1967, se stabilește implantarea primelor patru colonii de evrei, de către grupările paramilitare din Cisiordania.

Dacă statul evreu beneficiase până atunci de o imagine pozitivă pe lângă opinia publică și guvernele occidentale, cu excepția Franței, această politică de anexare progresivă suscită nu numai ostilitatea preconizată a lumii arabe, dar și pe aceea a aliaților tradiționali ai Israelului. Sentimentul de euforie pe care îl stârnește victoria strălucită din iunie se transformă într-o izolare din ce în ce mai vădită a Israelului.

Impasul Rezoluției 242

Acceptarea Rezoluției 242 a Națiunilor Unite, de la 22 noiembrie 1967, de către Israel, Egipt și Iordania nu conduce la niciun rezultat concret. Acest text care reafirmă dreptul fiecărei țări de a exista în frontiere sigure

și recunoscute se lovește de un obstacol de proporții - israelienii refuză să se reîntoarcă la frontierele de dinainte de Războiul de Șase Zile și cer negocieri directe pentru a regla ansamblul problemelor, inclusiv aceea a noului traiect al granițelor. La rândul lor, statele arabe consideră exigențele israelienilor ca absolut inacceptabile și se opun oricărei negocieri, cel puțin câtă vreme forțele statului evreu vor ocupa o parte din teritoriul lor.

Unii sperau să vadă un gest măreț, un gest de importanță istorică, din partea Israelului care prin „generozitatea sa” ar fi dezarmat ostilitatea lumii arabe, aflate încă în stare de șoc după înfrângerea suferită. Însă, acest gest, care ar fi însemnat restituirea majorității teritoriilor inamicului, nu va veni. Probabil n-ar fi dus la nimic în fața intransigenței arabe și a ostilității sovietice. Alții încă așteptau ca, în continuarea Războiului de Șase Zile, statul evreu, devenit Goliatul din Orientul Mijlociu, să dea dovadă de imaginație în politica sa externă și nu să se cramponeze, pur și simplu, de „fortăreața Israel”. Însă cataclismul Războiului de Șase Zile făcuse orice *efort* de deschidere către adversar aproape imposibil de pus în practică.

Țara înțepenește, se baricadează, fiecare rămânând pe poziții, cu picioarele înfipte bine în cimentul certitudinilor. Mai mult ca niciodată, israelienii aderă la imaginea arabilor ca inamici implacabili ai Israelului, „care nu înțeleg decât limbajul forței”. Aceasta este hegemonia „complexului de securitate”, care conduce la împietrirea conflictului, victoria „bengurionismului” (de la Ben Gurion, deși el însuși a evoluat) asupra spiritelor mai conciliante, acelea care sunt gata să riște într-un pariu al păcii sau, cel puțin, al nonbeligeranței. Israelul, așadar, ținea „să nu cedeze nicio palmă de loc” până când tabăra arabă se va plia realității israeliene. Chiar și atunci Israelul nu concepea să nu își păstreze frontierele „sigure” din punct de vedere strategic. Războiul de Șase Zile încheie, astfel, pentru ani buni, cercul vicios al Intransigenței. Din acest impas nu se va ieși decât prin războiul din 1973.

Președintele Congresului Mondial al Evreilor, Naum Goldmann, constată cu tristețe că *„atunci când cele patru Mari Puteri s-au oferit să fie mediatoare, Israelul le-a respins propunerea. În vreme ce domnul Janing, ca un comis-voiajor, făcea naveta de zeci de ori între Ierusalim și capitalele arabe, Israelul nu mișca un deget pentru a-i permite să reușească. Atunci când guvernul american a încercat, timid, cu al doilea Plan Rogers (august 1970), să propună un acord, Israelul, deși îl acceptase oficial, cu rezerve, s-a arătat reticent când a fost vorba să-l aplice... În anii care s-au scurs între cele două războaie (1967 - 1973), conchide cu amărăciune Naum Goldmann, politica Israelului a fost nerealistă și exasperantă”*⁵⁶.

Potrivit expresiei atribuite lui Abba Eban, *„de la Războiul de Șase Zile, Israelul se comportă ca un critic de artă niciodată mulțumit, care respinge toate proiectele de pace pe care alții le-au pus în scenă”*. În mod fals liniștit de supremația sa militară și de imposibilitatea izbucnirii unui nou război, guvernul israelian își va consolida, începând din iunie 1967, atitudinea pasivă. Construită din aceeași perspectiva ca linia Maginot, linia Bar-Lev, ridicată pe Canalul Suez în 1970 cu prețul de 400 de milioane de dolari, va fi simbolul perfect al imobilismului Israelului și, în același timp, cel mai usturător eșec al său.

ȘOCUL REPREZENTĂRILOR COLECTIVE

Războiul de Șase Zile este impactul dintre două reprezentări colective, dintre lumea arabă, care-și ridică fruntea după mai bine de un secol de supunere, și istoria evreilor, rănită până în străfundurile sufletului său. Aceasta este întâlnirea, sub semnul războiului, dintre două universuri închise, fiecare bântuit de propriii săi demoni.

Amintirii colonialismului, coșmarul arabului, i se opune sindromul Auschwitz, traumatismul evreului. În aceasta rezidă nefericirea Orientului Mijlociu, în acest joc de imagini în care adversarul încarnează ororile trecutului.

---

⁵⁶ vezi Bibliografie: Goldmann, p. 58.

Israelul nu este decât ultima mască a imperialismului, spun unii, arabii continuă opera de exterminare începută de naziști, gândesc alții. Războiul din iunie rupe acest joc al proiecțiilor. Adversarul nu mai este o fantasmă, ci un inamic, în carne și oase, totuși numai un inamic. Lumea arabă substituie viziunii „satanice” despre Israel o percepție mult mai conformă cu măsura faptelor. Ocuparea Cisiordaniei, a Peninsulei Sinai, a fâșiei Gaza și a Platoului Golan îl obligă să se ciocnească de realitatea israeliană în întreaga sa dimensiune și complexitate.

Moarte demonului israelian!

În anii '60, lumea arabă este în plină răzmeriță. Nimic nu pare să poată stăvili această voință populară de a rupe ultimele lanțuri ale colonialismului. Nimic nu poate opri aceasta sete de nestins pentru independentă. Mitul Nasser, care se răspândește acum, este o forță extraordinară care se ridică din întreg Orientul, un amestec exploziv de respingere și de sfidare față de stăpânul de ieri, față de acest Occident care, din înălțimile maiestruozității sale, dicta legea în Orient, îmbucătățindu-l, decupându-i cu foarfecele frontierele, înființând din toate piesele Regatul Hașemit și cedând o parte din pământul Palestinei naționaliștilor evrei din Kiev, Varșovia și Galicia. Nasser, mai presus decât oricine altcineva, *încarnează această* aspirație de a ieși de sub jugul Occidentului, de a ridica ferm capul și de a accepta provocarea independenței și a modernizării.

Iar Israelul încarnează acest Occident pus la stâlpul infamiei, urât și, din anumite privințe, fascinant, o bucată de pământ grefată cu forța în oceanul Orientului Mijlociu.

Atunci când lumea arabă, după secole de umilință, atinge tărâmul făgăduit al independenței, iată că țâșnește o nouă emanație a Vestului, un nou „colonist”. De data aceasta, însă, de la bun început, inamicul este vulnerabil. Israelul este imperialismul săracului. El va mușca din țărână.

Nimic nu poate împiedica mersul istoriei care va

strivi această creație tardivă a colonialismului. *„Lupta noastră împotriva Israelului se contopește, în mod esențial, cu lupta noastră împotriva imperialismului mondial, a rasismului reacționar, a monopolurilor economice, luptă care se înscrie în Istorie”* afirmă jurnalistul socialist egiptean Lufti El Kholi în revista *Les Temps Modernes*. Mesianismul de inspirație marxistă se alătură mesianismului tradițional: *„Arabul nu-și va abandona patria în mâna străinilor, călăuziți de o teorie rasială extravagantă și o interpretare dogmatică a istoriei [...]. Credința arabă susține că istoria se repetă. Evreii, romanii, grecii, cruciații, turcii și mulți alții au venit pe Pământul Sfânt și l-au ocupat cu forța, când n-au putut cu legea [...]. Dar aceste ocupații s-au soldat întotdeauna prin înfrângeri. Nu există niciun motiv de îndoială că invazia din prezent a patriei noastre de către sioniști va sfârși la rândul său în același fel, când va veni momentul pentru noi să ne regăsim pacea”*, scria Sami Hadawi, directorul Institutului de Studii Palestiniene de la Beirut⁵⁷. Pe scurt, diagnosticul este lesne de stabilit, după cum constată Abdul Whab Kayyali, care se pleacă la căpătâiul lumii arabe: *„Trupul și cancerul nu pot coexista – lupta dintre ele este o luptă pentru existență”*.

Inutil să-și acopere fața cu un văl: este vorba de a lichida statul sionist, statul-gangster, a-l distruge, a-l anihila, a restabili dreptul palestinienilor la autodeterminare. Deznodământul luptei împotriva forțelor răului este deja scris: *„Dacă evreii continuă să refuze să se integreze, Palestina nu are altă soluție decât să respingă acest corp străin și agresiv, care nu vrea să dea ascultare legilor elementare ale omenirii”*, atrăgea atenția, la începutul anului 1967, marocanul Tahar Benziane. Israelul, în orice caz, este sortit prin însăși natura proprie să dispară de la sine, să se dezintegreze: evreii nu sunt o națiune și acest stat artificial nu poate subzista mult timp. Exemplul cruciaților a demonstrat-o.

Cu toate acestea, dacă Israelul, înainte de criza

---

⁵⁷ vezi Bibliografie: *Les Temps Modernes*, p. 105.

politică din mai 1967, este într-adevăr acest monstru, această lighioană cu multe capete, care sugerează sevă vieții lumii arabe, dacă este într-adevăr omniprezent în conștiința popoarelor din Orientul Mijlociu, voința de a-l combate militar lipsește încă. Desigur, nimeni nu uită soarta refugiaților, nici amputarea pământului arab. Însă, lăsând la o parte palestinienii, se preferă remiterea luptei împotriva sionismului unui viitor nedeterminat. De asemenea, trebuie să facem distincția între țările din Mashrek - Irak, Siria, Iordania, Liban -, în care existența statului sionist este resimțită mult mai dureros, Egipt, protejat de o zonă-tampon cu întindere strategică, pe care i-o conferă Sinaiul, și preocupat de cauza panarabică, și țările din Maghreb în depărtat, care apar după ani de-a rândul de luptă pentru independență. Războiul împotriva Israelului este permanent amânat într-un viitor vag și îndepărtat, cu atât mai mult cu cât caracterul său artificial îl condamnă la pieirea de la sine. O retorică bazată pe „lichidarea Israelului” înfloarește cu toate că nimic precis nu se pregătește contra statului evreu. Nasser, ca și alți șefi de stat arabi, apelează la aspirațiile palestinienilor pentru propriile-i foloase, pentru a lupta împotriva „reacționarilor arabi”, dar trage cortina FUNU pentru a împiedica orice incident între Israel și Egipt.

Acest dezinteres relativ pentru cauza palestiniană până în 1967 nu împiedică faptul că statul evreu să fie realmente detestat, demonizat. Israelul ia simultan toate înfățișările răului și această natură malefică nu impune decât o singură politică în ceea ce-l privește: să fie șters de pe hartă pentru salvagardarea lumii arabe și a întregii omeniri.

Un act de salubritate publică. Lichidarea Israelului înseamnă, mai întâi, a corecta o nedreptate istorică. Nasser nu vede încălcări de drepturi mai flagrante decât cele cărora le-au căzut victimă palestinienii. La 1 octombrie 1963, el afirmă că *„nu există un fapt comparabil în toată istoria omenirii cu dezastrul Palestinei”*⁵⁸.

Lichidarea Israelului înseamnă, totodată, a preveni o ideologie expansionistă, întrucât scopul acestei țări este, în opinia *Raisului* egiptean, „*să rănească mortal nu doar naționalismul arab, dar chiar și lumea arabă*”. Din rațiuni defensive, trebuie eradicat, așadar, sionismul, această „formă de cancer care a infectat lumea arabă și omenirea”: „O mișcare colonialistă, șovină și militaristă”, după cum constată în 1967, în revista *Les Temps Modernes*, palestinianul Muthir Anabtawi⁵⁹.

Dar ce o să se întâmple cu populația evreiască? Trebuie să i se vină în ajutor ca să fie scăpată de aceasta „cangrenă care este sionismul”: „*Eliminarea statului Israel este susceptibilă să ajute în mare măsură, dacă nu chiar în totalitate, la rezolvarea problemei evreilor din toată lumea*”, dezvăluie unul dintre participanții la realizarea numărului special pe care *Les Temps Modernes* îl consacră conflictului arabo-israelian.

„Într-adevăr, continuă el, această problemă care a fost consecința persecuției rasiale din Europa nu mai există astăzi, după zdrobirea nazismului, a fascismului și a regimurilor autocrate. Cât despre problema evreiască, așa cum se înfățișează în zilele noastre, reprezintă consecința tentativelor sionismului de a face presiuni asupra evreilor din toată lumea, cu scopul de a se stabili definitiv în Israel, justificând, astfel, existența acestui stat și a obiectivelor sale expansioniste”. Eliberarea lumii arabe face pereche cu eliberarea lumii iudee, redusă la sclavie de către sionismul care înseamnă deopotrivă „trădarea și pervertirea valorilor universale ale iudaismului”. Spre deosebire de naționalismul arab, care exprimă aspirațiile unui întreg popor, sionismul nu îl reprezintă pe poporul evreu, ci i-a fost impus, așadar trebuie să se elibereze. Antisemiții voiau să-i închidă pe evrei în ghetouri, sionismul încearcă să-i planteze în Palestina, gândesc unii intelectuali arabi. Nasser îi scrie cancelarului Erhardt al RFG, la 16 mai 1965:

„Rasismul sionist a exploatat suferințele evreilor sub

regimul hitlerist, ca să pună în practică un complot teribil împotriva națiunii arabe, cu scopul de a pune stăpânire pe teritoriul său și pentru a sta bili un focar național în Palestina”.

Însă cum să reușească să-i elibereze pe evrei și pe arabi de sionism? Rari sunt cei care împărtășesc părerea corespondentului de la Paris ai ziarului *Al Ahram*, Ali Elsmann, că evreii își vor schimba de la sine aceasta ideologie care acum îi ține prizonieri:

„Va veni ziua, desigur, în care mulți oameni de bună credință, de partea cealaltă a barierei, se vor sătura de protecția permanentă a imperialismului, de Flota a VI-a americană, de prietenia unui guvern care impune apartheidul în Africa de Sud și exploatarea evreului oriental de către evreul ashkenaz. Atunci vor pune în discuție *statu-quo*, vor întoarce spatele sionismului și vor căuta acordul cu arabii, oricât ar costa [...]. Bilanțul sionismului este împovărat de drame, de execuții, de masacre și de asasinate individuale [...]. Eu urăsc acest sionism care-l separă pe arab de evreu”⁶⁰.

Dacă pentru acest jurnalist nu se pune problema „să-i arunce pe evrei în mare”, Nasser și, împreună cu el, majoritatea lumii arabe adoptă un ton hotărât mai războinic: *„Noi nu vom intra în Palestina pe pământul ei acoperit de nisip. Noi vom intra pe pământul ei mustind de sânge”* afirmă el la 8 martie 1965. Sunt mulți cei din rândul lumii arabe care fac o diferență între „veritabilii” ocupanți evrei ai Palestinei și imigranții care n-au niciun drept să folosească acest pământ. Pierre Gemayel, liderul falangiștilor și ministrul libanez la vremea aceea, declară: *„Soluția la problema israeliană rezidă în «palestinizarea» sa, adică întoarcerea imigranților evrei europeni în țara de unde au venit, astfel încât să fie posibilă înființarea unui stat palestinian locuit de evreii tocului și de populația arabă din Palestina”* 63.

---

60 vezi Bibliografie: Les Temps Modernes, p. 366.

În acest context, marcat de demonizarea Israelului, se produce Războiul de Șase Zile. Acesta este a treia rundă a confruntărilor armate dintre statul evreu și țările arabe și, în mod paradoxal, prima în care protagoniștii iau cunoștință din plin de măsura adversarului. Conflictul din 1948 pentru egipteni nu fusese decât o paranteză în lupta lor antribritanică. Înfrângerea Palestinei a fost pusă pe socoteala unei monarhii în plină decădere și a ambasadei britanice de la Cairo. În 1956, expediția din Suez a ancorat Israelul, pentru multă vreme, în rolul de instrument al imperialismului. El apărea mai acaparator și mai străin în regiune ca oricând. Cu atât mai mult cu cât dacă trupele franceze și engleze erau vizibile pentru locuitorii orașelor de pe Canal și din Deltă, armata Israelului se afla departe în Sinai, impalpabilă, „mitică”.

A izbucnit războiul-fulger din 1967. Israelieni și arabi ocupă singuri avanscena. Lui Nasser i-au trebuit cincisprezece ani să își echipeze armata. Ceasul confruntării a sosit. Lumea arabă va smulge acest corp străin din pământul Islamului, care îl luase în stăpânire cu forța. Afrontul din 1948 va fi, în sfârșit, răzbunat. Cât despre țările din Maghreb, acestea descopereau, după războiul din Algeria, o nouă încarnare a imperialismului occidental în statut evreu. După cum afirmă Mahmud Hussein în *Arabes, israeliens, un premier dialogue*: „Abia în 1967 prinde contur un sentiment arab comun, global”⁶¹. Țările din Maghreb se angajează nu numai diplomatic contra Israelului, dar Marocul și Algeria se declară gata să trimită contingente militare pentru a combate efectiv statul evreu. Egiptul își abandonează politica de destabilizare îndreptată împotriva regimurilor „reacționare”, pentru a uni lumea arabă în spatele unei cauze comune. Aceasta este. În pofida persistenței disensiunilor, sfânta unire.

Înfrângerea atrage după sine sentimentul unei umilințe copleșitoare, resimțite de către toți arabii. Dacă unii se bucură, din motive tactice, de eșecul lui Nasser,

---

61 vezi Bibliografie: Hussein, Friedlander, p. 29.

acest lucru nu știrbește cu nimic importanța faptului că Israelul, acest minuscul stat, fruct al imperialismului, care nu reprezenta mai nimic prin el însuși, a înfrânt de unul singur, armatele de pe linia de front. Lumea arabă care iese cu fruntea sus din anii de luptă împotriva colonializării, se vede violent confruntată cu revenirea unui trecut pe care-l credea definitiv îngropat. Pe tărâmul emoțiilor și al sentimentelor, imaginea Israelului le amintește arabilor de propria slăbiciune, de dezbinarea lor, de o propagandă lăudăroasă, care i-a făcut de râs. Israelul apare ca un nou obstacol în calea afirmării demnității lor, a emancipării lor. Până în acel moment, el era inamicul mitic, abstract, un monstru cu atât mai amenințător cu cât era greu perceput, o crea tură străină, vătămătoare. El era mai degrabă o reminiscență dureroasă decât un adversar. Războiul de Șase Zile l-a făcut tangibil, concret, existând pentru sine. Războiul transformă această gogoriță a imperialismului, această fantasmă cu care se juca lumea arabă, în inamic. Israelul părăsește domeniul imaginarului pentru a se înscrie în ordinea amenințării strategice. Recunoscut ca adversar, el devine real.

Sindromul Auschwitz

Dacă pentru majoritatea arabilor, înainte de 1967, Israelul nu era decât un stat fantoșă a imperialismului, o creatură artificială, implantată prin viclenie și violență în sânul lumii islamice, israelienii își percep statul lor ca pe îndreptarea unei in justiții istorice. Statul evreu este dreapta compensație a suferințelor la care Istoria a supus poporul evreu. Deși majoritatea israelienilor provine din lumea arabă, cadrul de referință și sistemul de valori ale societății lor nu sunt înscrise în turpitudinile Orientului Mijlociu, ci în contextul Europei Centrale. Ashkenazi sau sefarzi⁶², israelienii poartă în conștiința lor colectivă, dacă nu chiar în carnea lor, amintirea pogromurilor și a

---

62 Ashkenazi este denumirea medievală pentru evreii din Europa Centrată, din țările germanice și slave, iar sefarazi. pentru evreii din țările mediteraneene (Spania, sudul Franței, Italia). (N. tr.)

atrocităților naziste. Dacă arabii sunt însemnați cu fierul roșu al colonialismului, israelienii sunt la fel de profund marcați de ororile trecutului. Nici grozăvia acelei *shoah* (exterminarea evrei lor sub cel de-al treilea Reich), nici ofensele antisemite din țările arabe nu sunt zadarnice. După cum scrie un participant la realizarea numărului special al revistei *Les Temps Modernes*, în mai 1967, aceasta legitimizează printre celelalte argumente, existența Israelului: „... [*shoah*] explică dorința evreilor de a întemeia o țară numai a lor. Ar fi, așadar, nedrept să nu iei în considerație o aspirație legitimă și să-i interzici poporului evreu realizarea acesteia”.

Izvor ai drepturilor, așa-numita *shoah* este, totodată, izvor ai îndatoririlor și al obligațiilor: „*Cele șase milioane de victime ne interzic să uităm, dar trebuie să permită istoriei să nu se repete fără urmări grave. Astfel, nu este vorba despre un romantism politic, ci despre o conștiință obsesivă a trecutului*”⁶³, după cum scrie Efraim Tari. Experiența arată că, excepție făcând câțiva indivizi curajoși, câțiva „drepti”, niciunul n-a mișcat un deget pentru a salva evreii de la „soluția finală”, pusă în practică de către hitleriști și aliații lor. Acestei triste realități, alcătuite dintr-o desăvârșită indiferență și din cea mai rea dintre colaborări – cu naziștii, israelienii îi opun un „niciodată din nou”. Dar ciuma nazistă nu este singura cauză în naufragiul diasporei europene. Ea arată limitele asimilației și jalonează, în felul său, incapacitatea socialismului și a democrațiilor de a oferi un răspuns satisfăcător la „problema evreiască”.

Shmouel Ettinger observă:

„Niciun regim politic ori social nu a putut garanta egalitatea și securitatea evreilor. În numele libertății cuvântului, democrațiile au autorizat propaganda și publicațiile antisemite [...]. Nici măcar regimurile socialiste n-au reușit să lichideze această plagă a rasismului, în Rusia, după douăzeci de ani de egalitate

---

⁶³ vezi Bibliografie: *Les Temps Modernes*, p. 536.

legală și de luptă oficială contra antisemitismului, Stalin n-a ezitat, ca să-și atingă scopurile politice, să execute scriitori și intelectuali evrei, să regizeze infamul complot al cămășilor albe”⁶⁴.

Poporul evreu, ca și lumea arabă, trebuie, așadar, să-și ia revanșa asupra istoriei, care i-a spoliat multă vreme de drepturile lor și i-a umilit profund. La fel ca naționalismul arab, sionismul este un răspuns la suferință și dominație. Evreul era perceput ca o ființă incapabilă de a munci pământul, ca o făptură lașă, fără vlagă. El va fi țaran și soldat. Statul Israel i-a reînălțat fruntea.

Această prismă evreiască, bântuită de sindromul Auschwitz, condiționează viziunea asupra lumii a societății israeliene. Punctele cardinale ale acestei geografii intelectuale și sensibile sunt, respectiv, dimensiunile religioasă (rădăcinile evreiești din Palestina din timpurile biblice), mistică (sensul mesianic, atașamentul față de Pământul Sfânt), istorică (antisemitismul creștin, exterminarea sionista) și politic (Israel, bastion al poporului evreu, și diaspora, singurul său aliat veritabil). Privit prin această prismă, prin care celălalt, nonevreul, este perceput sub forma inamicului, a călăului potențial, se poate înscrie conflictul araboisraelian. O repercusiune directă a acestei reprezentări maniheiste a lumii este aceea că face din arabi un grup monolitic, omogen, nutrind o ură implacabilă contra statului evreu. Propaganda posturilor de radio din Cairo, Damasc și Bagdad îi convinge și mai mult pe israelieni de justetea percepției lor.

Cât despre populația autohtonă nonevreiască din Palestina, ea nu există cu adevărat. Sloganul lui Zangwill „o țară fără un popor pentru un popor fără țară”, ține loc de adevăr primar. Filosoful Martin Buber povestește că Max Nordau, auzind vorbindu-se pentru prima oară de existența unei populații arabe în Palestina, a dat fuga să-l întâlnească pe Herzl și a exclamat: „*Nu știam de acest*

---

64 vezi Bibliografie: Les Temps Modernes, p.412.

lucru, dar, în cazul acesta, noi comitem o nedreptate!" La urma urmelor, miopia morală a evreilor față de vecinii lor îi răpune. Sionismul voia binele: obținerea despăgubirilor pentru suferințele îndurate de evrei. Numai că bunele sale intenții nu țineau cont de drepturile palestinienilor. Fără îndoială, nu putea fi altfel. Naționalismul evreu nu putea să se constituie decât împotriva naționalismului palestinian. Aceasta va fi tragedia conflictului: în acest spațiu minuscul, mărginit de locurile simbolice ale unei Mări Moarte și ale unui Zid al Plângerii, victoria unei mișcări de eliberare națională semnifică excluderea celeilalte. Pe bună dreptate, Harkaby scria, în 1967: *"Faptul că țara la care jindua sionismul era ocupată de un popor străin însemna o problemă pentru care sionismul nu putea propune soluții, așadar a continuat vreme îndelungată să-i ducă povara"*⁶⁵.

În plus, arabii s-au declarat întotdeauna contra planului de partaj al Națiunilor Unite de la 29 noiembrie 1947, care împărțea Palestina în două state, unul evreu și celălalt arab. Încă de la anunțarea, la 14 mai 1948, a întemeierii noului stat al Israelului, armatele arabe au purtat în zadar bătălii încrâncenate pentru a-l desființa. Înfrânți militar, arabii și-au întărit, treptat, pozițiile în forurile internaționale. La începutul anilor '60, votul combinat al țărilor nonaliniat și al țărilor islamice a făcut imposibila aprobarea unei rezoluții favorabile Israelului, la Adunarea Generală a Națiunilor Unite. Distanța demografică dintre statele arabe și Israel nu conținește să crească. Securitatea Israelului este un coșmar strategic și reclamă, în plus, susținerea a cel puțin unei Mari Puteri, pentru asigurarea de materiale de război. Odinioară, evreul se simțea un paria al oamenilor, acum Israelul a devenit evreul națiunilor în fața acestei percepții neliniștite, prăpăstioase despre relațiile dintre oameni, propaganda arabă, de-o violență uneori nemaipomenită, pare să dea dreptate israelienilor care păstrează limbajul fermității. Amenințările cu moartea care se ridică din

---

65 vezi Bibliografie: Les Temps Modernes,, p. 500.

lumea arabă întăresc populația evreiască în convingerea sa: ori învinge, ori va fi trecută prin sabie. Această crudă realitate, rigidă, pe o perioadă prelungită, suscită și osifică o viziune despre lume cu atât mai imuabilă și limitează posibilitățile de a întrevădea o rezolvare pașnică a conflictului.

Înainte de Războiul de Șase Zile, percepția asupra arabilor se poate, schematic, împărți în patru curenți:

Buberismul (după Martin Buber) vizează o conciliere cu arabii. Filosoful de origine germană încearcă, în timpul anilor petrecuți în Palestina și în Israel, să apropie poporul evreu de poporul arab. Considerând că iudaismul este o religie bazată pe înalte valori morale, sionismul nu poate comite în numele acesteia o nedreptate fără să-i plătească prețul. Israelul, crede el, trebuie să răscumpere actele imorale comise contra arabilor. Această viziune morală asupra conflictului dărmă zidul de invizibilitate și de indiferență care fusese ridicat împotriva arabilor din Palestina.

Se propovăduiește calea concesiilor pentru a compensa nedreptatea la care au fost supuși autohtonii nonevrei.

*„Când noi ne-am întors pe Pământul nostru, după mai multe sute de ani, ne-am purtat ca și când ar fi fost lipsit de locuitori, nu, mai rău decât atât, ca și când populația pe care am întâlnit-o aici nu ne interesa, ca și cum n-ar fi trebuit s-o luăm în seamă...”*⁶⁶ Acest curent, cu foarte puțini adepți, este în mod esențial activ în universități, în unele reviste precum *New Outlook*, în *Mapam* (Partidul Socialist) și în *Rakah* (Partidul Comunist). Unii le reproșează un complex de superioritate față de arabi, întrucât desconsideră strigătele lor de ură la rangul de pălăvrăgeli fără noimă și demagogice, sacrificând cruzimea faptelor, adică dorința afișată a arabilor de a distruge Israelul, pentru aspirațiile lor

---

⁶⁶ vezi Bibliografie: Brecher. The foreign policy of Israel, p. 282.

pacifiste.

Weizmannismul (după numele lui Haim Weizmann, primul președinte israelian) este o abordare pragmatică a diferendului arabo-israelian. Acest conflict, constată susținătorii acestei orientări, nu se sustrage regulilor generale ale relațiilor internaționale. Conflictul trebuie rezolvat printr-o căutare rațională de soluții moderate. În rândurile guvernului lui Levi Eshkol, Abba Eban este personalitatea de frunte a acestui curent „conciliator”. De formație orientalistă, ministrul israelian de Externe concepe un Orient Mijlociu pluralist, multinațional, multicultural. El se ridică împotriva partizanilor absoluți ai fermității. *„Idei ca «arabii nu înțeleg decât limbajul forței» sunt fundamental false, afirma el. Ca evrei, noi trebuie să fim sensibili la întreaga tipologie națională, la orice tentativă de a conferi unui întreg popor o pecete negativă. Este de datoria noastră să educăm tineretul într-o atitudine de respect pentru această recuzare și pentru această cultură...”*⁶⁷ În același fel, Naum Goldmann, președintele Congresului Mondial al Evreilor, apreciază că *„Israelul trebuie să înțeleagă că nu poate trăi veșnic ca un bastion fortificat în mijlocul unui ocean de mai multe milioane de arabi ostili”*⁶⁸.

La polul opus buberismului se află **bengurionismul**.

Pentru omul cu părul alb, unul dintre părinții fondatori ai statului Israel, atitudinea față de arabi pornește de la axioma: noi, evreii, am fost persecutați timp de mii de ani, noi am reușit să ne recăpătăm o parte din pământul nostru istoric. Însă, arabii, în loc de a ne primi ca pe niște veri, au vrut să ne închidă într-un nou ghetou. După Hitler și Eichmann, iată-i pe Nasser și pe Shukeiri, care vor să ne distrugă. Arabii sunt incapabili să accepte o coexistență pașnică, Israelul trebuie, așadar, să le vorbească în limbajul forței. Văzând caracterul

---

67 vezi Bibliografie: Brecher. The foreign policy of Israel, p. 353.

68 vezi Bibliografie: Les Temps Modernes, p. 699

indestructibil al statului evreu, ei vor sfârși prin a renunța la întreprinderea lor ucigașă și se vor înclina în fața realității. Acesta este curentul majoritar în anii ce preced Războiul de Șase Zile.

Tendința naționalo-mistică - această poziție se fondează pe dreptul istoric care îi leagă pe evrei de pământul lui Israel. Această legătură este unică, după cum îi spune Domnul lui Avraam: *„Pleacă din țara ta, din rudenia ta și din casa tatălui tău și vino în țara pe care ți-o voi arăta”* (Geneza, 12, 1). *„Îți voi da țara Canaan, ca partea ta de moștenire”*. Poporul evreu are drepturi asupra pământului Israelului. Nu un drept de proprietar, ca un contract care atribuie țăranului posesia unei suprafețe cultivabile, ci un drept care decurge dintr-o relație unică, dintr-o legătură spirituală între o țară sfântă și un popor, poporul său.

Aceasta nu este dragoste pentru patria-mamă. Este transcendență - spre acest spațiu indicibil care îl contopește pentru totdeauna pe poporul evreu cu pământul lui Israel.

Departe de acesta, nu există decât exilul, o formă amputată de viață, sentimentul de neîmplinire, de infirmitate, de atingere adusă integrității sale fizice și spirituale.

Succesul evreilor în colonizarea țării, în a face din *„deșertul său un Eden și din stepa sa o grădină asemănătoare cu aceea a Domnului”* (Isaia, 51, 3), a fost privit, chiar și de către materialistii convinși, prin aura referințelor biblice. Zwi Werblowsky observa că *„dacă pământul reînflorește, acesta nu este numai rezultatul unei strădanii eroice și dezinteresate de a transforma mlaștinile paludiene și de a iriga deșertul, ci mai curând, potrivit misticii evreiești tradiționale, răspunsul Frumoasei din Pădurea Adormită către Prințul care a venit, în sfârșit, s-o readucă la viață prin sărutul său”*⁶⁹. Reconstrucția țării este semnul unei relații anterioare, imemonale. Aceasta

---

⁶⁹ vezi Bibliografie: Les Temps Modernes, p. 386.

confirmă legătura specială, chiar dacă nu o creează. De aici rezultă că toată țara lui Israel trebuie să-i revină poporului ales.

Expansiunea teritorială, viziunea grandioasă a unui Mare Israel, nu este decât împlinirea făgăduinței divine.

Cât despre arabi, nu le rămâne decât să recunoască superioritatea drepturilor evreilor și, în consecință, să renunțe la pământul lui Israel. Lumea islamică ocupă întinderi enorme, fără nicio măsură de comparație cu această țară minusculă, atât de grăitoare pentru evrei. Este, probabil, nedrept pentru populația nonevreiască din Palestina, admit unii naționaliști, dar nedreptatea ar fi infinit mai gravă dacă evreii ar fi fost privați de această porțiune teritorială minimă pentru existență, de acest „miel al săracului”.

Răzvrătirea

Survin criza politică de la sfârșitul lunii mai și primele zile ale lunii iunie 1967. În revărsarea nestăpânită a propagandei arabe, israelienii văd profilându-se spectrul distrugerii lor. Ei compară pericolul cu tragedia întâmplată evreilor din Europa, douăzeci și cinci de ani mai devreme.

Arabii apar ca o reîncarnare a naziștilor, iar Nasser, carismaticul lor șef, acest tribun care predică mulțimii, ca un Hitler în culmea puterii. O menghină a morții se strânge în jurul celor scăpați din lagărele de concentrare și un nou Auschwitz li se pregătește. Sentimentul de nesiguranță este împărtășit de întreaga populație israeliană. Acest coșmar strategic se traduce, în săptămânile care preced ostilitățile din iunie 1967, printr-un sentiment de extremă solitudine, care generează o așteptare încordată. Abba Eban constată: *„Aruncând o privire în jurul meu, vedeam lumea împărțită în două tabere, una sperând să ne nimicească, iar cealaltă nemișcând niciun deget ca s-o împiedice”*.

Omul care ține frânele apărării țării afirmă că statul evreu, prin poziția sa geostrategică, este un caz special în istoria relațiilor interstatale: *„Nu există niciun alt stat a*

cărui ființare să fie amenințată într-un mod atât de persistent de către vecinii săi [...] niciunul atât de vulnerabil în configurația frontierelor sale". În plus, adaugă Moshe Dayan, *„Israelul nu este integrat în nicio alianță, nici nu posedă vreo garanție, iar recursul la Carta Națiunilor Unite este o protecție nesigură...”*⁷⁰ În ceasurile sumbre ale începutului de iunie, singură, dar mai hotărâtă ca oricând, populația israeliană se pregătește să meargă în întâmpinarea destinului său.

Atacul-surpriză de la 5 iunie este resimțit ca o eliberare.

Angoasa imediată, până atunci palpabilă, a pericolului fizic s-a risipit înarmată cu o morală virtuoasă, cu sentimentul că acest război impus din exterior este de domeniul legitimei apărări, populația se întărește, își înăsprește atitudinea. Deoarece războiul este „drept”, gândesc mulți israelieni, atunci și cuceririle teritoriale sunt la fel. Hussein n-are decât să se supere dacă pierde Ierusalimul și Cisiordania. El a vrut război, nu israelienii. Populația statului evreu realizează că a scăpat dintr-o groaznică primejdie. Ea se bucură de răgazul pe care i-l oferă victoria.

După ani de-a rândul de criză economică, după ce a fost amenințată cu nimicirea, ea simte că se poate relaxa, se poate abandona, în sfârșit, deliciilor consumatorismului, ale bunăstării materiale, ale creșterii economice.

Îndată ce ostilitățile se încheie, un val de entuziasm se revarsă asupra opiniei publice unanime. Cauza este Ierusalimul. După nouăsprezece secole de exil, evreii redevin stăpâni pe Locurile Sfinte, pe Zidul Plângerii, pe ultimele vestigii ale Templului regelui Solomon. Chiar și pentru laici, vechiul oraș Ierusalim n-a fost „ocupat” de către forțele israeliene, ci „eliberat”. Ierusalimul este inima tradiției mozaice, centrul culturii, al religiei, al națiunii evreiești.

Timp de secole, credincioșii au psalmodiat: *„Dacă te*

---

⁷⁰ vezi Bibliografie: Foreign Affairs, ianuarie 1965, Israel's border and security problems.

uit, o, Ierusalime, să mi se usuce mâna dreaptă, să mi se lipeas că limba de cerul gurii...” De fiecare Paști, evreii se rugau să sărbătorească „la anul, la Ierusalim”. Până la Războiul de Șase Zile, Orașul Sfânt nu era, în ochii israelienilor, decât o dorință abstractă. La 7 iunie 1967, parașutiștii „eliberează” orașul încărcat de atâtea simboluri, israelienii nu îl vor mai ceda, ca în 1948, când a căzut în mâinile iordanienilor, în fața bucuriei unui întreg popor, până și guvernul se lasă furat de același sentiment. Fără întârziere, el anexează Ierusalimul de Est reunind astfel partea arabă și partea evreiască, făcând din Orașul Sfânt capitala statului evreu.

Două viziuni asupra Israelului

Fapt este că țara a cucerit un teritoriu de patru ori mai mare față de suprafața sa din dimineața de 5 iunie, locuit de sute de mii de palestinieni. Ce să facă din această formidabilă și covârșitoare „pradă de război”? A sosit ceasul alegerii decisive: care țară se dorește? Statul între frontierele de la 1948 sau un Mare Israel (a cărui nouă suprafață este în continuare mult mai mică decât aceea a Elveției), care ar îndeplini „misiunea” primită de poporul din Cartea Sfântă?

Două concepții despre stat se înfruntă. Cei care vor un Israel democratic, laic, „modern”, al cărui prim obiectiv ar trebui să fie căutarea mijloacelor de a stabili pacea și securitatea cu vecinii săi. Acest curent îi are adepți pe „realiști”, regrupați în jurul Partidului Laburist, adică pe cei care pun faptele înaintea ideologiei. Împărțindu-se, pe ansamblu, în *porumbei* și *șoimi*, ei sunt pregătiți, în diverse grade, să facă unele concesii teritoriale în schimbul păcii. Dar Partidul Laburist, emanație directă din Mișcarea Sionistă, începe să se arate epuizat de anii de putere. Și-a făcut pe deplin datoria. Mesianismul său a devenit realitate - Israelul există și securitatea statului pare asigurată, însăși reușita sa îl determină să se concentreze mai mult asupra administrării cotidiene și să nu postuleze o perspectivă de viitor. Cea mai mare parte a

electoratului i-a păstrat în zadar fidelitatea, temele sale nu mai sunt la fel de mobilizatoare ca în trecut. Această deziluzionare în privința socialismului, această impresie de ideologie goală înlesnește urcarea în forță a curentului mistic și naționalist. Războiul din iunie dă un suflu nou partizanilor Marelui Israel. Anexioniștii doresc restabilirea integrității patriei evreilor, așa cum a fost ea preconizată în *Biblie*. Ei sunt mai interesați de Cisiordania, de anticele Iudeea și Samaria, patria istorică a poporului evreu, decât de peninsula deșertică Sinai. Naționaliști sau mistici, ei nu se recunosc în *establishmentul* laburist. Primii, adesea sefarzi, au impresia că sunt o marfă neacceptată în societatea israeliană, modelată de către ideologia și cadrele Europei Centrale. A doua categorie își imaginează un alt Israel, demn moștenitor al poporului din Cartea Sfântă, un Israel mai mare, mai credincios, desprins de contingenta relațiilor internaționale, urmându-și destinul scris în *Biblie*. Ei oferă poporului israelian o nouă frontieră, un nou vis. Apărători înverșunați ai Marelui Israel, ei consideră, împreună cu „Mișcarea pentru Țara lui Israel” (Land of Israel Movement), că țara lor este indivizibilă și că niciun guvern nu are dreptul să pună sub semnul întrebării această unitate.

Începând din septembrie 1967, reuniți în grupări de presiune, partizanii Marelui Israel îndeamnă guvernul să decreteze anexarea Iudeei și a Samariei, chiar și a Sinaiului. Ei vor, de asemenea, să consolideze prezența israeliană în noile teritorii printr-o politică activă de Implantare de colonii de populare. După părerea lor, dezechilibrul demografic dintre evrei și arabi va fi lesne de reglat - palestinienii vor emigra în masă. Cât despre ceilalți, cei care vor rămâne pe loc, ei vor participa din plin la cooperarea cu Israelul.

Războiul de Șase Zile exacerbează, așadar, și „legitimizează” sentimentele politico-religioase ale naționaliștilor. Anexarea Ierusalimului, această reînsușire „carnală” a orașului vechi, netezește calea către o

resuscitare a misticismului, o reafirmare evreiască, nu sub forma sionismului de până acum, ci sub forma unui naționalism rigid și intransigent. Victoria însăși este socotită o faptă aproape miraculoasă, ca o confirmare cvasidivină a dreptului la existență a Israelului. Victoria armatei evreiești nu este doar consecința unei superiorități militare, ci totodată rodul unei superiorități morale. Concepția naționalistă implică un orgoliu solid, care are drept efect deprecierea pe măsură a arabilor. Acesta îngroașă tușele pentru a scoate în evidență punctele slabe ale arabilor, lipsa lor de unitate, de reușită economică, prăpastia dintre faptele și vorbele lor. Acești naționaliști și acești mistici simt deschisa înaintea lor calea împlinirii destinului poporului evreu.

Așadar, Războiul de Șase Zile nu-i aduce, nici pe de parte, pe israelieni să-și definească natura legăturilor care unesc iudaismul de Israel. Stat teocratic sau nu? Având care granițe? Țara este împărțită – două viziuni ale de venirii Israelului se înfruntă, două lecturi antagoniste ale spațiului se opun. Scrutinul electoral se desfășoară de o așa manieră încât împiedică obținerea unui răspuns clar – toate partidele muncitorești au fost alese cu sprijinul voturilor partidelor religioase. Paradoxal, după ce a suferit atât din pricina refuzului arab, șansa statului evreu rezidă, probabil, tocmai în acest refuz – câtă vreme Cairo, Amman și Damasc îi refuză dreptul la existență Israelului, acesta se va putea camufla în bună regulă în spatele imperativelor de apărare națională pentru a nu fi obligat să tranșeze asupra naturii înseși a statului evreu și asupra viitorului teritoriilor cucerite. Hegemonia „complexului de securitate” implică faptul că Israelul „nu va înapoia nicio palmă de loc”, atâta vreme cât tabăra arabă nu va fi recunoscut statul evreu. În așteptare, această atitudine care conduce la o împietrire a pozițiilor înlesnește jocul partizanilor Marelui Israel. Fiecare zi ce trece face restituirea teritoriilor către inamic mai dificil de conceput.

Politica de populare care se pune în aplicare la Ierusalim și în Cisiordania modelează noul chip al

Israelului. Arabii se revoltă împotriva acestei politici de fapt împlinit. Pe ansamblu, Războiul de Șase Zile n-a rezolvat nimic și speranțele de negociere par a fi, în mod hotărât, himerice.

BILANȚ

Orientul Mijlociu este, încă o dată, la răscruce de drumuri: revolta palestiniană - *intifada* - care a izbucnit la 20 de ani după Războiul de Șase Zile, trasează în filigran imaginea unei noi hărți regionale. Cine ar fi putut prevedea această răsturnare? Cine și-ar fi putut imagina că pe ruinele unei insolente victorii, care salvează statul evreu de la distrugerea iminentă, va răsări un popor care își va revendica, la rândul său și cu o hotărâre progresivă, setea sa de independență? Cu siguranță, toate semnele se aflau acolo, dar rari au fost cei lucizi, care să prevadă apărând cu o asemenea vigoare identitatea palestiniană.

Unii, scăpați de angoasa exterminării, s-au abandonat euforiei victoriei, iar alții, traumatizați de o înfrângere fără drept de apel, nu vedeau în exigențele palestinienilor decât o dorință pioasă și îndepărtată. Chiar și celebra Rezoluție 242 a Națiunilor Unite reducea problema palestiniană la o simplă afacere de „refugiați”.

În aceasta rezidă, fără îndoială, o parte din drama Orientului Mijlociu. În această telescopic brutală dintre două popoare însemnate cu fierul roșu al istoriei, în aceste șase zile de iunie 1967, mulțumită cărora statul evreu, devenit putere regională și în mod fals convins de invincibilitatea sa militară, se complăce în mitul „ocupării blânde”, fără a-și da seama că tocmai prezența soldaților este vectorul aspirațiilor naționale ale palestinienilor.

Cum să nu înțelegi mândria israeliană și umilința arabă, dar cum să nu regreti și intransigența care decurge de aici? Cum să se treacă astfel sub tăcere responsabilitățile Marilor Puteri? Acestea care, din interes sau din stângăcie, au contribuit la explodarea butoiului cu pulbere din Orientul Mijlociu în dimineața de 5 iunie 1967, iar apoi n-au conținut să alimenteze militar protagoniste,

cu scopul de a-și înainta pionii lor. Cum să separi acest conflict de incredibila încărcătură emoțională care îl animă?

Odată cu a treia rundă a conflictului arabo-israelian, confruntarea își schimbă axa - refuzul arab de a recunoaște statul evreu este înlocuit de refuzul israelienilor de a recunoaște dreptul la autodeterminare al palestinienilor. Această transformare a însăși naturii conflictului este însoțită de o mutație profundă a mentalităților. Spectrului colonialismului, coșmarul arabului, i se opunea sindromul Auschwitz, traumatismul evreului. Războiul din iunie întrerupe acest joc al proiecțiilor și adversarul, care purta până atunci masca lui Satan, capătă realitate.

Între 5 iunie 1967 și „revoluția pietrelor” se scurg două zeci de ani. În acest răstimp, au loc nenumărate conflicte: războiul iordaniano-palestinian din 1970, războiul arabo-israelian din 1973, războiul civil libano-palestinian, început în 1975 și continuat și în prezent. Solitudinea Israelului a devenit mai apăsătoare. Rezoluția pe care o adoptă, la 10 noiembrie 1975, Adunarea Generală a Națiunilor Unite, asimilează „sionismul unei forme de rasism”. Este pentru prima oară când Organizația internațională condamnă în astfel de termeni o mișcare de emancipare națională - ulterior, criticile s-au îndreptat contra „ipocriziei” comunității națiunilor. Acordurile de la Camp David cu Egiptul, din 1978, și vizita președintelui Sadat la Ierusalim, care deschide calea unei „păci reci” între cele două țări, nu constituie decât o rază de lumină în izolarea Israelului.

În teritoriile ocupate, conducătorii statului evreu cred că o conjugare a dezvoltării economice și a represiunii vor readuce la tăcere aspirațiile naționale palestinienilor. Se înșală amarnic - de la Războiul de Șase Zile și chiar și mai înainte, împotriva acaparării iordaniene și egiptene, forte difuze acționau deja pentru ca umiliții și obidiții palestinieni din Cisiordania și din Gaza să-și revendice viguros spațiul în care se desfășoară istoria lor.

Propagând strigătul de revoltă, cristalizând, lună după lună, refuzul la ocupația israeliană, articulând pe acest sentiment de exasperare o mișcare din ce în ce mai bine organizată, *Intifada*, care începe în decembrie 1987, ridică iarăși, în termeni noi și dramatici, problema viitorului Palestinei în inima statului evreu. Acesta nu este doar un neînsemnat paradox – să vezi o revoltă de adolescenți fiind mai eficace decât sute de atentate orbești, conduse de profesioniști ai gherilei. Și, fără îndoială, nu este doar o întâmplare dacă acești adolescenți constituie prima generație născută după războiul din iunie 1967. Din educația pentru care se felicitau noii ocupanți, ei au reținut numai ideile separatiste. Proclamând în cercul circumscris al unei violențe măsurate refuzul de a fi spoliați de pământul lor, tinerii din Cisiordania și din Gaza au răvășit sistemele politice palestinienesc și israelienesc. Mai mult decât atât, ei au arătat chipul de neșters al sentimentului național.

După unsprezece ani de permanente tulburări, răspunsul OEP a fost să se ascundă în spatele *intifadei*, pentru a explora opțiunile politice. La 15 noiembrie 1988, centrala palestiniană acceptă Rezoluția 242 a Națiunilor Unite de la 22 noiembrie 1967. După ani de-a rândul de nerealism politic, centrala palestiniană părăsește vechiul său vis de „întoarcere la Jaffa” și recunoaște implicit Israelul, în frontiere în continuare instabile. Ulterior, Yasser Arafat proclamă, la Alger, crearea teoretică a unui stat palestinian. La 14 decembrie 1988, la Geneva, liderul OEP afirmă limpede „recunoașterea dreptului Israelului de a trăi în pace și securitate” și „renunțarea în totalitate la terorism”. Concesiile OEP i-au satisfăcut pe americani, care încep „un dialog substanțial” cu aceasta. Șeful centralei palestinienesc nu mai apare ca un terorist însetat de sânge, dar ca un viitor șef de guvern cu care trebuie, de acum înainte, să se ducă tratative. Din toate părțile, cresc presiunile pentru ca Israelul să se angajeze pe calea negocierilor, numai că se vor ciocni de osificarea, dacă nu chiar scleroza provocată de anii de refuz arab și de

nerealism palestinian. Cei peste douăzeci de ani de ocupație a Cisiordaniei și a fâșiei Gaza au creat un nou Israel, a cărui restrângere, acum, nu s-ar putea concepe fără o sfâșiere tragică.

Represiunea violentă a *Intifadei* a spulberat capitalul de simpatie de care israelienii încă se mai bucurau. Încălcarea drepturilor omului, denunțată de către Comitetul Internațional al Crucii Roșii și arătată pe ecranele de televiziune, a izolat și mai mult Israelul pe scena internațională. Opinia publică occidentală nu mai recunoaște fragilul stat evreu, care în iunie 1967 lupta pentru supraviețuire, încercuit de o puzderie de inamici care-i sărbătoreau deja moartea. În ochii lumii, David și-a schimbat tabăra: el poartă acum *keffieh-ul*⁷¹ tinerilor palestinieni mândri, care se ridică împotriva soldătimii israeliene. Zadarnic a încercat statul evreu să-și convingă tradiționalii săi prieteni că era angajat într-o luptă vitală. Bătălia o dată mediatizată fiind definitiv pierdută, responsabili israelieni se bizuie, acum, pe o singură certitudine, pe care lumea întreagă le-o împărtășește: posedând puterea pe care o conferă forța militară, ei dețin, mai mult decât oricare altă partidă, cheia reglementării pașnice a conflictului.

Intifada a spulberat mitul „ocupației blânde” și a demonstrat că împotriva iredentismului palestinian, speranța unei soluționări militare făcea parte din lumea iluziilor și a „sacrificiului conștiinței”. Aceasta a constrâns clasa politică israeliană să proiecteze noi opțiuni, până mai ieri încă respinse – în pofida intransigenței afișate de conducere, perspectiva unor contacte directe între OEP și guvernul israelian nu mai este de domeniul tabuului absolut. Această evoluție este însoțită de o atmosferă de destindere internațională. Între Marile Puteri, era concilierii i-a luat, treptat, locul erei confruntării. În această nouă configurație, persistența conflictului arabo-israelian tinde să devină un anacronism, un obstacol în

---

⁷¹ Keffieh, acoperământ de cap tradițional al beduinilor, alcătuit dintr-o bucată de pânză îndoită și fixată pe cap cu ajutorul unui cor don. (N. tr.)

construirea unei lumi care a întors deja fila Războiului Rece.

Potrivit lui Yasser Arafat, „*independența viitorului stat palestinian nu se mai află decât la o aruncătură de piatră*”. Dar care stat? Cel care s-ar întinde pe „teritoriile ocupate”, adică pe o batistă de buzunar de 5 850 km² – pe o suprafață egală cu o sutime din teritoriul francez – ale cărei două provincii, Cisiordania și Gaza ar fi, în plus, separate de o fâșie israeliană de 50 de kilometri? Pentru majoritatea israelienilor, perspectiva de a vedea aproape 2 milioane de palestinieni adunați pe un teritoriu atât de îngust, a cărui singură bogăție ar fi armata lor, ar echivala cu o amenințare cu moartea. În afară de acestea, cei 800.000 de arabi israelieni, care trăiesc anevoie cu dubla lor identitate, n-ar rămâne indiferenți la spectacolul unei confruntări armate între fratele lor palestinian și statul sionist, care s-ar desfășura în bătaia puștii lor. O Confederație iordano-palestiniană? Nici OEP, nici Regatul Hașemit nu sunt, în principiu, împotriva și, din ce în ce mai mult, israelienii consideră și ei că aceasta este singura opțiune politică viabilă. Ar mai trebui, după ei, ca guvernul israelian să primească mai întâi toate asigurările privind securitatea statului evreu, pentru a se decide să riște în pariul păcii, și fără să uite că Siria, care își revendică suveranitatea asupra Cisiordaniei, „provincia sa din sud”, ar încerca, foarte probabil, să împiedice acest proces politic. Mai rămâne spinoasa problemă a Ierusalimului, simbolul însuși al conflictului arabo-israelian. În care nimeni nu își imaginează ce compromis ar fi de natură să mulțumească împărțirea unui oraș purtând în sânul său o asemenea încărcătură emoțională. Internaționalizarea Locurilor Sfinte ar fi, oare, suficientă pentru a răspunde aspirațiilor palestinienilor fără a-i exaspera pe naționaliștii evrei? După cum se vede, drumul către o reglementare pașnică a conflictului este presărat de capcane și riscă în orice moment să devieze în violență. Extremiștii se vor strădui să facă să eșueze orice soluție negociată. Cert este că *Intifada* a demonstrat, într-o manieră ireversibilă, setea

de independență a unui întreg popor. Fructul amar al Războiului de Șase Zile, revolta palestiniană va ști oare să insuflă israelienilor arta realismului și a compromisului?

ANEXE

Rezoluția 234 (7 Iunie 1967)

Consiliul de Securitate.

Luând notă că, în pofida apelului său către guvernele interesate, prin care li se cerea, cu titlu de primă etapă, să ia imediat toate măsurile în vederea unui armistițiu neîntârziat și a unei încetări a tuturor activităților militare în Orientul Apropiat, activitățile militare continuă în zonă, îngrijorat de faptul că această continuare a activităților militare riscă să creeze o situație încă și mai amenințătoare în această zonă.

1. Cere guvernelor interesate, cu titlu de primă etapă, să înceteze focul și toate activitățile militare la ora 20 (timp universal), la 7 iunie 1967.

2. Cere secretarului general să ofere Consiliului, prompt și constant, informații despre evoluția situației.

Rezoluția 257 (14 iunie 1967)

Consiliul de Securitate.

Considerând urgentă necesitatea de a scuti populația civilă și prizonierii de război din zona conflictului din Orientul Mijlociu de suferințe suplimentare.

Considerând că drepturile omului esențiale și inalienabile trebuie respectate chiar și în vicisitudinile războiului.

Considerând că părțile implicate în conflict trebuie să se conformeze tuturor obligațiilor Convenției de la Geneva referitoare la tratamentul prizonierilor de război, din 12 august 1949.

1. Roagă guvernul israelian să asigure siguranța și securitatea locuitorilor zonelor în care operațiunile militare au loc și să înlesnească întoarcerea locuitorilor care au fugit din aceste zone la declanșarea ostilităților.

2. Recomandă guvernelor interesate să respecte

scrupulos principiile umanitare care determină tratamentul prizonierilor de război și protecția civililor pe timp de război, așa cum au fost ele enunțate în Convenția de la Geneva din 12 august 1949.

3. Roagă secretarul general să dea curs aplicării efective a prezentei rezoluții și să întocmească raportul către Consiliul de Securitate.

Lege adoptată de Knesset privind protecția Locurilor Sfinte (27 Iunie 1967)

Locurile Sfinte vor fi protejate împotriva profanării și împotriva oricărei alte agresiuni, ca și împotriva a tot ce va constitui un obstacol la libertatea de acces a membrilor din diferitele religii la locurile care le sunt sfinte sau de a răni sentimentele pe care aceste Locuri le inspiră.

2. a) Orice persoană care va profana sau agresa într-o manieră oarecare un Loc Sfânt este pasibilă de pedeapsa cu închisoarea până la șapte ani.

2. b) Orice persoană care va împiedica printr-o acțiune oarecare liberul acces al credincioșilor din diferitele religii la locurile care le sunt sfinte sau va leza sentimentele pe care aceste Locuri le inspira este pasibilă de o pedeapsă cu închisoarea de cinci ani.

3. Această lege nu contrazice nicio altă lege, ci i se adaugă.

4. Ministrul Cultelor este însărcinat cu aplicarea acestei legi și poate, după consultarea cu reprezentanții religiilor respective sau la sugestia lor, și aceasta în acord cu ministrul Justiției, să ia toate măsurile adiționale referitoare la vreun aspect oarecare al acestei aplicări.

5. Prezenta lege intră în vigoare la data adoptării sale de către Knesset.

(Irene Errera-Hoechstetter, *Le conflit israelo-arabe*, PUF, 1974.)

Rezoluția 255 adoptată de către Adunarea Generală a națiunilor Unite (4 Iulie 1967)

Anexarea Ierusalimului rezultă dintr-un vot al Knessetului de la 27 iunie, completat a doua zi printr-o

decizie guvernamentală.

Adunarea Generală.

Profund îngrijorată de situația care există la Ierusalim, rezultată în urma măsurilor luate de către Israel pentru modificarea statutului orașului.

1. Consideră că aceste măsuri sunt nonvalide.

2. Cere Israelului să revină asupra tuturor măsurilor deja luate și să se abțină imediat de la orice acțiune care ar schimba statutul Ierusalimului.

3. Roagă secretarul general să întocmească un raport către Adunarea Generală și către Consiliul de Securitate despre situația și despre aplicarea prezentei rezoluții cel mai târziu la o săptămână de la adoptarea acesteia.

Rezoluția 242 adoptată la unanimitate de către Consiliul de Securitate (22 noiembrie 1967)

Consiliul de Securitate.

Exprimând neliniștea pe care continuă să i-o cauzeze grava situație din Orientul Mijlociu.

Subliniind inadmisibilitatea achiziției de teritorii prin război și necesitatea de a conlucra în vederea unei păci drepte și durabile, permițând fiecărui stat din regiune să trăiască în deplină securitate.

Subliniind, în afară de acestea, că toate statele membre, acceptând Carta Națiunilor Unite, au contractat angajamentul de a acționa conform articolului 2 din Cartă.

1. Afirmă că îndeplinirea principiilor Cartei cere instaurarea unei păci juste și durabile în Orientul Mijlociu, care va trebui să înțeleagă aplicarea celor două principii de mai jos:

A. retragerea forțelor armate israeliene din/de pe teritoriile ocupate în timpul recentului conflict (*with drawal of Israel armed forces from territories occupied in the recent conflict*).

B. Încetarea tuturor aserțiunilor de beligeranță sau tuturor stărilor de beligeranță și respectul și recunoașterea suveranității, integrității teritoriale și independenței politice a fiecărui stat din regiune ca și

dreptul lor de a trăi în pace în interiorul frontierelor sigure și recunoscute, la adăpost de amenințări sau de acte de forță.

2. Afirmă, în plus, necesitatea a) de a garanta libertatea de navigație pe căile maritime din apele internaționale din regiune, b) de a realiza o corectă reglementare a problemei refugiaților, c) de a garanta inviolabilitatea teritorială și independența politică a fiecărui stat din regiune, prin măsuri cuprinzând crearea de zone demilitarizate.

3. Roagă secretarul general de a desemna un reprezentant special, care să meargă în Orientul Mijlociu cu scopul de a stabili și de a menține raporturile cu statele interesate, în vederea favorizării unui acord, și de a seconda eforturile care tind să se ajungă la o reglementare pe cale pașnică și acceptată, în conformitate cu dispozițiile și principiile prezentei rezoluții.

4. Roagă secretarul general de a prezenta Consiliului de Securitate cât mai repede cu putință un raport de activitate despre eforturile reprezentantului special.

Rezoluția adoptată la Conferința arabă de la Khartoum (1 septembrie 1967)

1. *Summitul* reafirmă unitatea rangurilor arabe, unitatea de acțiune, ferma sa intenție de a lichida sechelele agresiunii și atașamentul tuturor țărilor la pactul de solidaritate adoptat în timpul celei de-a treia reuniuni ținute la Cassablanca.

2. *Summitul* hotărăște să-și înmulțească eforturile în vederea ștergerii urmelor de agresiune și proclamă că teritoriile ocupate sunt arabe și că datoria de a le recupera revine tuturor (arilor arabe).

3. Regii și șefii de stat sunt de acord a-și uni eforturile pe plan politic internațional și diplomatic cu scopul de a șterge urmele agresiunii și de a obține retragerea trupelor israeliene din teritoriile ocupate după 5 iunie. Această dublă acțiune va fi întreprinsă pe baza principiilor acceptate de către toate statele arabe și care

sunt: nerezunoașterea Israelului, refuzul de a recunoaște acest stat și de a negocia cu el și reafirmarea drepturilor poporului palestinian asupra țării sale.

4. Conferința miniștrilor arabi ai Finanțelor, ai Economiei și ai Petrolului a recomandat oprirea pompării de petrol ca armă de luptă. Dar *Summitul*, după ce a examinat problema, apreciază că pomparea de petrol poate fi utilizată ca armă, petrolul fiind o resursă susceptibilă de a reîntări economia țărilor arabe care au suferit agresiunea și de a le permite să reziste acestei încercări.

De aceea Conferința decide reluarea pompării petrolului, armă care poate fi utilizată pentru realizarea obiective lor arabe. Țările producătoare de petrol au ajutat efectiv statele care au suferit agresiunea să reziste consecințelor acesteia.

5. Participanții la Conferință aprobă proiectul prezentat de către Kuweit și prevăzând instituirea unei case de dezvoltare economică și socială arabă, conform recomandării făcute de Conferința de miniștri economici ai Bagdadului.

6. *Summitul* insistă asupra necesității de a lua măsurile care să permită reîntărirea potențialului militar, cu scopul de a face față necesităților momentului.

7. *Summitul* decide să accelereze lichidarea bazelor străine din lumea arabă.

Figura – Harta conflictul arabo-israelian

CRONOLOGIA EVENIMENTELOR ANULUI 1967

Criza politică

7 aprilie Raiduri de represalii ale aviației israeliene asupra periferiilor Damascului. Șase MIG-uri siriene sunt doborâte.

13 mai Sovieticii informează Cairo și Damascul de faptul că israelienii își concentrează trupe la frontiera siriană.

14 mai Unități egiptene traversează Cairo și iau direcția Sinai.

16 mai Șeful Statului-Major egiptean cere comandantului Forțelor de Urgență ale Națiunilor Unite, generalul Rikhye, să evacueze Căștile Albastre din tranșeele lor de la frontieră și să le regrupeze la bazele lor din fâșia Gaza.

16 mai Egiptul și Siria își plasează forțele în stare de alertă, U Thant declara Consiliului de Securitate că a ordonat retrage re a FUNU și că „situația este mai amenințătoare în Orientul Mijlociu decât a fost vreodată în perioada de după 1956”. Forțele israeliene sunt puse în stare de alertă.

21 mai Forțele egiptene iau locul Căștilor Albastre la Sharm-el-Sheikh.

22 mai Blocadă în Strâmtoarea Tiran pentru navele israeliene, ca și pentru cele-care transportă material strategic cu destinația Israel Statele Unite declară ilegală blocada din Golful Akaba.

23 mai Amenințarea intervenției sovietice.

24 mai de Gaulle îi spune lui Abba Eban: „Fără război”.

26 mai Nasser declară la Uniunea Internațională a Muncitorilor Arabi: „Dacă Israelul comite indiferent ce act de agresiune împotriva Siriei sau a Egiptului, lupta contra acestei țări va fi o luptă totală... și obiectivul nostru fundamental va fi distrugerea statului Israel”. Johnson studiază proiectul unei coaliții maritime multilaterale care să forțeze Strâmtoarea Tiran.

30 mai Algeria și Marocul hotărăsc să trimită for te militare în Orientul Mijlociu. Regele Hussein semnează cu Nasser, la Cairo, un acord de apărare reciprocă. În caz de conflict, armata iordaniană va trece sub comandament egiptean. Suveranul hașemit și președintele OEP, Shukeiri, se împacă. Levi Eskhol declară că închiderea Strâmătorii

Tiran este un act de agresiune îndreptat împotriva Israelului.

1 iunie Formarea unui guvern de uniune națională în Israel. Generalul Dayan preia funcția de ministru al Apărării și Menahem Begin intră pentru prima oară în guvern (ministru fără portofoliu).

2 iunie Statele Unite aduc la cunoștința Israelului că nu urmăresc să acționeze direct pentru a forța blocada. De Gaulle anunță un embargo asupra armamentului cu destinația Orientul Mijlociu, dar care nu vizează, în realitate, decât statul evreu.

Războiul

5 iunie Atac-surpriză ai aviației israeliene: 400 de avioane arabe distruse. Ofensiva israeliană împotriva egiptenilor în Sinai. Iordania deschide focul contra israelienilor. URSS condamnă „agresiunea israeliană” și cere retragerea trupelor la frontierele statului evreu de la 5 iunie dimineța. Statele Unite și Marea Britanie își anunță neutralitatea.

6 Iunie Presiune a forțelor israeliene în Sinai. Membrii Consiliului de Securitate adoptă în unanimitate o rezoluție cerând armistițiul.

7 iunie Trupele israeliene cuceresc Sharm-el-Sheikh și se apropie de Canalul Suez.

Pe frontul iordanian, Ierusalimul orașul vechi cade în mâinile lor, la fel și Cisiordania. Consiliul de Securitate adoptă o nouă rezoluție pentru o imediată încetare a focului. URSS amenință să rupă relațiile diplomatice cu Israelul. Egiptul, Siria, Irakul, Algeria, Yemenul și Sudanul rup relațiile diplomatice cu Statele Unite și cu Marea Britanie.

8 Iunie Armata israeliană deține controlul pe malul asiatic al Canalului Suez. Egiptul și Siria accepta armistițiul.

9 iunie Israelienii iau cu asalt Platoul Golan. Nasser demisionează, dar va reveni a doua zi asupra deciziei, la cererea poporului.

10 iunie Sfârșitul ostilităților pe frontul sirian și sfârșitul războiului. Ruperea relațiilor diplomatice dintre Israel și Uniunea Sovietică, urmată și de alte țări comuniste.

După război

15 iunie Franța anunță că nu va recunoaște nicio modificare a *statu-quo-ului* teritorial, impusă prin forța armelor.

28 iunie Parlamentul israelian votează anexarea Ierusalimului de Est și garantează protecția și liberul acces la Locurile Sfinte.

28 Iunie Condamnarea de către Statele Unite, Franța, Uniunea Sovietică și țările arabe a anexării unilaterale a orașului vechi Ierusalim.

1 septembrie Conferința de la Khartoum, devenită faimoasă prin cei trei „NU” (NU recunoașterii, negocierii și păcii cu Israelul). Absența Siriei.

22 noiembrie Adoptarea de către Consiliul de Securitate a Rezoluției 242, acceptate de către Israel, Egipt și Iordania, refuzată de către Siria și OEP

HĂRȚI

Figura 1 – Harta conflictul arabo-israelian 160

Figura 2 – Planul de împărțire al ONU, 1947 165

Figura 3 – Distribuția refugiaților arabi, 1948 166

Figura 4 – Imagini comparative ale regiunii West Bank 167

Figura 5 – Distribuția emigranților evrei, 1989 – 1991 168

Figura 6 – Harta Bailey a Enclavelor păcii, 1993 169

Figura 7 – Acordul israeliano-palestian interimar de la Oslo, 1995 170

Figura 8 – Negocierile pentru acordul final, 2000 – 2001 171

THE UNITED NATIONS PARTITION PLAN, 1947

On 29 November 1947 the General Assembly of the United Nations voted to set up both a Jewish and an Arab State, and fixed their borders. The Jewish State was to be three segments, and was to exclude Jaffa (to become an Arab enclave) and Jerusalem (to be an International Zone). The Jews accepted Statehood. The Arabs not only rejected it, but at once attacked Jewish settlements in every part of Palestine

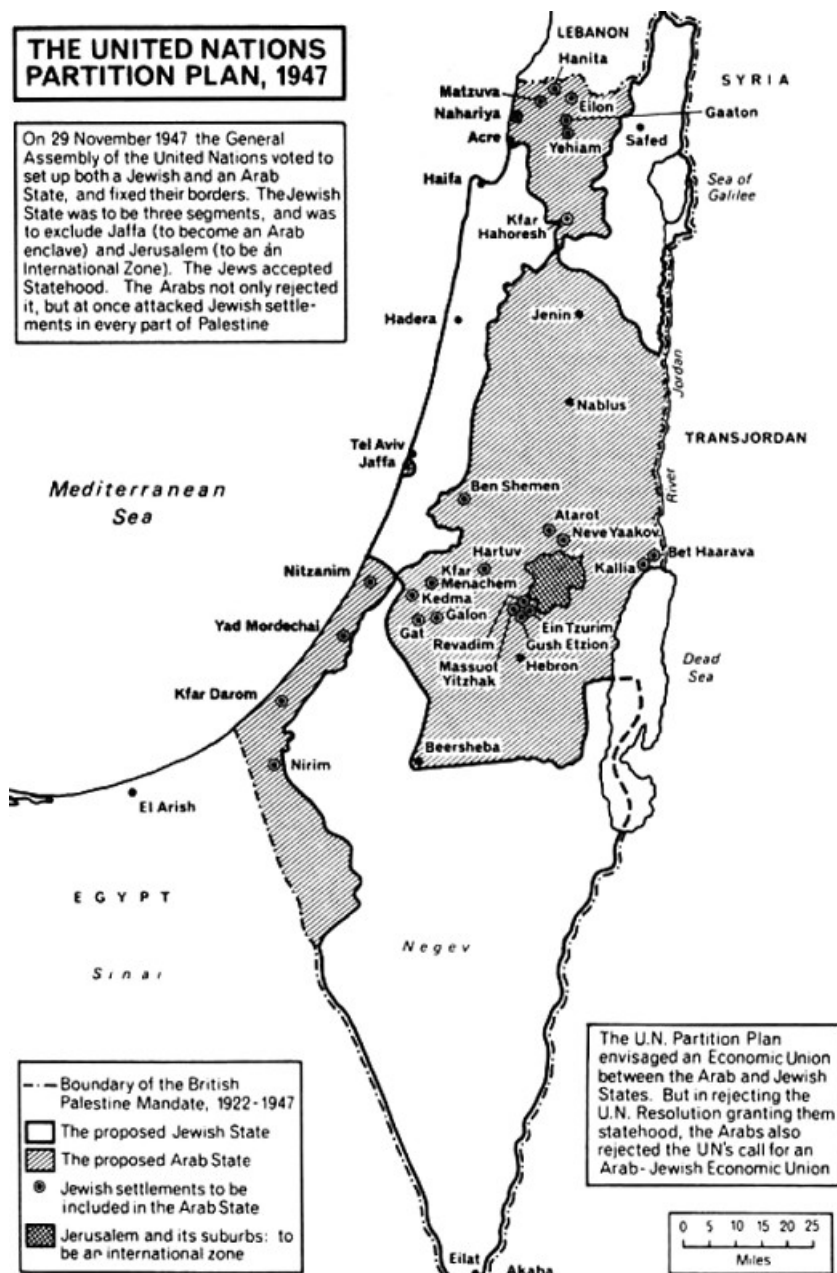
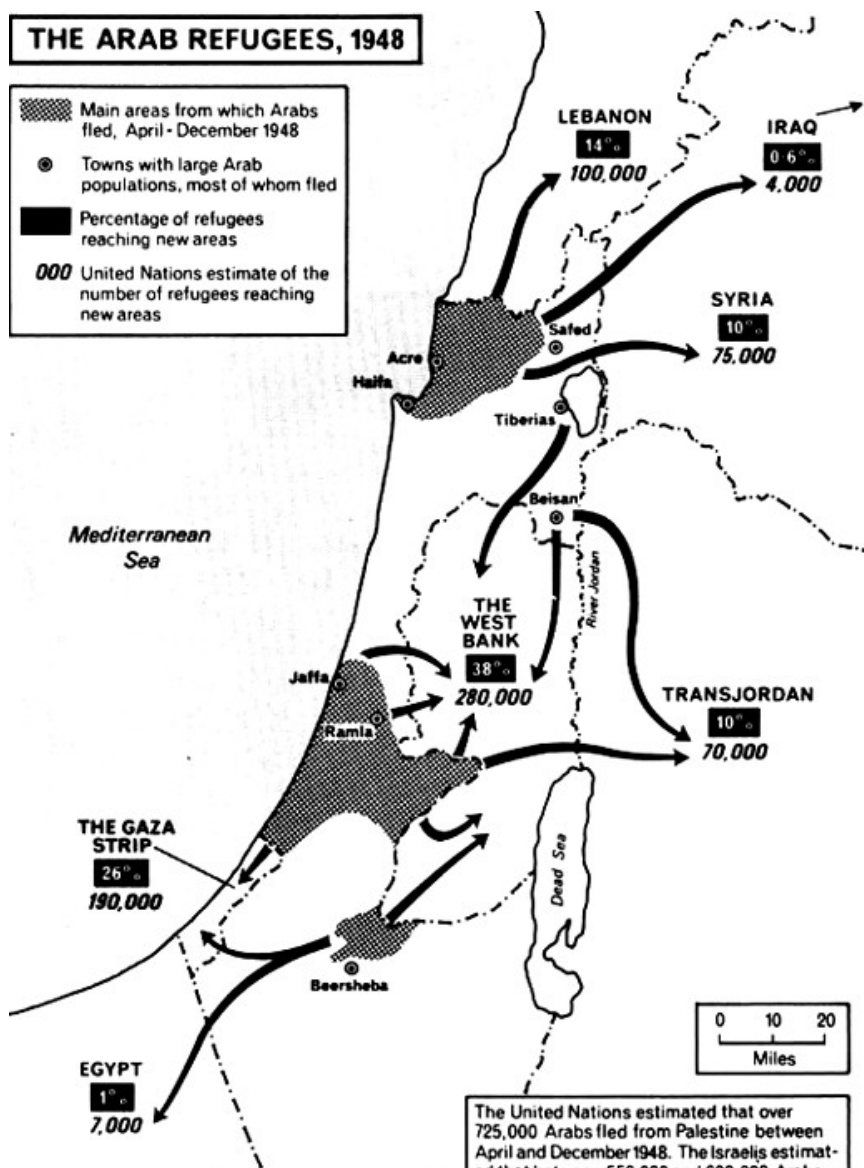
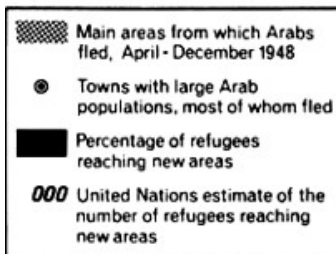

Figura - Planul de împărțire al ONU, 1947

THE ARAB REFUGEES, 1948

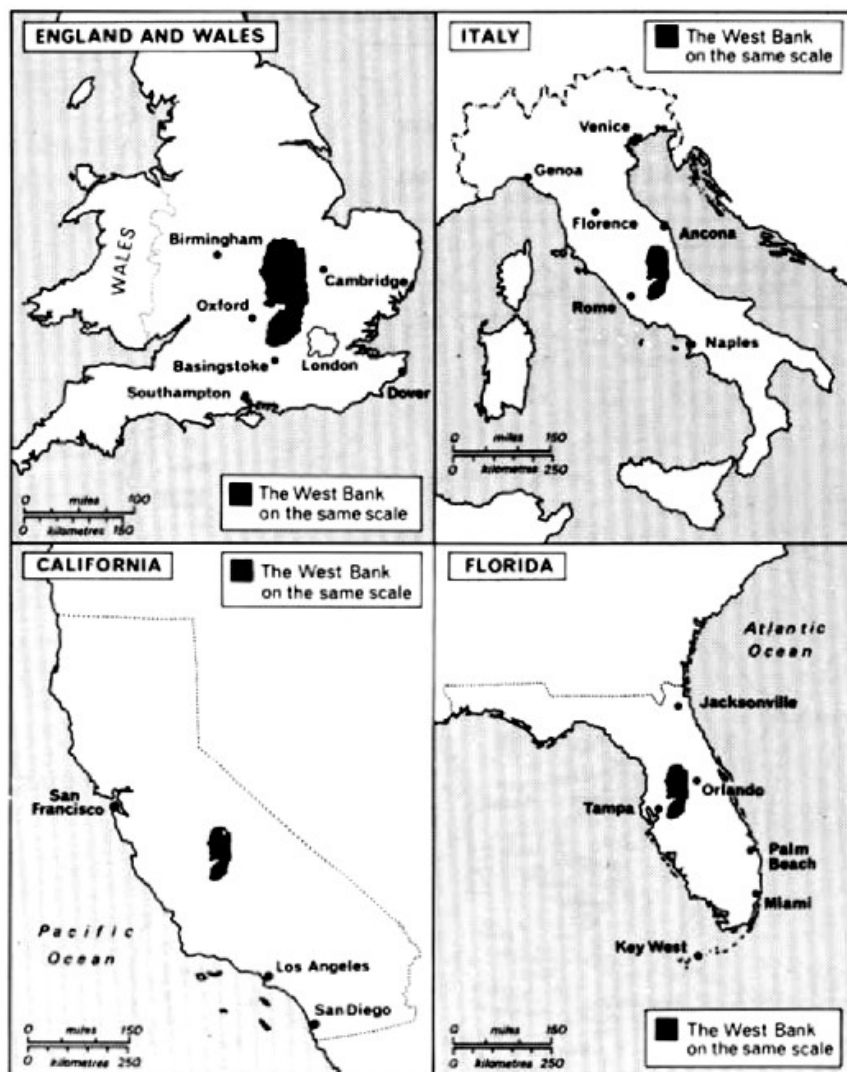

The United Nations Partition Plan envisaged an Arab as well as a Jewish State. Most Arab refugees fled to the areas of the potential Arab State. But one of these areas, the Gaza Strip, was occupied by Egypt in 1948. Another, the West Bank, was occupied by Transjordan in 1948, and annexed in 1950.

The United Nations estimated that over 725,000 Arabs fled from Palestine between April and December 1948. The Israelis estimated that between 550,000 and 600,000 Arabs fled. Many Arabs were encouraged to leave by their own political leaders, who promised them that they would soon be able to return to their homes, once Israel had been destroyed. But over 160,000 Arabs either remained in Israel or returned to their homes in Israel during 1949.

Figura - Distribuția refugiaților arabi, 1948

THE WEST BANK : COMPARATIVE SIZES

A total of 1,186,000 Arabs were living on the West Bank (721,700) and in the Gaza Strip (464,300) in 1982. The number of Israeli settlers was approximately 20,000. According to Israeli Government plans, it was hoped to raise this figure to 100,000 by the end of the decade, but the main Israeli Opposition parties were opposed to any such expansion, and many of the new settlements shown on the Judea and Samaria maps had as few as 26 families in July 1983.

Figura – Imagini comparative ale regiunii West Bank

Figura - Distribuția emigranților evrei, 1989 - 1991

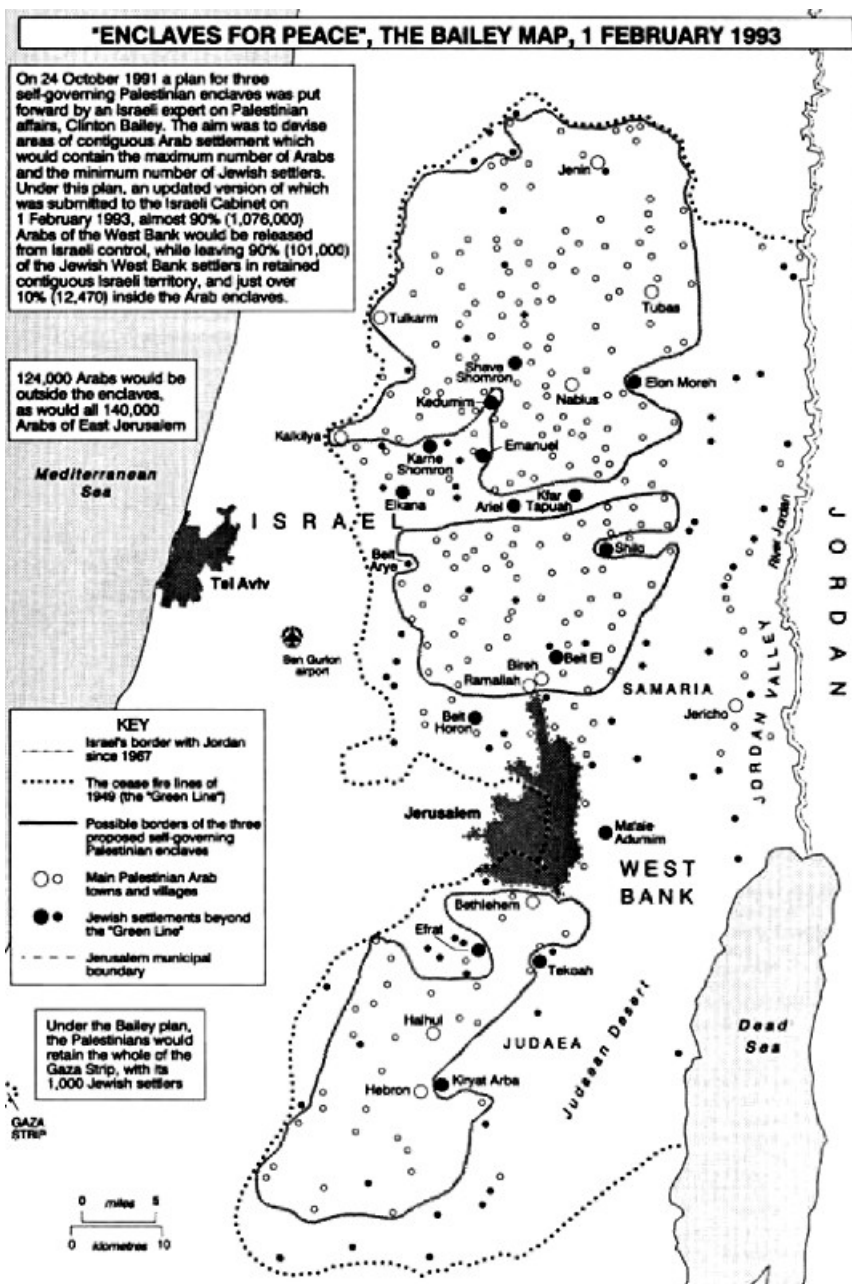

Figura - Harta Bailey a Enclavelor păcii, 1993

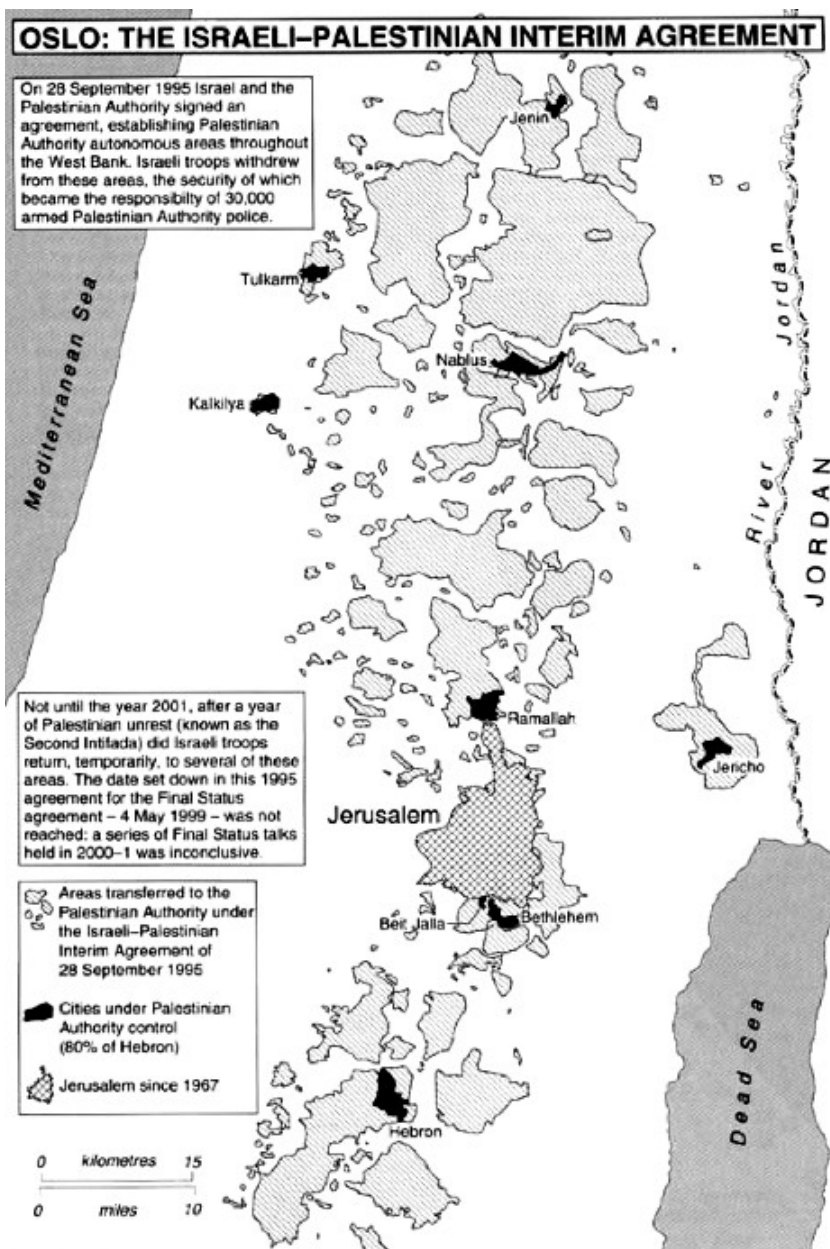

Figura - Acordul israeliano-palestian interimar de la Oslo, 1995

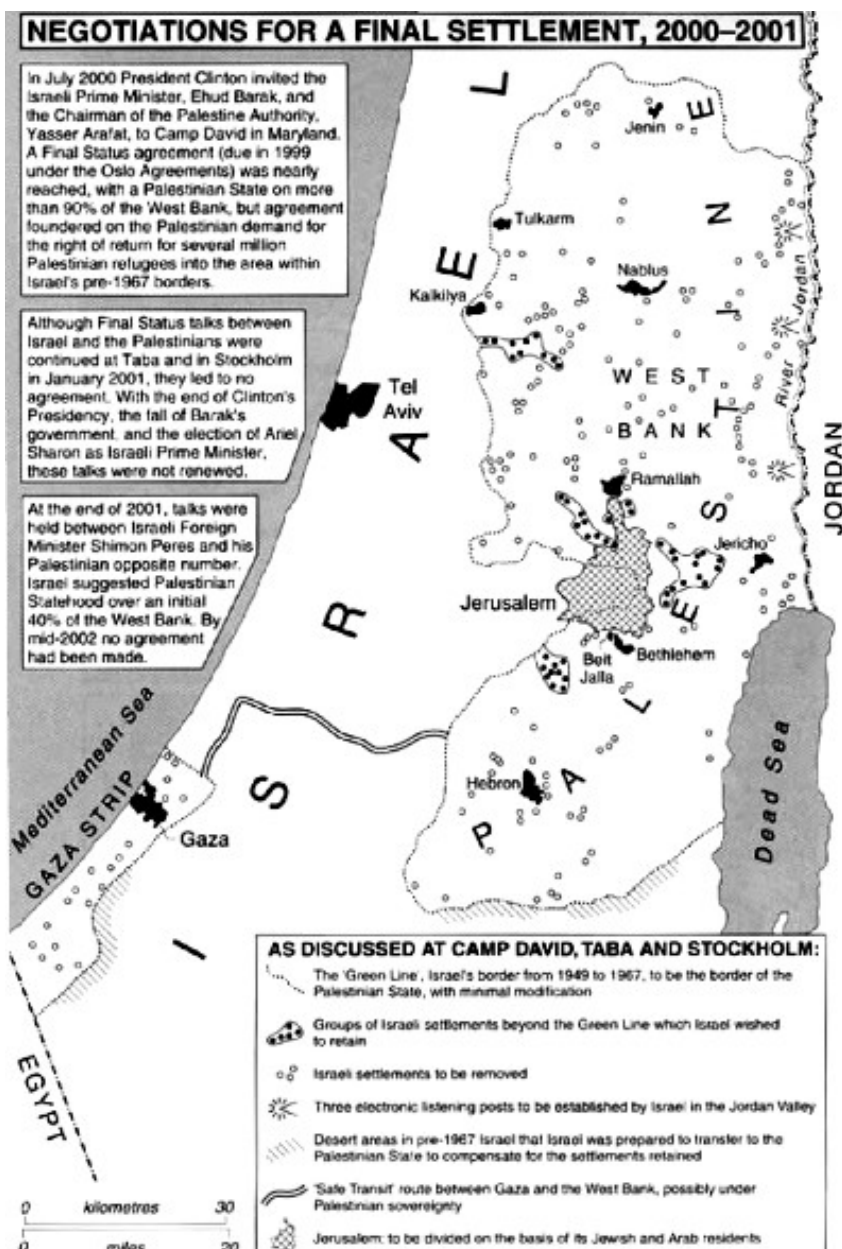

Figura - Negocierile pentru acordul final, 2000 - 2001